

Arbetskadeförsäkringen i Norge

Oktober 2011
Version 2

Arbetskade
kommissionen

Arbetskade
kommissionen

Övriga rapporter utgivna av Arbetskadekommissionen

Förslag till en reformerad arbetsskadeförsäkring

Ekonomiska drivkrafter inom arbetsskadeförsäkringen

Arbetskadeförsäkringen i Danmark

Arbetskadeförsäkringen i Finland

Arbetskadeförsäkringen i Norge

Arbetskadeförsäkringen i USA (artikel i Nordisk Försäkringstidskrift)

Rapporterna finns publicerade på Arbetskadekommissionens hemsida:
www.arbetskadekommissionen.se

Arbetskade
kommissionen

Arbetskadekommissionen
Karlavägen 108
104 50 STOCKHOLM

ISBN 978-91-980860-4-1

Omslag: Jonas Ahlgren Design

Förord

Gemensamt för de nordiska länderna är att de har valt att organisera allmänna socialförsäkringar inom välfärdsstatens ramar med ett relativt stort inslag av inkomstomfördelning. Det offentligt administrerade skyddet kompletteras av kollektivavtalsgrundad ersättning vid sjukdom och skada samt s.k. no fault-försäkring för vissa skador. Sammantaget brukar detta blandsystem hänvisas till som den nordiska personskademodellen. Ersättningsordningar vid arbets-skada utgör en väsentlig del av detta system.

De likheter som finns inom de nordiska ersättningssystemen gör att de konkreta skillnader och särlösningar som förekommer inom arbetsskadeförsäkringarna framträder mer tydligt. Exempel på sådana skillnader är allt från övergripande systematik, såsom till vilken del försäkringsskyddet bygger på socialförsäkring respektive skadeståndsrätt och om det utgör en primär eller sekundär försäkring, till försäkringsprinciper, såsom grunderna för premiesättningen eller om sjukdomsbegreppet är listat eller generellt. Mot bakgrund av de skillnader, och likheter, som finns har Arbets-skadekommissionen ansett att det finns ett stort värde i att kartlägga de olika system som finns i våra nordiska grannländer för att se om det finns inslag som bör uppmärksammas vid en reformering av den svenska lagstiftningen för arbetsskadeförsäkringen.

Under perioden 6–9 juni samt den 5 oktober 2011 genomförde sekretariatet och undertecknad studieresor till Norge med besök hos myndigheter, försäringsgivare, en facklig organisation och ett sjukhus. Denna rapport är ett resultat av dessa besök. Vid sidan av denna utger Arbets-skadekommissionen även motsvarande rapporter som beskriver arbetsskadeförsäkringarna i Danmark och Finland.

Vi vill härmed också passa på att rikta ett stort tack till de myndigheter och organisationer som på ett mycket förtjänstfullt sätt tagit emot oss och tålmodigt besvarat de frågor vi har ställt under våra besök, via mail och telefon.

Stockholm den 17 oktober 2011,

Björn von Sydow, ordförande

/ Mia Carlsson
Eva Erlandsson

Arbetskade
kommissionen

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Tabellförteckning.....	8
Förkortningar m.m.....	9
Sammanfattning – Norge	11
1 Inledning	23
1.1 Övergripande om det norska arbetsskadesystemet	23
1.2 Syfte med rapporten och disposition	25
2 Lagstadgad arbetsskadeförsäkring	27
2.1 Grundläggande utgångspunkter	27
2.2 Socialförsäkring (folketrygd) vid arbetsskada	29
2.2.1 Medlem i trygden – socialförsäkrad	29
2.2.2 Arbeids- och velferdsetaten (NAV) – socialförsäkringens centralorgan	32
2.2.3 Ett inkluderande arbetsliv (IA)	34
2.3 Obligatorisk arbetsskadeförsäkring (yrkesskadeförsäkring)	36
2.3.1 Försäkringsplikt	36
2.3.2 Försäkrad personkrets	37
2.3.3 Tecknande av försäkring	39
2.3.4 Yrkesskadeförsäkringsforeningen (YFF) – försäkringens samarbetsorgan	40
2.4 Arbetsmarknadens parter	41
2.5 Föreslagna förändringar av arbetsskadesystemet	43
2.5.1 Från två system till en sammanhållen arbetsskadeförsäkring	43
2.5.2 Kjønstadutredningen	44
2.5.3 Sjukdomar som bör kunna godkännas som yrkessjukdom	49
2.5.4 Remissvar	51
3 Försäkrade skador	53
3.1 Yrkesskada enligt folketrydloven	53
3.1.1 Personskada, sjukdom och dödsfall	53
3.1.2 Olycksfall i arbetet	53

3.1.3	Yrkessjukdom.....	55
3.2	Yrkesskada enligt yrkesskadeforsikringsloven	58
3.2.1	Skador och sjukdomar.....	58
3.2.2	I arbetet	60
3.2.3	Bevisregler.....	61
3.2.4	Prövningstidpunkt.....	61
4	Försäkringsersättning	63
4.1	Lagstadgad ersättning av olika slag	63
4.2	Olika typer av ersättning enligt folketrygden	64
4.2.1	Allmän ersättning och särförmåner	64
4.2.2	Sjukvårdskostnader och andra utgifter.....	65
4.2.3	Sjukpenning.....	68
4.2.4	Rehabiliteringsersättning	71
4.2.5	Sjukpension (uførepension).....	73
4.2.6	Menersättning.....	75
4.2.7	Pension	76
4.2.8	Ersättning till efterlevande	77
4.3	Olika typer av ersättning enligt yrkesskadeforsikringsloven	78
4.3.1	Skadeståndsrättsligt beräknad ersättning.....	78
4.3.2	Kostnader	80
4.3.3	Inkomstförluster	81
4.3.4	Menersättning.....	83
4.3.5	Ersättning vid dödsfall.....	84
4.3.6	Jämkning	84
4.3.7	Omprövning.....	85
5	Anmälan, handläggning och information	87
5.1	Skadeanmälan.....	87
5.2	Handläggning inom folketrygden.....	88
5.2.1	Beslutsprocess.....	88
5.2.2	Förvaltningsrättslig skadereglering	90
5.3	Handläggning inom yrkesskadeforsikringen	91
5.3.1	Ansvarig försäkringsgivare	91
5.3.2	Försäkringsföretagens administration.....	92

5.3.3	Läkarundersökningar och medicinska utlåtanden.....	94
5.3.4	Preskription	94
5.4	Administration av försäkringen.....	95
5.4.1	Kostnader och kvalitet.....	95
5.4.2	Administration inom NAV och privat försäkring	95
5.5	Information om försäkringen.....	96
6	Tvistlösning	97
6.1	Avgöranden enligt folketrygdeloven.....	97
6.2	Avgöranden enligt yrkesskadeforsikringsloven	98
7	Kompletterande ersättning	101
8	Arbetskyddsverksamhet	103
8.1	Helse, Miljø og Sikkerhet (HMS)	103
8.2	Bedriftshelsetjeneste (BHT).....	105
9	Arbetskadestatistik	107
9.1	Statistikinsamling via NAV	107
9.2	Statistikinsamling via arbeidstilsynet.....	107
9.3	Statistikinsamling via försäkringsbranschen.....	108
9.4	Statistisk analys.....	109
10	Finansiering av arbetsskadeförsäkringarna	113
10.1	Finansiering av ersättning enligt folketrygdloven	113
10.1.1	Arbetsgivaravgifter och egenavgifter	113
10.1.2	Särskilt om refusionsordningen	114
10.2	Särskilt om statligt anställda	115
10.3	Finansiering av yrkesskadeförsäkringen	116
10.4	Premievolym	119
10.5	Effekter av differentierade premier i Norge	119
11	Tillsyn och konsolidering	123
11.1	Krav på avsättning för framtida skador	123
11.2	Finansinspektionens tillsyn.....	124
12	Skatteeffekter	127
	Referenser	129

Tabellförteckning

Tabell 1	Engångsersättning framtida årliga utgifter	80
Tabell 2	Grundersättning vid olika inkomstnivåer	82
Tabell 3	Menersättning vid olika grader av medicinsk invaliditet.....	83
Tabell 4	Antal anmälda och godkända arbetsskador 2008.....	110

Växelkurs

Växelkurs genomsnitt juli 2011: 1 NOK = 1,17 SEK,
<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=15867>

Förkortningar m.m.

aml.	Arbeidsmiljøloven (62/2005)
AMU	arbeidsmiljøutvalg
BHT	bedriftshelsetjeneste
fal.	Lov (69/1989) om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven)
FNO	Finansnæringens fellesorganisasjon
forsvl.	Lov (44/2005) om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet m.v. (forsikringsvirksomhetsloven)
fse	forskrift (1027/1990) om standardisert erstatning efter lov om yrkesskadeforsikring
ftrl.	Lov (19/1997) om folketrygd (folketrygdloven)
fvf.	Lov (00/1967) om behandlingsmåten i forvaltnings- saker (forvaltningsloven)
HMS	Helse-, Miljø-, og Sikkerhetsarbeid
IA	Inkluderande Arbetsliv
ICPC-kod	International Classification of Primary Care
Internkontroll- föreskriften	Forskrift (1127/1996) om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheder
KS	Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiver- organisasjon
LO	Landsorganisationen i Norge
NAV	Arbeids- og velferdsetaten
NHO	Næringslivets Hovedorganisation
NOK	Norska kronor
SEK	Svenska kronor
skatteloven	Lov (14/1999) om skatt av formue og inntekt
skl.	Lov (26/1969) om skadeerstatning (skadeerstatningsloven)
YFF	Yrkesskadeforsikringsforeningen
yforsl.	Lov (65/1989) om yrkesskadeforsikring (yrkesskadeforsikringsloven)

Arbetskade
kommissionen

Sammanfattning – Norge

Försäkringsmodell

I Norge finns det två ersättningsordningar för arbetsskador – en offentligrättslig och en privaträttslig.

1. Folketrygdloven, som reglerar rätten till vissa *socialrättsliga sär fördelar* vid arbetsskada, försäkrad personkrets, definition av arbetsskada och skadeanmälan enligt socialförsäkringen (folketrygden).
2. Yrkesskadeforsikringsloven, som reglerar arbetsgivarens försäkringsplikt, definition av arbetsskada och ersättningens omfattning på *skadeståndsnivå*.

Det övergripande syftet med *folketrygden* är att ge *ekonomisk trygghet* genom inkomstbortfallsförsäkring och compensation för särskilda utgifter i samband med bl.a. sjukdom och skada, arbetslöshet, ålderdom och dödsfall. Därutöver ska trygden även bidra till *utjämning av inkomster* och levnadsvillkor dels mellan grupper av individer, dels över tid för en enskild.

Yrkesskadeforsikringsloven bygger på skadeståndsrätten. Huvudsyftet med lagen är att hantera arbetsskadorna inom en *obligatorisk ansvarsförsäkring* och på så sätt garantera den skadelidande ersättning samtidigt som arbetsgivarna får ett försäkringsskydd.

Genom uppdelningen på två skilda försäkringsordningar framgår skillnaden mellan socialförsäkring och skadeståndsrätt tydligt inom det norska systemet. Samtidigt är de båda försäkringsordningarna starkt sammankopplade, inte minst ur den skadelidandes perspektiv och sett till den praktiska skaderegleringen. Vid sidan av folketrygden och yrkesskadeforsikringen tillkommer ersättning vid sjukdom och skada genom kollektivavtal (huvudtariffområdet). I realiteten är det därför inte två utan tre olika ordningar som den enskilde har att förhålla sig till vid arbetsskada eller annan sjukdom.

Uppdelningen på i huvudsak två försäkringsordningar innebär även att finansieringen av försäkringen är uppdelad. Finansiering av ersättning för arbetsskador enligt folketrygdloven sker dels genom arbetsgivaravgifter, egenavgifter och genom ev. tillskott från staten, dels genom en s.k. refusion.

Yrkesskadeförsäkringsordningen finansieras genom premier som arbetsgivare betalar till privata försäkringsgivare i konkurrens.

Lagstadgad arbetsskadeförsäkring

Medlemskap i folketrygden och obligatorisk försäkringsplikt på den öppna försäkringsmarknaden

Arbetstagare som är medlem av *folketrygden* är försäkrad vid sjukdom och arbetsskada. Förmånerna gäller med andra ord alla som enligt lag är socialförsäkrade i Norge, oavsett om avgifter har betalats in till systemet eller inte. Folketrygdloven innehåller även en möjlighet till *frivillig* försäkring vid arbetsskada för enskilda näringsidkare.

Arbetsgivare är enligt *yrkesskadeförsäkringsloven* skyldiga att teckna arbetsskadeförsäkring hos valfritt försäkringsföretag. Försäkring kan även tecknas i en *pool av försäkringsgivare* med solidariskt ansvar. Försäkringen omfattar däremot inte arbetsgivaren själv. På detta sätt framträder systemets karaktär av ansvarsförsäkring för arbetsgivaren, dvs. för skadeståndsskyldighet gentemot arbetstagarna. Vill arbetsgivaren skydda sig själv i händelse av olycksfall eller sjukdom får han eller hon teckna andra försäkringar.

Staten har ingen försäkringsplikt, utan arbetsskador ersätts löpande med statliga medel över statsbudgeten via Statens Pensjonskasse. Övriga offentliga arbetsgivare såsom kommuner och fylkeskommuner kan undantas från försäkringsplikten om Justis- och politidepartementet godkänner det. Ingen kommun eller fylkeskommun hade fram till 2004 begärt att bli undantagen från försäkringsplikten.

Arbeids- och velferdsetaten (NAV) – socialförsäkringens centralorgan

Arbeids- og velferdsetaten (NAV) har ansvaret för att genomföra centrala delar av arbets- och välfärdspolitiken. Innebörden är att NAV ska bidra till att få fler i arbete och att färre ska hänvisas till bidrag. NAV hanterar bl.a. utbetalning av sjukpenning, arbetslöshetsersättning, pension, barnbidrag och sär fördelar som följer av yrkesskadeförsäkringen.

Kjønstadutredningen – från två system till en sammanhållen arbetsskadeförsäkring

Den s.k. *Kjønstadutredningen* lämnade sitt slutbetänkande 2004. Utredningen föreslog att dagens ordning med två ersättningssystem (särregler i folketrygdloven och yrkesskadeforsikringsloven) skulle slås ihop till en sammanhållen arbetsskadeförsäkring. Därutöver föreslog utredningen att det skulle inrättas en ny självständig *Arbetskadeförsäkringsnämnd* för tvister om ersättning inom arbetsskadeförsäkringen.

Utredningens förslag har ännu inte antagits, mycket beroende på oenighet mellan arbetsmarknadens parter. Arbeidsdepartementet arbetar med frågan.

Försäkrade skador

Arbetsolyckor och listade arbetssjukdomar

Såväl folketrygdloven som yrkesskadeförsäkringen täcker arbetsolyckor (yrkesskada) och yrkessjukdomar, dvs. det finns ingen uppdelning på skador mellan de två instanserna. *Arbetskadebegreppet* är dock inte helt identiskt i de båda försäkringarna.

Med *yrkesskada* enligt *folketrygdloven* menas en personskada som har orsakats av en arbetsolycka och som inträffar under tiden som en arbetstagare är yrkesskadeförsäkrad. Olycksfall definieras som en plötslig eller oväntad yttre händelse som arbetstagaren utsatts för i arbetet och begreppet anses i huvudsak relativt oproblematiskt att hantera inom försäkringen. Kravet på att händelsen ska vara arbetsrelaterad ger emellertid upphov till vissa gränsdragningsproblem gentemot fritidssysslor. *Färdolycksfall* omfattas i normalfallet inte av yrkesskadeskyddet annat än om transporten sker på uppdrag av arbetsgivaren eller i dennes intresse.

Dessutom omfattar lagen vissa sjukdomar i arbetet som likställs med yrkesskada (*yrkessjukdom*). Vilka sjukdomar det rör sig om framgår av en särskild föreskrift och den utgör Norges arbetssjukdomslista. En revision av sjukdomslistan gjordes 1958 och vissa nya diagnoser har därefter lagts till. Det har dock inte skett någon större reformering av listan sedan dess. För de listade sjukdomarna gäller en presumtion om att dessa beror på arbetet och inte på andra orsaker. Belastningsskador omfattas uttryckligen inte av lagen.

Yrkesskadeforsikringsloven omfattar på motsvarande vis arbetsolyckor (yrkesskador) och sjukdomar i arbetet som med stöd av folketrygdloven likställs med sådan skada (yrkessjukdomar). Yrkesskadeförsäkringen innehåller dessutom en kompletterande regel, en s.k. *säkerhetsventil*, men den är i ganska liten grad utnyttjad. Säkerhetsventilen avser främst yrkessjukdomar, men det har hänt att den har åberopats även för olycksfall.

Vid värderingen av om en skada eller sjukdom kan godkännas som yrkesskada inom yrkesskadeförsäkringen ska bortses från arbetstagarens *särskilda mottaglighet* för skadan eller sjukdomen. Undantag från detta görs om den enskildes särskilda mottaglighet framstår som den helt övervägande orsaken till att arbetsskadan har uppstått.

Ny lista över arbetssjukdomar

Utredningen *Yrkessjukdommer*, vars uppdrag var att överväga förändringar i föreskriften över sjukdomar som kan godkännas som yrkessjukdom, lämnade sitt slutbetänkande 2008. Efter en värdering av motsvarande system i andra länder valde utredningen att lägga fram ett förslag om ett "blandat system" med en *sjukdomslista* kombinerad med en möjlighet till godkännande av andra sjukdomar i form av ett *säkerhetsnät*. För att systemet ska fungera som avsett är det, enligt utredningen, en nödvändig förutsättning att det inrättas ett organ med uppgift att kontinuerligt uppdatera den föreslagna listan.

Utredningens förslag har ännu inte antagits, mycket beroende på oenighet mellan arbetsmarknadens parter.

Försäkringsersättning

Ersättning enligt folketrygdloven

Trygdersättningen utgör ett allmänt *standardskydd* för befolkningen. Genom trygden ersätts bland annat utgifter för sjukvård, medicin, rehabiliteringsstöd m.m., liksom inkomstförluster vid utbetalning av sjukpenning, rehabiliteringspenning, pension m.m. Ersättningen bygger på allmänna socialförsäkringsprinciper. Den som drabbas av arbetsskada får som utgångspunkt allmän *trygdersättning*. Därutöver har arbetsskadade rätt till vissa *särförmåner* i förhållande till andra grupper.

Sjukvårdskostnader

Vid en skada eller sjukdom som bedöms som *yrkesskada* utges alltid *full ersättning* för kostnader till läkarhjälp, tandläkarhjälp, sjukgymnastik, läkemedel, speciell medicinsk utrustning och förbrukningsmaterial samt hjälpmedel som kan lindra följderna av skadan. Ersättningen är *sekundär* i förhållande till andra offentliga förmåner. Det innebär att, om det offentliga täcker utgifterna via annan lagstiftning, utges inte ersättning genom folketrygdloven.

Sjukpenning

Arbetsgivaren ansvarar för utgivande av *sjuklön* under en period om 16 kalenderdagar. Därefter utges *sjukpenning* (sygedagpeng) från folketrygden. Sjukpenningen beräknas på ett *sjukpenninggrundlag* och ersättningen begränsas uppåt av ett inkomsttak motsvarande 6 gånger grundbeloppet. Den som är arbetsoförmögen på grund av *yrkesskada* är berättigad till sjukpenning på samma sätt som andra medlemmar i trygden, men vid bestämmande av sjukpenning gäller dessutom ett antal särförmåner, bl.a. om viss intjänandetid och vissa tidsgränser för ny ersättningsperiod.

Rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenning utges till den som har fått sin arbetsförmåga nedsatt till minst hälften, i syfte att säkra inkomst under tid som vederbörande får *aktiv behandling*, deltar i *arbetsinriktade åtgärder* eller får *annan uppföljning* med sikte på att skaffa eller behålla arbete. Ersättningen är *sekundär*. I den utsträckning ersättning enligt *yrkesskadeforsikringsloven* överlappar trygdens rehabiliteringsregler utges ersättning enligt den förstnämnda.

Sjukpension

Personer som har fått sin *inkomst- eller arbetsförmåga varaktigt nedsatt* på grund av sjukdom, skada eller lyte, s.k. ekonomisk invaliditet, kan få sjukpension (uførepension). Vid värderingen av arbetsoförmågans omfattning (*uføregraden*) ska inkomstmöjligheterna i sådant arbete som personen trots nedsättningen kan utföra jämföras med de inkomstmöjligheter som han eller hon hade innan sjukdomen, skadan eller lytet. Vikt ska läggas vid ålder, förmågor, utbildning, yrkesbakgrund, arbetsmöjligheter på bostadsorten och arbetsmög-

ligheter på andra platser där det är rimligt att personen tar arbete. Yrkesskadade har rätt till sjukpension enligt ett antal särförmåner, bl.a. saknas det krav om förutvarande medlemskap och ersättning lämnas vid en invaliditetsgrad ned till 30 procent.

Menersättning

En medlem av folketrygden som vid *yrkesskada* får en varaktig eller betydande skada av medicinsk art, s.k. medicinsk invaliditet, har rätt till en årlig menersättning för resten av livet. Invaliditetsgraden bestäms enligt en fastställd invaliditetstabell.

Pension

Pension enligt folketrygdloven utges i form av *grundpension* och *tillägspension*. Vid *yrkesskada* gäller vissa särregler för beräkning av pension. Exempelvis reduceras inte grundpensionen om den skadelidande har mindre än 40 års försäkringstid.

Försäkringsersättning enligt yrkesskadeforsikringsloven

Yrkesskadeforsikringslovens ersättningsbestämmelser är kortfattade och svarar i princip mot skadeståndslagen. Lagen täcker *förlorad arbetsinkomst* och *utgifter* som följer av skadan. Om den skadelidande har drabbats av en varaktig och betydande skada av medicinsk art utges *menersättning*. Vid dödsfall ska yrkesskadeförsäkringen bl.a. ge ersättning till dem som arbetstagaren helt eller delvis försörjde. Ersättningen beräknas enligt skadeståndslagens regler med tillägg för vissa bestämmelser om standardiserad ersättning.

Vid bestämmande av skadestånd avräknas lön under sjukdom och liknande ersättning, trygdeersättning, ersättning från pensionsordning i arbetsförhållande eller yrke och försäkringsersättning som den skadeståndsansvarige har betalt premien för. Konsekvensen är att den skadeståndsrättsligt beräknade ersättningen endast omfattar sådan ersättning som inte utges genom folketrygden eller genom avtal på arbetsmarknaden.

Beslut om ersättning

Inom NAV fattas *beslut* om arbetsolycksfall och, i enklare ärenden, även om yrkessjukdomar av de s.k. fylkeskontoren. Frågor om menersättning, sjukpen- sion och rehabilitering i arbetssjukdomsärenden avgörs däremot av NAV Förvaltning på det centrala *Yrkessjukdomskontoret* i Oslo. Huvudkontoret är inte bundet av fylkeskontorets beslut i frågan om sjukdomen är arbetsrelaterad eller inte. Det finns planer på att *centralisera bedömningen* av alla sjukdoms- ärenden till kontoret i Oslo.

Det finns ingen särskild reglering av *försäkringsföretagens* hantering av arbetsskadefrågor, utan försäkringsföretagen ska företa en självständig värde- ring av ersättningsanspråket. Vad gäller tveksamheter kring beslut om ersätt- ning gör försäkringsföretagen oftast affärsmässiga bedömningar. Om de anser att det är mer kostsamt att undersöka fallet vidare än att genast betala ut ersättning väljer de ibland att betala ut ersättningen direkt.

Det finns ingen lagreglerad *samordning* mellan NAV och försäkringsföre- tagen vad gäller beslut i arbetsskadeärenden. Det har inte kunnat beläggas att det finns systematiska skillnader mellan NAV:s och försäkringsgivarnas värderingar. Arbetsskadeärenden är komplicerade och den skadelidande är i stor utsträckning beroende av advokathjälp.

Skadeanmälan

Arbetsgivare och andra i motsvarande ställning ska snarast anmäla en skada som kan ge rätt till arbetsskadeersättning till NAV. Det gäller för både olycksfall och sjukdomar. Om en sådan anmälan inte sker kan den *skadelid- ande* själv anmäla skadan. Enskilda näringsidkare och frilansare som tecknat frivillig försäkring ska själva anmäla en inträffad arbetsskada.

Enligt *yrkesskedeforsikringsloven* gäller inte någon anmälningsskyldighet för arbetsgivaren. Vikt har lagts vid den skadeståndsrättsliga principen att det är den skadelidande som måste framställa och visa på kravet.

Tvistelösning

Klagomål över avgöranden enligt folketrygdloven prövas av närmaste överordnat organ. När denna väg är uttömd kan saken överklagas till *Trygderetten*. Denna överordnade instans påminner om en specialdomstol, men är ett *förvaltningsorgan*. Trygderettens avgöranden överklagas till *allmän domstol*.

Om det uppstår tvist kring den ersättning som utges enligt yrkesskadeforsäkringsloven överklagas försäkringsföretagets beslut till *allmän domstol*.

Antalet tvister inom arbetsskadeförsäkringen är relativt många till följd av att yrkesskadebegreppet upplevs som oklart och bedömningen av orsakssambandet oförutsebar.

Arbetarskyddsverksamhet och rehabilitering

Det är NAV som har ansvaret för den *yrkesinriktade rehabiliteringen*.

Helse, Miljø og Sikkerhet (HMS) är ett samlingsbegrepp för regler om att produktion, produkter och tjänster ska uppfylla olika säkerhets- och kvalitetskrav samt att lokaler, skyddsanordningar och arbete ska anpassas för att säkerställa den yttre miljön och skapa en trygghet för dem som arbetar där. Kraven på HMS är lägre för små verksamheter med liten risk för brand, arbetsolyckor och föroreningar.

Branscher med större risk för sjukdomar, skador och psykiska belastningar är skyldiga att anlita skydds- och hälsopersonal i form av en *bedriftshelsetjeneste* (BHT). Några exempel på näringsgrenar som omfattas är produktion av textilier, privata vaktjänster, undervisning och omvårdnadstjänster på institution.

Statistik

Det sker ingen samordning av den statistik som NAV respektive försäkringsgivarna sammanställer. Överlag är det mycket svårt att få en helhetsbild av antalet arbetsskador och de totala kostnaderna för dem. NAV:s offentliga statistik är relativt begränsad.

Försäkringsgivare är skyldiga att föra ett register över arbetsskador. Detta register ska innehålla information om arbetsskadans art och omfattning samt arbetsstället där arbetsskadan uppstått. Finansnæringens fellesorganisasjon administrerar sedan 1991 ett för försäkringsbranschen gemensamt register, det s.k. DAYSY, dit ett antal försäkringsgivare levererar data. Mätt i marknadsandelar motsvarar dessa försäkringsföretag omkring 85–90 procent av den norska marknaden för yrkesskadeförsäkringen.

NAV mottar omkring 40 000 anmälningar om arbetsskador per år, medan antalet anmälda arbetsskador till försäkringsföretagen uppgår till knappt 2 000. Antalet anmälda skador inom den statliga sektorn uppgår till omkring 500–600.

Finansiering av arbetsskadeförsäkringarna

Finansiering av utgifter enligt folketrygden

Det tvåspåriga systemet för ersättning innebär att även avgift eller premie betalas in till två olika system, dels för finansiering av den ersättning som betalas ut av NAV enligt folketrygdloven, dels för finansiering av den ersättning som betalas ut från försäkringsföretagen enligt yrkesskadeförsäkringsloven. De avgifter, huvudsakligen arbetsgivaravgifter, som betalas in till NAV saknar tydlig koppling till risk, medan den premie som erläggs till försäkringsföretagen är differentierad utifrån branschrisk och, för större företag, även baserad på den enskilda risken.

Finansiering av yrkesskadeförsäkringen

Yrkesskadeförsäkringen finansieras sedan införandet av yrkesskadeförsäkringsloven genom premier från arbetsgivarna. Premierna ska stå i rimlig proportion till den risk som övertas och de tjänster som erbjuds. Premierna ska vidare vara tillräckliga för att säkra att försäkringsgivaren kan uppfylla sina förpliktelser enligt försäkringsavtalet. Försäkringsgivaren får använda olika premier för olika kundgrupper när det är motiverat sett till den statistik över risker som finns och de aktuariemässiga beräkningar som gjorts.

Försäkringsgivarna väljer olika sätt att gruppera försäkringstagarna i riskklasser. Det kan vara utifrån branschkode, yrken eller en kombination av dessa. Placeringen av en arbetsgivare i en viss riskklass följer av den försäkrade

arbeids-givarens hovedverksamhet, de anställdas sysselsättning, hur arbetsutgifterna utförs m.m. Denna riskklass prissätts, vilket ger en *grundpremie*. Grundpremien justeras utifrån en uppskattning av den enskilde arbets-givarens risk, vilket ger en *riskpremie*.

För större företag gäller att deras *egen skadehistorik* kan användas som underlag vid premiesättningen om sådan finns tillgänglig och ger ett tillräckligt underlag för att göra en tillförlitlig statistisk bedömning, s.k. *erfaringstariifering*. För små företag är detta inte alltid möjligt då det sällan finns ett tillräckligt stort statistiskt underlag för att fastställa en individuell premie. Riskpremien kan justeras beroende på om den enskilde arbets-givaren har en positiv eller negativ s.k. *HMS (Helse-Miljø-Sikkerhet)*. Ungefärliga premier uppges vara omkring 800 NOK per årsverk på kontor, 1 100 NOK för ett årsverk i butik och 7 000 NOK per årsverk inom byggnadsverksamhet. Genomsnittet ligger på omkring 1 600 NOK per försäkrat årsverk.

Vid införandet av yrkesskadeförsikringsloven 1990 var t.ex. en av förhoppningarna att riskdifferentierade premier skulle ha en skadeförebyggande effekt. Någon utvärdering av detta tycks inte ha gjorts. Generellt sett är det inte en fråga som diskuteras av någon part.

Refusionsordningen

Sedan 1991 ska yrkesskadeförsäkringen ersätta i stort sett alla folketrygdens utgifter som följer av de utbetalningar som har gjorts i enlighet med yrkesskadeförsikringsloven genom den s.k. *refusionen*. Storleken på den refusion som försäkrings-givarna ska betala in till folketrygden beräknas som en fast procentsats utifrån försäkrings-givarens ersättningsutbetalningar och har sedan den infördes uppgått till *120 procent* av utbetalningarna. Det innebär att för varje krona som försäkrings-företaget betalar i ersättning till den skadelidande ska de betala ytterligare 1,20 NOK till folketrygden. En utbetalning på exempelvis 10 000 NOK till en skadelidande innebär därmed att försäkrings-givaren dessutom betalar in 12 000 NOK till folketrygden. Genom refusionen *kanaliserar* skadekostnaderna till yrkesskadeförsäkringen.

Storleken på den inbetalade refusionen följer av försäkrings-givarens värdering av om det föreligger en arbets-skada eller inte. Det är således inte avgörande att folketrygden godkänner skadan. Refusionen utgör en schabloniserad kollektiv regress.

I och med att refusionen beräknas utifrån de ersättningsutbetalningar som försäkringsgivarna gör finns en koppling till den aktuella arbetsgivaren eller den bransch som berörs. Differentieringen inom yrkesskadeförsäkringen ”spiller” därigenom över även på finansieringen av folketrygdens utgifter för arbetsskador. Dvs. i praktiken kan även finansieringen av folketrygden sägas ske genom differentierade premier. Det var också detta som var intentionen bakom refusionen när den infördes.

Yrkesskadeforsikringsforeningen (YFF)

För försäkringsgivare som erbjuder arbetsskadeförsäkring enligt yrkesskadeforsikringsloven är det obligatoriskt att vara medlem i och betala avgift till Yrkesskadeforsikringsforeningen (YFF). Modellen är hämtad med förebild från Trafikkforsikringsforeningen inom trafikförsäkringen.

Om en arbetsgivare har underlåtit att teckna arbetsskadeförsäkring är de försäkringsgivare, som erbjuder arbetsskadeförsäkring enligt yrkesskadeforsikringsloven, solidariskt ansvariga för att ersätta en arbetstagare för dennes förlust. De utbetalningar YFF gör fördelas sedan mellan försäkringsgivarna i förhållande till respektive försäkringsgivares intjänade premier inom arbetsskadeförsäkringen under föregående kalenderår. Regresskrav kan i sådana fall riktas mot oförsäkrad en arbetsgivare.

I vissa fall kan det vara oklart vilket försäkringsföretag som är ansvarigt. För att hantera detta har de s.k. *kasteballavtalen* slutits mellan YFF och de försäkringsföretag som är medlemmar i YFF. Syftet med kasteballavtalen är att förhindra att skadelidande arbetstagare drabbas av att försäkringsgivarna är oeniga om vem som har ansvaret för utbetalning.

Arbetsskade
kommissionen

1 Inledning

1.1 Övergripande om det norska arbetsskadesystemet

Fram till slutet av 1800-talet var arbetstagare i Norge hänvisade till allmänna *skadeståndsrättsliga regler* vid krav på ekonomisk kompensation till följd av skador på arbetsplatsen. Ersättning kunde endast utges om den skadelidande kunde bevisa att arbetsgivaren varit vållande till skadan. I takt med att samhället utvecklades ansågs skyddet vara otillräckligt och det växte fram krav på reformer. Som en följd av detta infördes 1895 ett lagreglerat försäkringsskydd vid arbetsolycksfall genom *lov om ulykkesförsikring for fabrikkarbeidere m.v.* Lagen byggde på ett *strikt ansvar*.¹ Från 1928 och framåt kom även vissa yrkessjukdomar att likställas med arbetsolyckor. Den sista större reformen på yrkessjukdomsområdet genomfördes 1958, dvs. för drygt femtio år sedan.²

Efter andra världskriget byggdes även övriga delar av socialförsäkringen (trygden) ut och 1967 trädde *folketrygdloven* i kraft. Med verkan från 1971 överfördes reglerna om arbetsskadeförsäkring till folketrygdloven och därmed försvann de tidigare samordningsproblemen mellan dessa regelverk.³ Från 1970 är alla trygderegler som omfattar den norska befolkningen samlade i folketrygdloven. Lagstiftningsarbetet betraktas som den största sociala reformen i Norges historia.⁴

Enligt en princip om *ansvarsfrihet* ansågs arbetsgivare befriade från skadeståndsanspråk utöver den ersättning som utgick genom det lagstadgade arbetsskadeskyddet i trygden. Konsekvensen var att den som drabbades av arbetsskada inte fick full kompensation. Efter omfattande kritik upphävdes denna ordning.⁵ I syfte att undvika kostsamma skadeståndsprocesser uppstod därmed behov av ett kompletterande försäkringsskydd för arbetsgivare. Samtidigt efterfrågades en ersättningsordning som innebar ekonomisk trygghet för arbetstagare, oavhängigt av allmänna skadeståndsregler. Detta ledde i sin tur till att privata försäkringsföretag utvecklade och började marknadsföra

¹ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 5 ff.; NOU 2004:3 s. 47 och 49 f.; NOU 2008:11 s. 20.

² NOU 2004:3 s. 50 och 52; NOU 2008:11 s. 20 ff.

³ NOU 2004:3 s. 51. Skador som inträffat före den 1 januari 1971 och som anmälts före den 1 januari 1990 omfattas fortfarande av den äldre lagen.

⁴ NOU 2004:3 s. 53.

⁵ NOU 2004:3 s. 50 och 54.

trygghetsförsäkringar.⁶ Försäkringen byggde på principen om full ersättning utifrån ett strikt ansvar och blev förebild för dagens arbetsskadeförsäkring.⁷

De försäkringslösningar, med individuella riskbaserade premier som infördes blev relativt väl mottagna hos arbetsgivarna. Den frivilliga ordningen innebar emellertid att vissa skadelidande föll utanför systemet, eftersom alla verksamheter inte tecknade någon försäkring. Systemet ansågs därför inte i tillräcklig grad tillvarata de skadelidandes intressen.⁸ Efter flera utredningar under 1980-talet infördes till slut, med verkan från 1 januari 1990, en *obligatorisk yrkesskadeförsäkring* genom yrkesskadeforsikringsloven (yforsl.).⁹ Systemet är utformat som en ansvarsförsäkring efter liknande modell som trafikförsäkringen (bilansvarsloven).¹⁰

Genom yrkesskadeforsikringsloven blev det obligatoriskt för arbetsgivare att teckna arbetsskadeförsäkring i ett försäkringsföretag till förmån för de anställda. Försäkringen ger kompensation på skadeståndsnivå och bygger på *no-faultprincipen*, dvs. något krav på att skadan ska ha orsakats genom annans vållande ställs inte. Den skadelidande riktar sitt krav direkt mot försäkringsföretaget. Yrkesskadeforsikringsloven har i stort sett gjort de allmänna skadestandsreglerna överflödiga ifråga om arbetsskador.¹¹ Försäkringstvister avgörs genom en civilprocess i allmän domstol och i Norge har det som en konsekvens av detta utvecklats en advokatmarknad för arbetsskadeprocesser.¹²

Genom uppdelningen på *två skilda försäkringsordningar* framgår skillnaden mellan socialförsäkring och skadeståndsrätt inom det norska systemet. Samtidigt är de båda försäkringsordningarna starkt sammankopplade, inte minst ur den skadelidandes perspektiv och sett till den praktiska skaderegleringen. Båda försäkringarna hanterar samma skadehändelse, med de komplikationer som detta medför.

⁶ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 28 ff.; NOU 2004:3 s. 54, se vidare s. 57. Jfr Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA), som utvecklades i Sverige i mitten av 1970-talet.

⁷ NOU 2004:3 s. 54.

⁸ NOU 2004:3 s. 47.

⁹ Lov 65/1989.

¹⁰ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 19.

¹¹ NOU 2004:3 s. 62.

¹² Det är inte enbart den skadelidande som anlitar advokat. Även försäkringsföretagen anlitar i vissa ärenden advokater som specialiserat sig på arbetsskadetvister.

Under 2000-talet har två stora utredningar behandlat arbetsskadeförsäkringen i Norge, dels den s.k. *Kjønstadutredningen* från 2004, vars huvuduppdrag var att se över dagens ordning med två ersättningssystem (särregler i folketrygdloven och yrkesskadesikringsloven), dels *Yrkessykdommer* från 2008, vars uppdrag var att överväga förändringar i föreskriften över sjukdomar som kan godkännas som yrkessjukdom. Inget av de förslag som dessa utredningar lämnade har ännu antagits, mycket beroende på oenighet mellan arbetsmarknadens parter. Nyligen lades även fram en utredning om *standardiserad personskadeersättning*, vilken berör såväl den allmänna skadeståndsrätten som yrkesskadeförsäkringen.¹³ Arbetsmarknadens parter har dessutom genomfört återkommande gemensamma utredningar för att utvärdera behovet av förändringar i arbetsskadesystemet.

Uppdelningen på två försäkringsordningar innebär att även *finansieringen* av försäkringen är uppdelad. Finansiering av ersättning för arbetsskador enligt folketrygdloven sker huvudsakligen genom arbetsgivaravgifter, egenavgifter och genom ev. tillskott från staten, dvs. finansieringen sker på motsvarande sätt som för den svenska Försäkringskassans utbetalning av ersättningar. Yrkesskadeförsäkringsordningen finansieras genom premier som arbetsgivare betalar till privata försäkringsgivare i konkurrens.

Till den riskberäknade premien för yrkesskadeförsäkringsordningen kommer den s.k. *refusionen* för att kompensera folketrygden för den ersättning som lämnas till arbetsskadade genom folketrygden. Refusionen innebär att för varje krona som försäkringsföretaget betalar ut i ersättning till den skadelidande betalas 1,2 kronor till NAV för finansiering av trygdeersättningen. En utbetalning på exempelvis 10 000 NOK till en skadelidande innebär därmed att försäkringsgivaren dessutom betalar in 12 000 NOK till folketrygden. Metoden kan betecknas som en schabloniserad *kollektiv regress*, vilken medför att kostnaderna i motsvarande utsträckning som storleken på refusionen kanaliseras till yrkesskadeförsäkringen.

1.2 Syfte med rapporten och disposition

Syftet med rapporten är att kartlägga det norska arbetsskadesystemet i dess olika delar för att på så sätt få idéer och uppslag till hur en framtida svensk arbetsskadeförsäkring skulle kunna utformas. Meningen är därför inte att utvärdera det norska arbetsskadesystemet. Motsvarande rapporter har tagits

¹³ NOU 2011:16.

fram även för Danmark och Finland. Rapporterna gör inte anspråk på att vara uttömmande beskrivningar av respektive regelverk.

I rapporten beskrivs inledningsvis i kapitel 2–5 det tvådelade norska arbets-skadesystemet vad gäller dess organisation, försäkrade skador och de ersättningar som betalas ut vid konstaterad arbetsskada. Vi redogör även för de två stora utredningar som har genomförts under 2000-talet. Därefter följer en kort beskrivning av tvistelösning, kapitel 6, och av kompletterande ersättning, kapitel 7. Kapitel 8 ger en översikt av den arbetarskyddsverksamhet, bl.a. Helse, Miljø, Sikkerhet, som bedrivs i Norge. I kapitel 9 beskrivs hur arbetsskadestatistiken hanteras i Norge. Inledningvis ges en statistisk analys avseende antalet godkända arbetsskador fördelat på olycksfall i arbetet, sjukdomar och färd-olycksfall och därefter motsvarande för kvinnor och män. Kapitel 10 innehåller en redogörelse för premiesättningen inom den norska yrkesskadeförsäkringen. Kapitel 11–12 beskriver den reglering som finns på området tillsyn och konsolidering samt skatteeffekter för de ersättningar som lämnas inom försäkringen.

2 Lagstadgad arbetsskadeförsäkring

2.1 Grundläggande utgångspunkter

I Norge finns det två ersättningsordningar för arbetsskador – en offentlighetsrättslig och en privaträttslig.

1. Folketrygdloven, som reglerar rätten till vissa *socialrättsliga sär fördelar* vid arbetsskada, försäkrad personkrets, definition av arbetsskada och skadeanmälan enligt socialförsäkringen (folketrygden).
2. Yrkesskadeforsikringsloven, som reglerar arbetsgivarens försäkringsplikt, definition av arbetsskada och ersättnings omfattning på *skadeståndsnivå*.

Det övergripande syftet med *folketrygden* är att ge *ekonomisk trygghet* genom inkomstbortfallsförsäkring och kompensation för särskilda utgifter i samband med bl.a. sjukdom och skada, arbetslöshet, ålderdom och dödsfall (1-1 § 1 st. ftrl.). Därutöver ska trygden även bidra till *utjämning av inkomster* och levnadsvillkor dels mellan grupper av individer, dels över tid för en enskild individ (2 st.). Folketrygden ska medverka till hjälp till självhjälp med sikte på att personer ska kunna försörja sig själva och klara sig bäst möjligt i det dagliga livet (3 st.). Reglerna bygger på politiska beslut beträffande den nivå som ersättning vid sjukdom m.m. ska utges på samt i vilken omfattning arbetsskadade ska ha rätt till sär förmåner av olika slag. Rättigheterna enligt folketrygden kan inte avtalas bort (1-2 §).

Huvudbestämmelserna om arbetsskador har placerats i ett eget kapitel i lagen (13 kap.), medan bestämmelser för arbetsskadade inom enskilda utgiftsområden, som t.ex. avseende ersättning vid sjukdom och pension, återfinns sist i respektive avsnitt som rör dessa områden. Syftet med folketrygdens arbetsskadeförsäkring är att ge *särskilda fördelar* utöver den allmänna ersättning som lagen omfattar (13-1 §). Det handlar bl.a. om sär fördelar vid sjukförsäkring, rehabiliteringsersättning, pension, sjukvårdstjänster och menersättning (13-2 §). Dessa regler gäller för arbetsskador som har inträffat efter det att den nya folketrygdloven trädde i kraft den 1 maj 1997.¹⁴

¹⁴ NOU 2004:3 s. 21.

Yrkesskadeforsikringsloven bygger på skadeståndsrätten. Till grund för dessa regler ligger bl.a. läran om var risken för skada ska placeras.¹⁵ Huvudsyftet med yrkesskadeforsikringsloven var att hantera arbetsskadorna inom en *obligatorisk ansvarsförsäkring* och på så sätt garantera den skadelidande ersättning samtidigt som arbetsgivarna fick ett försäkringsskydd.¹⁶ Som motiv för lagen hänvisades bl.a. till rättfärdighetssynpunkter. Skador orsakade i arbetslivet bör vara *arbetsgivarens risk*. Arbetstagarna påtar sig en särskild och nödvändig risk i arbetsgivarens och samhällets intresse och bör därför kompenseras för skador i arbetet.¹⁷ Arbetsgivaren kan försäkra sig mot kostnaderna för skador som en *produktionskostnad*, den s.k. pulvrisingstanken. Systemet motverkar även *konflikter* på arbetsplatsen. Många skadelidande drog sig tidigare för att framställa skadeståndskrav mot arbetsgivaren eller kollegor. Dessutom kunde den arbetsskadade vara försvagad av skadan och av den anledningen ha svårt att tillvarata sina intressen.¹⁸ Genom försäkringen uppnår man *likabehandling* av alla arbetsskadade.¹⁹ Yrkesskadeforsikringsloven förväntades också minska samhällets kostnader för arbetsrelaterade skador. Individuell prissättning av risk, dvs. *premedifferentiering*, antogs ha en skadeförebyggande effekt.²⁰

Ersättning utges på skadeståndsnivå och för arbetsskador som omfattas av lagen kan ersättning enligt allmänna skadeståndsregler inte utkrävas (8 § 1 st.).²¹ Yrkesskadeförsäkringen har på så sätt en exklusiv utformning med innebör att i praktiken en ansvarsfrihetsprincip har återinförts.²² Lagen gäller inte för arbetsskador som har konstaterats före lagen trädde i kraft den 1 januari 1989 (21 § yforsl.).

Såväl folketrygdloven som yrkesskadeförsäkringen täcker arbetsolyckor och arbetssjukdomar, dvs. det finns ingen uppdelning på skador mellan de två instanserna. *Arbets-skadebegreppet* är dock inte helt identiskt i de båda försäkringarna²³ och tolkningen av skadebegreppet och de ersättningsgilla skadeföljderna skiljer sig delvis åt. Skaderegleringen inom NAV sker enligt förvalt-

¹⁵ NOU 2004:3 s. 47. Om skadeståndsrättens föremål och funktioner, se vidare Lødrup, Lærebok i erstatningsrett s. 110 ff.

¹⁶ NOU 2004:3 s. 54.

¹⁷ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 5.

¹⁸ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 5.

¹⁹ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 31.

²⁰ NOU 2004:3 s. 55.

²¹ Gäller dock inte kränkingsersättning, oppreisning, som inte omfattas av lagen.

²² NOU 2004:3 s. 55; Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 15.

²³ Jfr 11 § 1 st. punkten c) yforsl.

ningsrättsliga principer och myndigheten har exempelvis en utredningsskyldighet. Skaderegleringen inom den obligatoriska försäkringen bygger på skadeståndsrättsliga principer och sköts av försäkringsföretagen. Tvister mellan arbetstagare och försäkringsföretag avgörs i domstol enligt tvistemålsprocessens regler. Om inte annat framgår avses i denna rapport med arbetsskador *både* arbetsolyckor (yrkesskador) och arbetsjukdomar (yrkessjukdomar).

Vid sidan av folketrygden och yrkesskadeförsikringen tillkommer ersättning vid sjukdom och skada genom *kollektivavtal* (huvudtariffområdet). I realiteten är det därför inte två utan tre olika ordningar som den enskilde har att förhålla sig till vid arbetsskada eller annan sjukdom. Samordningsregler inom avtalen kan innebära att den avtalsbaserade ersättningen är primär i förhållande till yrkesskadeförsäkringsloven, men förhållandet kan även vara det motsatta.²⁴ Avtalen varierar inom olika sektorer på arbetsmarknaden och denna ersättning kommer inte att behandlas i det följande.²⁵

2.2 Socialförsäkring (folketrygd) vid arbetsskada

2.2.1 Medlem i trygden – socialförsäkrad

Arbetstagare som är *medlem* av folketrygden är försäkrad vid sjukdom och yrkesskada (13-6 § ftrl.). Förmånerna gäller med andra ord alla som enligt lag är *socialförsäkrade i Norge*, oavsett om avgifter har betalats in till systemet eller inte. Grundtanken bakom socialförsäkringen är att den ska täcka hela befolkningen, men vem detta avser måste preciseras. Särskilda regler kan gälla för såväl enskilda grupper som specifika förmåner.

Som medlem (försäkrad) i folketrygden räknas personer *bosatta* i Norge, vilket de är som lagligen uppehåller sig i Norge under minst 12 månader. En person som uppehåller sig utanför Norge i mindre än 12 månader räknas fortsatt som bosatt i Norge. Om personen uppehåller sig utanför Norge i mer än 6 månader under två eller flera på varandra följande år räknas han eller hon dock inte längre som bosatt i Norge (2-1 §).²⁶

²⁴ Inom statlig sektor är avtalad ersättning primär. Samordningsbestämmelsen inom kommunal sektor har en annan utformning; är ersättningen enligt yrkesskadeförsäkringsloven högre än den avtalade utges endast ersättning enligt lagen, men om avtalet är mer förmånligt utbetalas mellanskillnaden; se NOU 2004:3 s. 56.

²⁵ Se vidare NOU 2004:3 s. 55 ff., 62 och 71 f.

²⁶ Se vidare 2-4-5 §§ ftrl.

En person som inte räknas som bosatt i Norge kan istället vara medlem i trygden på grund av att han eller hon är *arbetstagare* i Norge eller på den norska kontinentalskolden i förbindelse med utvinning av olja, gas eller andra naturresurser, om inte annat anges i lagen (2-2 § 1 st.).²⁷ Arbetstagare är den som arbetar för lön eller annan gottgörelse (1-8 §). Det är ett villkor att personen har laglig rätt att arbeta i Norge (2-2 § 2 st.). På detta sätt omfattas alla som lagligt arbetar i Norge av sjukförsäkring och särfrörmåner vid arbets-skada enligt folketrygdloven. Dessa frörmåner finansieras också genom avgifter på förvärvsinkomster, varför det finns en generell koppling mellan intäkter och utgifter.²⁸

I några fall gäller medlemskap i trygden endast beträffande viss ersättning vid arbets-skada och dödsfall. En *utländsk medborgare* som inte är bosatt i Norge är, med avseende på sådan ersättning, förpliktigad och berättigad medlem som arbetstagare på norskt skepp i utrikesfart.²⁹ Medlemskapet omfattar även arbete på norskt fiskefartyg eller hos norskt civilt luftfartsbolag. Vilken specifik ersättning som avses anges i lagen (2-6 §). Arbets-skadeskyddet omfattar på så sätt en något vidare personkrets än trygden i övrigt. Omfånget av regelverket kan relateras till skyldigheten att betala arbetsgivar- och egenavgifter till den norska staten.

Vissa särskilt angivna grupper av trygdemedlemmar är enligt lagen *arbets-skadeförsäkrade* (yrkesskadeteket) under utövande av sin näring. Det gäller vissa fiskare och fångstmän, självständiga näringsdrivande i småskeppsfart, redare knutna till fiske- eller fångstfartyg, m.fl. (13-7 §). Arbets-skadeskyddet omfattar vidare värnpliktiga, tjänstepliktiga inom civilförsvaret, militär personal som deltar i internationella fredsooperationer, yrkesbefäl, kontraktsbefäl, lottor, personer i räddningstjänst, m.fl. Hit räknas också den som försöker rädda människoliv eller avvärja stor kulturell eller materiell skada (13-8–9 §§). Även studerande, interner och personer under särskild behandling eller rehabilitering räknas i vissa fall som yrkesskadeförsäkrade (13-10–12 §§).

²⁷ En person som bosätter sig på Svalbard, Jan Mayden eller i ett norskt biland behåller medlemskapet i trygden och en person som inte är medlem i trygden blir medlem om han eller hon är anställd av en norsk arbetsgivare som bedriver verksamhet på Svalbard, Jan Mayden eller i ett norskt biland (2-3 § ftrl.). Biland är ett område som helt eller delvis politiskt sett är underordnat en annan extern stat. Exempel på sådana norska biland är Peter I Øy och Dronning Maud land på Antarktis.

²⁸ Regelverket överensstämmer i detta avseende även med EU-rättsliga krav på socialförsäkringsskydd.

²⁹ Dock inte om han eller hon är arbetstagare hos en utländsk arbetsgivare som bedriver näringsverksamhet ombord (2-6 § 1 st. ftrl.).

Skolelever och studenter utgör sammantaget en grupp om cirka en miljon personer.³⁰

Folketrygdloven innehåller en möjlighet till *frivillig försäkring* vid arbets-skada för enskilda näringsidkare och s.k. frilans (13-13 §). Försäkringen gäller då för arbetsskador som uppstår under utövande av verksamheten som enskild näringsidkare respektive frilans. Försäkringen kan inte utvidgas så att den gäller även under fritid. Dessa personer måste teckna frivillig trygd under ett kalenderår för att få rätt till arbetsskadeförsäkring och därmed erhålla de sär fördelar som finns för arbetsskadade (13-13 §.). Med *enskild näringsidkare* avses den som för egen räkning och på egen risk driver en verksamhet som syftar till att ge en inkomst. Vid bedömningen av om någon i lagens mening är att definieras som självständig näringsidkare tas bl.a. hänsyn till om verksamheten är av visst omfång och bedrivs från ett fast verksamhetsställe (kontor, verkstad el. likn.) samt om personen har ansvar för resultatet av verksamheten, har arbetstagare i sin tjänst eller nyttjar frilansare, bär den ekonomiska risken för verksamheten och använder egna driftsmedel (1-10 §). Med *frilans* avses den som utför arbete eller uppdrag utanför tjänsten mot lön eller annan gottgörelse, men inte räknas som enskild näringsidkare (1-9 §). Även personer över 67 år med en förväntad årsinkomst som överstiger folketrygdens grundbelopp kan teckna frivillig trygd.

Det finns även en allmän möjlighet att teckna frivillig försäkring i trygden för person som uppehåller sig i Norge, men som inte är förpliktad medlem i trygden, om det vid en samlad värdering framstår rimligt. Sådant medlemskap kan avse full eller begränsad trygd (2-7 §). Vidare finns möjlighet till frivilligt medlemskap i trygden för vissa särskilt utpekade personer (2-7a–9 §§).³¹

³⁰ NOU 2004:3 s. 65.

³¹ Särskilda regler om medlemskap i folketrygden i övrigt finns i 2 kap. ftrl.

2.2.2 Arbeids- och velferdsetaten (NAV) – socialförsäkringens centralorgan

Arbeids- og velferdsetaten (NAV) har ansvaret for att genomföra centrala delar av arbets- og velfärdspolitiken.³² Huvudmålen för politiken är att:

- skapa en väl fungerande arbetsmarknad med ett högt arbeidskraftsdeltagande,
- säkra ekonomisk trygghet för den enskilde,
- bekämpa fattigdom og utjämna ekonomiska og sociala skillnader,
- skapa ett inkluderande samfund som säkrar alla möjligheter till delaktighet samt
- en enhetlig, effektiv og brukarorienterad arbeids- og velfärdsförvaltning.³³

Till detta är kopplat ett antal delmål bl.a. ett inkluderande arbetsliv, tjänster og information ska anpassas efter brukarna og rätt stöd i rätt tid ska lämnas. Innebörden är att NAV ska bidra till att få fler i arbete og att färre ska hänvisas till bidrag genom att erbjuda arbeidsinriktade åtgärder för dem som står utanför arbetslivet likaväl som att förhindra utstötning från arbetsmarknaden genom förebyggande åtgärder.³⁴

NAV administrerar folketrygdloven m.fl. lagar og hanterar bl.a. utbetalning av sjukpenning, arbetslöshetsersättning, pension, barnbidrag og sär fördelar som följer av yrkesskadeförsäkringen (4 § NAV-loven). Se vidare avsnitt 5.2.1.

³² Se 1 § NAV-loven (20/2006).

³³ Tildelingsbrev for 2011 för Arbeids- og velferdsdirektoratet s. 3.

³⁴ Tildelingsbrev for 2011 för Arbeids- og velferdsdirektoratet s. 4.

Arbeids- og velferdsetaten (NAV)

NAV bildades genom den s.k. *NAV-reformen* 2006 och reformen var i huvudsak genomförd i början av 2010. NAV är inte en förkortning av något, men har sitt ursprung i uttrycket ”Ny arbeids- og velferdsordning”. NAV har ersatt Folketrygden (Rikstrygdeverket).

Det övergripande syftet med NAV-reformen var att få ut fler i arbetslivet och att minska antalet som behöver bidrag. Mer konkret handlar det om att skapa en väl fungerande arbetsmarknad och att ge en god service utifrån medborgarnas behov och förutsättningar m.m. Detta ska uppnås bl.a. genom ett tätare samarbete mellan det som tidigare var arbetsförmedlingens och försäkringskassornas arbete och de 454 kommunernas socialkontor. Därigenom kan den enskilde erbjudas hjälp ur ett mer allsidigt perspektiv istället för att varje part ser till avgränsade delar i systemet. Varje kommun och NAV avtalar om vilka kommunala tjänster som ett NAV-kontor ska erbjuda. Det innebär att de tjänster som ett visst kontor erbjuder kan variera mellan olika kommuner.

En annan viktig del av reformen är en förbättrad effektivitet genom att NAV-kontorens tjänster ska kunna erbjudas elektroniskt via Internet. En portal, nav.no, har inrättats.

Ledningen för NAV utgörs av Arbeids- og velferdsdirektoratet med generaldirektör (Arbeids- og velferdsdirektør) Joakim Lystad. Den övergripande uppgiften för NAV är att genomföra arbets- og välfärdspolitiken inom de ramar som sätts upp i lagstiftning, föreskrifter och regleringsbrev.

Källa: Årsmelding for regnskapet 2010, NAV s. 3; www.nav.no/Om+NAV.

2.2.3 Ett inkluderande arbetsliv (IA)

Ett avtal om ett mer *inkluderande arbetsliv* (IA) slöts i oktober 2001 mellan regeringen Stoltenberg och parterna på arbetsmarknaden, bl.a. LO och Næringslivets Hovedorganisation (NHO). Avtalet fortsatte under regeringen Bondevik och nya avtal har sedan dess ingåtts vart fjärde år. Det senaste IA-avtalet avser perioden 1 mars 2010 till 31 december 2013.³⁵

De överordnade målen med IA-avtalen är att förebygga och minska sjukfrånvaron, stärka jobbnärvaron, förbättra arbetsmiljön och förhindra utstötning och frånfall från arbetslivet. Detta överordnade mål delas sedan in i mer konkreta delmål, exempelvis att sjukfrånvaron ska minska med 20 procent jämfört med nivån det andra kvartalet 2001.³⁶

Parterna är eniga om behovet av att få en bättre förståelse för drivkrafterna till sjukfrånvaro, utstötning och frånfall respektive bristande inkludering i arbetslivet. Särskilt fokus ligger på personer med nedsatt arbetsförmåga och äldre arbetstagare.³⁷

³⁵ www.regjeringen.no/nb/dep/ad/tema/velferdspolitik/inkluderende_arbeidsliv.

³⁶ www.regjeringen.no/nb/dep/ad/tema/velferdspolitik/inkluderende_arbeidsliv.

³⁷ Intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv s. 3.

Organisation av samarbetet inom IA-avtalen

IA-avtalen hanteras på tre nivåer:

Ett partssammansatt *Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd* har det överordnade ansvaret för uppföljningen av IA-avtalen på nationell nivå. Rådet leds av arbetsmarknadsministern.

En partssammansatt *uppföljningsgrupp* med ansvar för den löpande uppföljningen av IA-avtalen och förberedande underlag till Arbeidslivs- och pensjonspolitisk råd. Gruppen leds av en statssekreterare på Arbetsmarknadsdepartementet.

En partssammansatt *fackgrupp* som ska följa utvecklingen av IA-målen, ekonomiska och administrativa konsekvenser av åtgärderna och metodiska frågeställningar. Fackgruppen leds av tjänstemän på Arbetsmarknadsdepartementet och gruppen ska rapportera till rådet och uppföljningsgruppen en gång i halvåret. Denna grupp infördes 1 mars 2010.

Källa:

www.regjeringen.no/nb/dep/ad/tema/velferdspolitik/inkluderende_arbeidsliv.

Arbetsmarknadens parter ska bidra med information till sina medlemmar om IA-avtalen så att nuvarande och potentiella IA-medlemmar motiveras till att göra insatser på arbetsmiljöområdet, arbetar för att så många arbetsgivare som möjligt genomgår en IA-kurs samt bidrar till att sektorer och branscher med hög sjukfrånvaro får en ökad kunskap om orsakssamband i sina verksamheter och hur de kan bidra till att uppnå IA-målen. De genomförda aktiviteterna ska rapporteras till Arbeidslivs- och pensjonspolitisk råd en gång per halvår.³⁸

Regeringen förpliktigar sig till att inte föreslå några ändringar i sjuklönebestämmelserna om inte parterna är överens om detta. Liksom arbetsmarknadens parter, ska NAV halvårsvis rapportera till rådet vilka insatser och aktiviteter myndigheten har vidtagit.³⁹

³⁸ Intenjsjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv s. 4.

³⁹ Intenjsjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv s. 5.

Alla verksamheter i Norge kan teckna samarbetsavtal med NAV *arbeidslivssenter*. Att vara en *IA-verksamhet* innebär att arbetsgivaren och de anställda förbinder sig att systematiskt samarbeta för att uppnå mer inkluderande arbetsplatser. Det handlar bl.a. om att minst två gånger per år ha möten med ledningen eller motsvarande där IA-arbetet är det enda temat på dagordningen, att låta personer på uppdrag av NAV få pröva sin arbets- och funktionsförmåga i det ordinarie arbetslivet och att sätta upp mål för utvecklingen av sjukfrånvaro på arbetsplatsen. I gengäld får IA-verksamheter rättigheter såsom en egen kontaktperson på NAV arbeidslivssenter som stöttar upp verksamhetens egna insatser, tar initiativ till åtgärder m.m. Vidare kan ett bidrag⁴⁰ ges till arbetsgivare som kompensation för merutgifter i samband med nödvändiga anpassningar, praktisk hjälp eller introduktion i nya arbetsuppgifter m.m.

Det är inte helt okomplicerat att utvärdera effekterna av IA-avtalen. Dels är det olika mål som ska uppfyllas, dels påverkas utfallet av olika makroekonomiska händelser i omvärlden. Den s.k. fackgruppen avlämnade i maj 2011 en rapport till rådet och uppföljningsgruppen. I rapporten konstaterar fackgruppen bl.a. att sjukfrånvaron minskade med 8,6 procent under perioden första halvåret 2001 till första halvåret 2010. Denna minskning är lägre än målsättningen på 20 procent. Skälen till att målen inte har uppnåtts kan vara många, bl.a. är det svårt att utvärdera effekterna av finanskrisen 2008.⁴¹

2.3 Obligatorisk arbetsskadeförsäkring (yrkesskadeforsikring)

2.3.1 Försäkringsplikt

Arbetsgivare är enligt yrkesskadeforsikringsloven *skyldiga att teckna arbetsskadeförsäkring* och de för på så sätt över risken för arbetsskada på försäkringen. Genom lagen har den skadelidande rätt till skadeståndsansättning oavsett om någon är vållande till skadan eller inte, s.k. no fault-försäkring, (3 § 1 st. yforsl.). I följd av detta har försäkringsskyddet en *ansvarsbefriande* verkan för arbetsgivaren. Arbetsgivaren svarar inte själv för krav enligt lagen. Däremot kan arbetstagaren rikta anspråk mot arbetsgivaren enligt allmänna skadestandsregler för sådana skador som inte omfattas av försäkringen

⁴⁰ Det norska begreppet är ”tillretteleggingstilskudd”.

⁴¹ Målene om et mer inkluderende arbeidsliv – status og utviklingstrekk nr 1 2011 s. 3 f.

(8 § 1 st.). Har arbetsgivaren uppsåtligt orsakat arbetsskada kan försäkringsgivaren framställa regresskrav (2 st.), men inte vid grov oaktsamhet.⁴²

Med *arbetsgivare* avses det offentliga och andra som i eller utanför näringsverksamhet (ervervsvirksomhet) har någon i sin tjänst (2 §). Definitionen är hämtad från (2-1 §) skadeserstatningsloven (skadeståndslagen) och det är underförstått att den ska förstås på samma sätt. Härigenom har man harmoniserat ansvarssubjektet i de båda lagarna.⁴³

Staten har ingen försäkringsplikt (3 § 2 st.). Arbets-skador ersätts löpande med statliga medel över statsbudgeten via Statens Pensjonskasse, se vidare avsnitt 10.2. Det anses något oklart vilket innehåll begreppet *staten* har i detta sammanhang.⁴⁴ Övriga offentliga arbetsgivare såsom kommuner och fylkeskommuner kan undantas från försäkringsplikten om Justis- och politidepartementet godkänner det (2 st.). Är arbetsgivaren befriad från försäkringsplikt kan arbetstagaren kräva ersättning direkt från arbetsgivaren (3 st.). Ingen kommun eller fylkeskommun hade fram till 2004 begärt att bli undantagen från försäkringsplikten.⁴⁵ Eftersom tariffavtalen inom kommunal sektor sedan lång tid innehållit bestämmelser om försäkringsplikt är detta i praktiken heller inte någon fråga.⁴⁶

Arbetsgivare som har försummat sin försäkringsplikt straffas med böter eller fängelse i upp till 3 månader (19 §).

2.3.2 Försäkrad personkrets

Den obligatoriska arbetsskadeförsäkringen skiljer sig från trygden på så sätt att den endast gäller för dem som omfattas av försäkringsavtalet. Försäkrings-skyddet är emellertid vidare än vad som följer av den gängse avtalsrätten. Yrkesskadeförsäkringsloven gäller personskada som drabbat *arbetstagare hos arbetsgivare i Norge* (1 § 1 st.). Var någonstans i världen arbetstagaren utför sitt arbete har alltså inte betydelse, så länge arbetsgivaren uppfyller det geografiska kravet.⁴⁷

⁴² Regresskravet omfattar även refusionen till trygden. Regresskrav är dock ovanliga; Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

⁴³ NOU 2004:3 s. 64.

⁴⁴ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 16.

⁴⁵ NOU 2004:3 s. 91.

⁴⁶ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 16.

⁴⁷ NOU 2004:3 s. 63 f.

Försäkringen omfattar däremot inte arbetsgivaren själv. Det saknas även möjlighet att teckna frivillig arbetsskadeförsäkring för självständiga näringsidkare och frilans. På detta sätt framträder systemets karaktär av ansvarsförsäkring för arbetsgivaren, dvs. för skadeståndsskyldighet gentemot arbetstagarna. Vill arbetsgivaren skydda sig själv i händelse av olycksfall eller sjukdom får han eller hon teckna andra försäkringar. I lagen anges explicit att yrkesskadeförsäkringen i förhållandet mellan försäkringsgivaren, dvs. försäkringsföretaget, och försäkringstagaren, dvs. arbetsgivaren, ska betraktas som en ansvarsförsäkring även om försäkringstagaren inte själv är ansvarig för den skada som omfattas av lagen (4 § 3 st.).

Med *arbetstagare* avses envar som arbetar eller utför arbete (verv) i arbetsgivares tjänst, inbegripet ombudsman i offentlig verksamhet, befäl och meniga i militärtjänst och andra som ålagts tjänstgöring för det offentliga samt interner, patienter eller personer som deltar i arbetsverksamhet i kriminalomsorgens anstalter, i hälsoinstitutioner eller liknande (§ 2). Även här är definitionen harmoniserad med skadeserstatningsloven.⁴⁸ Skyddet gäller inte vid *oavlönat arbete* eller vid arbete som utförs för privatpersoner eller för privata organisationer, föreningar m.m.⁴⁹ Enstaka arbetsuppdrag för privatpersoners räkning omfattas inte heller, liksom även arbete som utförs för privatpersoner där den genomsnittliga arbetstiden uppgår till mindre än 10 timmar per vecka faller utanför. Arbetstagarbegreppet är något vidare än enligt folketrygdloven. Uppdragstagare faller utanför definitionen, men gränsdragningen kan ibland vara svår.⁵⁰

Genom förordning kan lagen utvidgas till att även omfatta norska arbetsgivare i utlandet, utländska arbetsgivare i Norge och arbetstagare på skepp, oljeplattformar och liknande (1 §). Lagen gäller därigenom i vissa fall av *gränsöverskridande arbete*. Det har då en nära koppling till huruvida arbetsgivaren är skyldig att betala arbetsgivaravgift i Norge för den anställde eller inte. För utländska medborgare anställda hos arbetsgivare med huvudkontor i utlandet och som bedriver verksamhet i Norge eller på norsk kontinentalsockel, gäller lagen förutsatt att arbetsgivaren är skyldig att betala arbetsgivaravgift enligt folketrygdloven.⁵¹ Likaledes omfattas arbetstagare som *arbetar i utlandet* och är anställda inom staten, kommuner, fylkeskommuner eller i en verksamhet med huvudkontor i Norge förutsatt att arbetsgivaren är skyldig att betala

⁴⁸ NOU 2004:3 s. 65.

⁴⁹ Forskrift til yrkesskadeforsikringsloven I.

⁵⁰ NOU 2004:3 s. 65.

⁵¹ Forskrift til lov om yrkesskadeforsikring I.

arbetsgivaravgift eller om arbetstagaren är medlem i folketrygden.⁵² Lagen gäller även för arbetstagare som är anställda på skepp, borrhullformar och andra flyttbara inrättningar som är registrerade i norska register.⁵³ Vidare omfattas personer på utländska motsvarigheter förutsatt att arbetstagaren är anställd av en arbetsgivare registrerad i Norge. Skyddet gäller även arbetstagare i Norge eller på den norska delen av kontinentalsockeln som arbetar med utvinning av olja, gas eller andra naturresurser och därmed, om ingenting annat är bestämt, är medlem i folketrygden (2-2 § ftrl.).⁵⁴

Lagen är tvingande till arbetstagarens förmån. Avtal som begränsar arbetstagares rättigheter enligt lagen är ogiltigt (16 § yforsl.). Däremot finns inte något som hindrar avtal som inte sätter lagen åt sidan.⁵⁵ Det finns också en rad tariffavtal på arbetsmarknaden som innehåller regler om ersättning vid arbets-skada.

2.3.3 Tecknande av försäkring

Arbets-skadeförsäkring ska tecknas hos *valfri försäkringsgivare*. Försäkring kan även tecknas i en *pool av försäkringsgivare* med solidariskt ansvar (4 § 1 st.). Det finns i dagsläget (2011) omkring 23 försäkringsföretag som tecknar arbets-skadeförsäkring. Många av dessa är mycket små. De tre största står för omkring 60 procent av försäkringsmarknaden för yrkesskadeförsäkringen.⁵⁶

För en försäkringsgivare med huvudkontor i Norge gäller krav på koncession i Norge. Det gäller dock inte för det fall försäkringsgivaren har sitt huvudkontor i en annan stat inom EES och där företaget är godkänt i hemlandet. Försäkringsvillkoren ska delges ansvarig myndighet innan de används (1 st.). Försäkringsavtaleloven reglerar förhållandet mellan arbetsgivaren och försäkringsföretaget, om inte annat är bestämt eller framgår av sammanhanget (18 §).

Innan försäkringsföretagen meddelar försäkring inhämtar de upplysningar om förhållanden som antal anställda, arbetsbeskrivningar, fördelningen av anställda på olika yrkesgrupper och skadestatistik för de sista åren, se vidare avsnitt

⁵² Forskrift til lov om yrkesskadeforsikring I.

⁵³ Forskrift til lov om yrkesskadeforsikring I.

⁵⁴ Forskrift til lov om yrkesskadeforsikring I.

⁵⁵ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 16.

⁵⁶ Mørk, FNO (13/10 2011).

10.3. Det är vanligt att försäkringsföretagen säljer paketlösningar där arbets-skadeförsäkringen är en del.⁵⁷

Plikten att teckna försäkring motsvaras inte av en *kontraheringsplikt* för försäkringsföretagen, dvs. försäkringsgivarna kan neka någon att teckna försäkring. Detta vållar inte några praktiska problem då företag som inte får teckna egen försäkring istället kan försäkra sig genom försäkringspoolen. Denna har sin betydelse just för att säkra försäkringsmöjlighet för bolag som nekas annan försäkring.⁵⁸

Om ett försäkringsavtal upphör att gälla ansvarar försäkringsgivaren ändå fram till dess att en ny försäkring träder i kraft, dock som längst 4 månader efter det att avtalet har upphört (6 § 1 st.). Försäkringsgivaren är skyldig att upplysa arbetsgivaren om de följder som inträder när arbetsgivaren inte har uppfyllt sin försäkringsplikt (2 st.).

Har arbetstagaren enligt allmänna skadeståndsregler rätt att kräva ersättning från tredje man för förlust som omfattas av lagen, inträder försäkringsgivaren i arbetstagarens rätt (8 § 3 st.), dvs. gentemot tredje man.

2.3.4 Yrkesskadeforsikringsforeningen (YFF) – försäkringens samarbetsorgan

Yrkesskadeforsikringsforeningen (YFF) bildades 1990 i samband med införandet av yrkesskadeforsikringsloven. För försäkringsgivare som erbjuder arbetsskadeförsäkring enligt yrkesskadeforsikringsloven är det obligatoriskt att vara medlem i och betala avgift till YFF (4 § 4 st.). Det gäller även försäkringsföretag med huvudkontor i en annan stat inom EU, oavsett om det handlar om gränsöverskridande verksamhet eller filial. Modellen är hämtad med förebild från Trafikkförsikringsforeningen inom trafikförsäkringen.

Om en arbetsgivare har underlåtit att teckna arbetsskadeförsäkring är de försäkringsgivare, som erbjuder arbetsskadeförsäkring enligt yrkesskadeforsikringsloven, solidariskt ansvariga för att ersätta en arbetstagare för dennes förlust. Detsamma gäller om det inte finns någon som ansvarar för skadan (7 §). YFF hanterar då dessa kostnader. De utbetalningar YFF gör fördelas sedan mellan försäkringsgivarna i förhållande till respektive försäkrings-

⁵⁷ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 18 f.

⁵⁸ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 15 och 18.

givares intjänade premie inom arbetsskadeförsäkringen under föregående kalenderår.⁵⁹ Regresskrav kan i sådana fall riktas mot oförsäkrad arbetsgivare (8 § 2 st.).

I vissa fall kan det vara oklart vilket försäkringsföretag som är ansvarigt. Det kan t.ex. handla om att det är svårt att avgöra vilken av två eller flera försäkringsgivare som var ansvarig vid tidpunkten för konstaterandet av en arbetsskada. För att hantera detta har de s.k. *kasteballavtalen* slutits mellan YFF och de försäkringsföretag som är medlemmar i YFF.⁶⁰ Syftet med kasteballavtalen är att förhindra att skadelidande arbetstagare drabbas av att försäkringsgivarna är oeniga om vem som har ansvaret för utbetalning.⁶¹ Nya försäkringsgivare kan ansluta sig till kasteballavtalen vid vilken som helst senare tidpunkt, förutsatt att försäkringsgivaren är medlem i YFF. Uppsägning ska ske skriftligt och uppsägningstiden är 3 månader. Uppsägningen gäller från och med 1 januari påföljande år.⁶²

Om en försäkringsgivare inte är solvent, fördelas skadeutgifterna enligt YFF:s bestämmelser.⁶³ Se även avsnitt 11.2 om s.k. offentlig administration.

2.4 Arbetsmarknadens parter

Ända sedan tillkomsten av den tidigare trygghetsförsäkringen vid arbetsskada⁶⁴ har arbetsmarknadens parter, LO och NHO, varit aktiva i vidareutvecklingen av *försäkringsordningar inom näringslivet*. Redan i samband med införandet av yrkesskadeförsäkringsloven 1990 tillsatte LO och NHO en arbetsgrupp med uppgift att skissera på andra möjligheter att uppfylla försäkringsbehovet. Arbetsgruppen föreslog att ett nybildat konsortium mellan parterna och ett eller flera försäkringsbolag skulle ta över försäkringen. Det förslaget stöddes emellertid inte av NHO:s medlemmar.⁶⁵

Redan 1991 upplevde parterna bl.a. att premien till yrkesskadeförsäkringen ökade för mycket och strax därpå tillsattes en arbetsgrupp för att värdera utvecklingen inom försäkringen och möjligheterna för ett närmare samarbets-

⁵⁹ Forskrift till yrkesskadeförsäkringsloven III.

⁶⁰ www.yff.no.

⁶¹ www.yff.no.

⁶² www.yff.no.

⁶³ www.yff.no.

⁶⁴ Se även avsnitt 1.1.

⁶⁵ NOU 2004:3 s. 57.

avtal parterna emellan. I den utredning som följde 1994 och som även delgavs Socialdepartementet, konstaterades att:

- refusionsordningen borde vara en enhetlig årlig avgift,
- arbetsolyckor och arbetssjukdomar borde skiljas åt,
- parterna borde bedriva konkret målinriktad skadeförebyggande verksamhet baserad på branschkunskap och
- en enhetlig arbetsskadeförsäkring baserad på den danska modellen borde värderas på nytt.⁶⁶

Socialdepartementet följde inte upp frågan och yrkesskadeförsäkringen blev därför ett av fyra huvudområden som diskuterades även under löneförhandlingarna 1995. Parterna höll i stort sett fast vid utredningens slutsatser. Därutöver betonades bl.a. ett ökat inflytande för arbetsmarknadens parter. Arbetsskadeförsäkringen ska inte hanteras av försäkringsbranschen och myndigheterna ensamma. Därtill föreslogs ett tak för premien när en riskvärdering saknas, försäkringsplikt för enmansföretag och säkerställandet av en tillräcklig konkurrens bland försäkringsgivarna.⁶⁷

Nya arbetsgrupper tillsattes 1996 och 1998. I den senare, vars rapport lades fram 2000 och blev en central fråga i löneförhandlingarna under 2001, pekades det på flera svagheter hos den dåvarande ordningen. Både LO och NHO satt med intrycket att arbetstagare som pådrog sig arbetsskada borde vara friska, tålmodiga och resursstarka för att nå fram med sina krav om ersättning. I följd av gruppens arbete enades nu parterna våren 2001 om följande målsättningar för arbetsskadeskyddet:

- snabbare avgöranden,
- reducerat behov av advokatbiträde,
- reducerat behov av specialistvärderingar,
- lättad budgetering och premiefastsättning och
- stärkt tillit till försäkringssystemet, varvid ett gemensamt kontor för skadereglering, frikopplat från försäkringsbolagen, kunde vara ett viktigt bidrag för att åtgärda de påtalade svagheter.⁶⁸

⁶⁶ NOU 2004:3 s. 57.

⁶⁷ NOU 2004:3 s. 57.

⁶⁸ NOU 2004:3 s. 58.

Parterna var sedan tidigare överens om att olyckor och yrkessjukdomar borde regleras inom olika ordningar där yrkessjukdomarna eventuellt skulle hanteras inom ett fördelningssystem. Vidare diskuterades att inrätta ett skaderegleringskontor. Det skulle då godkänna vilka skador som är arbetsskador (olycksfall och yrkessjukdom), fastställa medicinsk invaliditetsgrad, förvärvsmässig invaliditet och/eller fastställa ersättningen.⁶⁹

2.5 Föreslagna förändringar av arbetsskadesystemet

2.5.1 Från två system till en sammanhållen arbetsskadeförsäkring

Som framgått ovan består dagens norska arbetsskadesystem av två ersättningssystem. Ersättning utges dels enligt särregler i folketrygdloven, dels enligt yrkesskadesförsikringsloven. Mot bakgrund bl.a. av att detta upplevdes som tungrott och förvirrande av de skadelidande och då det förekommer att ersättning godkänns i ena ordningen, men inte i den andra, tillsatte regeringen Stoltenberg i juni 2001 det s.k. *Yrkesskadeudvalget*.⁷⁰ Som motiv för en förändring anfördes bl.a. att ett tvåspårigt system medför en viss dubbelbehandling. Trygden och försäkringsföretagen är inte heller bundna av varandras beslut och det saknas ett överordnat organ som samordnar praxis.⁷¹ Vidare riktades kritik mot försäkringsnäringslivet för lång handläggningstid och ”uryddig oppgjørkultur” (ung. ”rörig” skadereglering).⁷²

Utredningens uppdrag var att utreda de olika ordningar som ger rätt till ersättning vid arbetsskada i syfte att om möjligt sammanföra dessa till *ett gemensamt system*. Vikt skulle läggas vid att finna lösningar som berörda parter kunde ha nödvändig tillit till. Även stimulansen till förebyggande arbete skulle beaktas.⁷³ Utredningen skulle särskilt värdera försäkringssystemet utifrån två utgångspunkter:

⁶⁹ NOU 2004:3 s. 58.

⁷⁰ Kgl. res. 29 juni 2001; pressemelding 24.05.2007 nr 58, Arbeidsdepartementet. Se även NOU 2004:3 s. 44 ff.

⁷¹ NOU 2004:3 s. 44.

⁷² NOU 2004:3 s. 44.

⁷³ NOU 2004:3 s. 44 ff.

1. en *förenkling* av arbetsskadesystemet, där utredningen skulle värdera om det vore lämpligt att överföra de yrkesskadefördelar som finns inom folketrygden till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och
2. en genomgång av frågor kring *organisation och sakbehandling*, där utredningen skulle värdera om det vore lämpligt att ha en annan organisation för handläggningen av arbetsskadeförsäkringen, t.ex. särskilda kontor för detta, att inrätta en nämnd eller ett överprövningsorgan och om undantag skulle kunna göras från den obligatoriska försäkringen i fall där motsvarande eller bättre skydd ges via avtalsförsäkringar.⁷⁴

2.5.2 Kjønstadutredningen

Utredningen satte inledningsvis upp ett antal målsättningar för ett framtida arbetsskadesystem:

- personlig och ekonomisk trygghet för den skadelidande,
- förebyggande arbete så att risken för skador minskar,
- rehabilitering av skadelidande,
- förenkling av regelverket,
- administrativa besparingar,
- stabilitet, kontinuitet och förutsebarhet för arbetstagare, arbetsgivare och försäkringsbranschen,
- rättssäkerhet – skadelidande ska genom en trygg och försvarlig handläggning säkras korrekt ersättning,
- snabb hantering,
- förebygga konflikter på arbetsplatsen samt
- kostnadsneutralitet.⁷⁵

Den skadelidandes personliga och ekonomiska trygghet lyftes fram som det viktigaste motivet för arbetsskadeförsäkringen, vilket särskilt gällde grund-

⁷⁴ NOU 2004:3 s. 44 f.

⁷⁵ NOU 2004:3 s. 171 och 180.

principen om att den skadelidande ska sättas i samma ställning som om skadan inte hade inträffat, s.k. *restitution*.⁷⁶

För att synliggöra arbetsgivarens ansvar och motivera till *skadeförebyggande arbete* på arbetsplatsen, menade utredningen att det är viktigt att värdera åtgärder som gör arbetsgivaren mer uppmärksam på arbetsskador och möjligheterna till förebyggande av dessa. Det noterades att flera av de stora försäkringsbolagen bedriver rehabiliteringsverksamhet, främst till de trafikskadade.⁷⁷

Med *konkurrensneutralitet* avsågs att det samlade premie- och avgiftsuttaget inom försäkringen skulle vara desamma i den nya ordningen som i den tidigare.

Utredningen lämnade sitt *slutbetänkande* i januari 2004.⁷⁸ Det viktigaste förslaget var att de två gällande ordningarna borde slås samman till *en privat arbetsskadeförsäkringsordning*.⁷⁹ De främsta motiven till förslaget var att dagens system ansågs oöverskådligt, omständligt och krävande. För den enskilde vore det bättre om han eller hon hade färre regelverk, administrativa enheter och ordningar att förhålla sig till. Även med hänsyn till förenklingar av regelverk, rättsliga aspekter, administration, information m.m. vore en sådan ordning att föredra.⁸⁰

Utredningen övervägde även möjligheten att behålla dagens system genom förbättringar i form av ökad *harmonisering* mellan arbetsskadereglerna i folketrygdloven och yrkesskadeforsikringsloven. Åtgärder som då diskuterades var ett gemensamt anmälningssystem för skador, ett gemensamt inhämtande och användning av sakkunnigutlåtanden, ett harmoniserat arbetsskadebegrepp, att låta folketrygdens beslut gälla även i yrkesskadeforsikringen, möjligheterna att behandla arbetsolyckor och sjukdomar genom olika ordningar, möjligheterna för ett gemensamt skaderegleringskontor och ett gemensamt överprövningsorgan.⁸¹ I flera delar såg utredningen en potential till ökad harmonisering, särskilt genom en kombination av åtgärder.

⁷⁶ NOU 2004:3 s. 171.

⁷⁷ NOU 2004:3 s. 172 och 180 f.

⁷⁸ NOU 2004:3.

⁷⁹ NOU 2004:3 s. 27.

⁸⁰ NOU 2004:3 s. 27.

⁸¹ Se NOU 2004:3 s. 172 ff.

När det gällde *harmonisering av skadebegreppet* konstaterades att det gäller olika orsaksprinciper och förutsättningar enligt de båda lagarna och att det i så fall bör tas ställning till om dessa skillnader fortsatt ska gälla. Yrkesskadeforsikringen har mer liberala orsaks- och beviskrav än folketrygden. En harmonisering är i sig inte någon garanti för att det blir enhetlig praxis efter de två lagarna, utan att det säkras ett system för gemensam praxisbildning. Utredningens slutsats var att en harmonisering av skadebegreppet är svår att genomföra på ett tillfredsställande sätt.⁸² Att genomföra en mer differentierad ordning mellan olycksfall och sjukdomar skulle, enligt utredningen, vara mest aktuellt vid en sammanslagning av de båda försäkringssystemen, vilket likaledes gällde möjligheterna att införa ett gemensamt skaderegleringskontor.

Att införa ett *gemensamt överprövningsorgan* ansågs inte som en förenklande ordning inom ramen för ett tvåspårigt system, eftersom detta organ då ändå måste ta hänsyn till existerande skillnader regelverken emellan.⁸³

Med hänsyn bland annat till de *skilda motiv* som ligger bakom socialförsäkringsreglerna i folketrygden respektive den orsaksbetingade skadestands- och försäkringsordningen i yrkesskadeforsikringen ansågs det inte heller aktuellt att överföra ersättningsreglerna i den senare till trygden.⁸⁴ Utredningen stannade istället för en modell som innebär en utveckling av den obligatoriska yrkesskadeforsikringen.

En svårighet vid en sammanslagning av de två ordningarna till en privat arbetsskadeförsäkring var att den skyddade *personkretsen* är något vidare enligt folketrygdloven än enligt yrkesskadeforsikringsloven. Det fanns därför behov av att inrätta en lösning för de grupper som föll utanför den obligatoriska privata försäkringsordningen. På de punkter där ersättningsbestämmelserna skiljer sig åt måste reglerna också anpassas så att den skadelidandes *etablerade rättigheter* tillvaratas.⁸⁵ Utredningen övervägde tre olika alternativ för organisation och handläggning av försäkringen:

1. Ordningen administreras av de *privata försäkringsföretagen* enligt den gällande yrkesskadeforsikringen. All skadereglering sker i försäkringsföretagen. Ett oavhängigt överprövningsorgan med ett sekretariat upprättas.

⁸² NOU 2004:3 s. 174.

⁸³ NOU 2004:3 s. 176 och 178.

⁸⁴ NOU 2004:3 s. 177.

⁸⁵ NOU 2004:3 s. 178, 198 ff. och 215 ff.

2. Det upprättas ett särskilt organ som administrerar sakområdet, utformar riktlinjer m.m. och som har sekretariatsfunktion för ett *oavhängigt överprövningsorgan*. All skadereglering sker i försäkringsföretagen.
3. Ett *centralkontor* inrättas som behandlar och administrerar utbetalning av vissa eller alla krav rörande arbetsskada och som även står för övrig administration på området.⁸⁶

Utredningen stannade för att behålla den nuvarande ordningen där försäkringsföretagen hanterar anspråk om arbetsskadeersättning.⁸⁷ Fem motiv till detta förslag lyftes fram:

1. snabba, effektiva och enkla beslut,
2. rättssäkerhet och förtroende för ordningen,
3. prevention och rehabilitering,
4. administrativa och ekonomiska besparingar,
5. tydlig skiljelinje mellan privat och offentlig sektor.⁸⁸

Av dessa kan särskilt nämnas behovet av *rättssäkerhet*. Enligt utredningen innebär en ordning där administrationen sker i försäkringsföretagen inte någon försvagning av kraven på rättssäkerhet. Utredningen hänvisar till trafikförsäkringen, som liksom i Sverige hanteras av privat försäkring, där kundundersökningar visar att majoriteten av skadeärenden, dvs. trafikolycksfall, hanteras utmärkt. Av rättssäkerhetsskäl finns det därför, enligt utredningen, inte något som talar för att det bör etableras särskilda instanser för hantering av arbetsskadeärenden. Specifika handläggningsregler bidrar till likabehandling, neutralitet och objektivitet. Rättssäkerhetsaspekten måste också ses i ljuset av en offentlig överprövningsinstans.⁸⁹

För försäkringsföretagen är det vidare en viktig princip att de har *kontroll* över alla led i produktionskedjan. Skadereglering är en naturlig del av försäkringsprodukten då det är försäkringsföretaget som värderar risken, sätter priset, kräver in premien och sedan står för risken. *Konkurrensen* mellan försäkringsföretagen skulle, enligt utredningen, också bidra till bättre kvalitet och

⁸⁶ NOU 2004:3 s. 179.

⁸⁷ NOU 2004:3 s. 340.

⁸⁸ NOU 2004:3 s. 340.

⁸⁹ NOU 2004:3 s. 340 f. och 363 ff.

snabbare beslut samt även ha en positiv inverkan på rehabiliteringsverksamheten.⁹⁰ Oavsett vem som behandlar ett ersättningskrav kommer den skadelidande att uppfatta vederbörande som motpart. Många skadelidande kommer därför att känna ökad trygghet om de får *advokatbistånd*. Den skadelidande bör av den anledningen ha rätt att få rimliga och nödvändiga advokatkostnader täckta genom arbetsskadeförsäkringen.⁹¹ Ovan nämnda ståndpunkter stöddes av en majoritet av utredningen.

En minoritet, bestående av LO:s representant, Atle S. Johansen, menade att huvudproblemet med dagens ordning var försäkringsföretagens praktisering av regelverket och att det därför inte var någon lämplig lösning att flytta över allt ansvar till de privata försäkringsföretagen. Istället borde NAV:s beslut inom folketrygden vara bindande för arbetstagarna och försäkringsföretagen. Han ansåg vidare att om så omfattande förändringar ska genomföras måste det vara tydligt att privat försäkring på ett bättre sätt än folketrygden kan uppnå ett mer rättfärdigt, effektivt och kostnadsminimerande system på detta område. Han menade även att utredningen varit alltför ensidigt inriktad på att antingen behålla det nuvarande systemet eller överföra hela ordningen till försäkringssällskapen med följd att andra alternativ inte blivit ingående behandlade.⁹²

En annan minoritet av utredningen, bestående av Tom Orsteen, NHO, och Dag Vidar Bautz, Kommunesektorens interesse- och arbeidsgiverorganisasjon (KS), menade att det borde upprättas en egen skaderegleringsenhet på arbetsskadeområdet, efter modell av den danska Arbejdsskadestyrelsen. Att lägga handläggningen på ett centraliserat fristående arbetsskadeorgan skulle medföra större ekonomisk trygghet för arbetstagare och innebära att alla skadelidande likabehandlades. Genom en neutral skadereglering skulle tilliten till systemet stärkas både för arbetstagare och arbetsgivare samtidigt som advokatkostnaderna minskade betydligt. Arbetssjukdomar kunde behandlas i en egen kommitté, efter samma modell som den danska Erhvervssykdomsudvalget, där det förutsätts att arbetsmarknadens parter har avgörande inflytande över vilka sjukdomar som definieras som arbetssjukdom. Indrivning av premier och utbetalning av ersättning skulle ligga hos försäkringsföretagen. Det var naturligt att en skaderegleringsinstans som den föreslagna fick ansvar för utnämning av medicinskt sakkunniga, bedrev vägledning och informationsarbete samt ansvarade för statistik på området m.m. Genom en ordning

⁹⁰ NOU 2004:3 s. 340 f.

⁹¹ NOU 2004:3 s. 386 f.

⁹² NOU 2004:3 s. 27 f. och 181 ff.

av detta slag undgick man motsättningsförhållanden och externa skaderegleringskontor med uppdrag från försäkringsbranschen. Ordningen skulle bidra till att skadeuppgörelserna blev korrekta och att storleken på ersättningen inte var föremål för ”förhandling”. En skaderegleringsenhet skulle dessutom bidra till konkurrensen, genom att det blev enklare för nya försäkringsföretag att etablera sig på marknaden.⁹³

Utredningen föreslog vidare att det skulle inrättas en ny självständig *Arbets-skadeförsäkringsnämnd* för tvister om ersättning inom arbetsskadeförsäkringen. En sådan nämnd har, enligt utredningen, större möjligheter än Trygderetten att etablera en fast, entydig och konsekvent praxis på arbetsskadeområdet, vilket också skapar en större förutsägbarhet för arbetstagare, arbetsgivare och försäkringsföretagen.⁹⁴

Utredningens ordförande, Asbjørn Kjørstad, invände mot detta då han ansåg att Trygderetten i dag har upparbetat en betydande juridisk och medicinsk kompetens vad gäller arbetsskador och att den är viktig att ta tillvara.⁹⁵ Även Atle S. Johansen invände med hänsyn till de skäl som nämndes ovan samt att folketrygden har visat sig vara en vällyckad, rättfärdig och effektiv ordning.⁹⁶

2.5.3 Sjukdomar som bör kunna godkännas som yrkessjukdom

Regeringen tillsatte under hösten 2007 en medicinsk expertutredning med mandat att utreda, värdera och föreslå eventuella förändringar i föreskriften över sjukdomar som kan godkännas som yrkessjukdom (*yrkessjukdomslistan*). Bakgrunden var att frågan, om dagens regelverk i tillräcklig utsträckning fångar upp sjukdomar som tydligt har sitt ursprung i arbetsplatsen, lyfts under flera år.⁹⁷

En större revision av sjukdomslistan gjordes 1958 och vissa nya diagnoser har sedan dess lagts till. Det har dock inte skett någon större revision av listan. Den nuvarande förteckningen är uppbyggd så att den beskriver olika typer av påverkningar som en arbetstagare kan vara utsatt för i sitt yrke, som t.ex. för-

⁹³ NOU 2004:3 s. 341 f.

⁹⁴ NOU 2004:3 s. 350.

⁹⁵ NOU 2004:3 s. 352.

⁹⁶ NOU 2004:3 s. 181 och 352.

⁹⁷ NOU 2008:11 s. 16.

giftning, kemisk påverkan, oljud (larm), finfördelat stoft m.m. Nya sjukdomar som följer av dessa typer av påverkan kan godkännas som yrkessjukdom.⁹⁸

Utredningen lämnade sitt slutbetänkande, med förslag på en ny sjukdomslista, i juni 2008. Den föreslagna reformeringen av listan är relativt omfattande, både till form och innehåll.⁹⁹ Utgångspunkten för förslaget var den nuvarande norska listan och den nuvarande danska sjukdomslistan. Utredningen värderade även andra nationella och internationella listor.¹⁰⁰

Utredningen ansåg att två olika huvudmodeller var aktuella. Ett ”öppet system”, utan någon speciell yrkessjukdomslista (jfr Sverige) eller ett ”listsystem”, bestående av en specifik lista med tillhörande exponeringskrav (jfr Danmark).¹⁰¹ Efter en värdering av motsvarande system i andra länder valde utredningen att lägga fram förslag utifrån en ordning som har många likheter med den danska modellen. Det innebär ett ”blandat system” med en *sjukdomslista* (listesystem) kombinerad med en möjlighet till godkännande av andra sjukdomar (öppet system) i form av ett *säkerhetsnät*. Med detta uttryck vill utredningen signalera att ett säkerhetsnät ska fånga upp fler sjukdomar än den existerande säkerhetsventilen, som i liten grad används.¹⁰² Det var utredningens uppfattning att en sjukdomslista var mer brukarvänlig än ett öppet system, i den meningen att det fritar den enskilde från att själv etablera dokumentation om orsakssamband, i och med att sjukdomen står på listan (jfr skadlighetskravet relaterat till arbetet). För sjukdomar som faller utanför listan ska vanliga bevisbörderegler användas.¹⁰³

Det värderades om listan skulle konstrueras med utgångspunkt i sjukdomar eller exponeringsförhållanden. De flesta andra länders listor utnyttjar en kombination. Utredningen menade att en ny yrkessjukdomslista primärt borde ta utgångspunkt i sjukdomskategorier.¹⁰⁴ Tre nya huvudgrupper av sjukdomar föreslogs vidare läggas till listan: muskel- och skelettsjukdomar,¹⁰⁵ psykiska

⁹⁸ NOU 2008:11 s. 11 och 16.

⁹⁹ NOU 2008:11 s. 12 och 14.

¹⁰⁰ NOU 2008:11 s. 78.

¹⁰¹ NOU 2008:11 s. 12 och 73 f.

¹⁰² NOU 2008:11 s. 11 och 74 ff.

¹⁰³ NOU 2008:11 s. 13.

¹⁰⁴ NOU 2008:11 s. 11 och 78 ff.

¹⁰⁵ Härunder föreslår utredningen att enskilda sjukdomar i skuldra, armbåge och handled samt knä förs till listan, men däremot inte nack- och ryggsjukdomar; NOU 2008:11 s. 12 f. och 113 ff.

sjukdomar¹⁰⁶ och fosterskador,¹⁰⁷ under vilka införs enskilda diagnoser. För att en sjukdom ska kunna upptas på listan krävs att tre generella orsakskriterier är uppfyllda. Utredningen uppger att värderingen av specifika listsjukdomar bygger på allmänt accepterade kriterier för vetenskaplig dokumentation.¹⁰⁸

För att systemet ska fungera som avsett är det, enligt utredningen, en nödvändig förutsättning att det inrättas ett organ med uppgift att *kontinuerligt uppdatera* den föreslagna listan.¹⁰⁹

Utredningen konstaterade att industrisektorns sjukdomar präglar de flesta länders sjukdomslistor och att en sådan ensidig fokusering bidrar till en könsskevhet i godkännande av arbetssjukdomar. I Norge omfattar 88 procent av godkända arbetssjukdomar män. Med utredningens förslag kommer fler kvinnor att få godkända arbetssjukdomar. Den föreslagna listan omfattar dock fortfarande exponeringsförhållanden främst knutna till mansdominerade yrken. Listan är emellertid baserad på vetenskaplig dokumentation och – även om det kan slå något olika ut för kvinnor och män – så har det, enligt utredningen, inte med könsdiskriminering att göra. Det är däremot uttryck för bristande dokumentation om orsakssamband i en del typiska kvinnoyrken.¹¹⁰

2.5.4 Remissvar

Inget av utredningarnas principiella förslag stöddes fullt ut av vare sig arbetsgivar- eller arbetstagsidan. Arbeidsdepartementet hade tidigare som målsättning att lägga fram en proposition om en ny arbetsskadeordning under våren 2009.¹¹¹ Denna proposition har ännu inte lagts fram. Till stor del tycks detta följa av att arbetsmarknadens parter har hamnat i låsta positioner.

¹⁰⁶ Till denna kategori har i förslaget förts posttraumatiskt stressymptom (PTSD) med anknytning till dramatiska händelser under relativt kort varaktighet; NOU 2008:11 s. 13 och 121 ff.

¹⁰⁷ NOU 2008:11 s. 129 ff.

¹⁰⁸ NOU 2008:11 s. 12 och 71 ff.

¹⁰⁹ NOU 2008:11 s. 77. Arbetsmedicinare, andra medicinska fackspecialister och epidemiologer bör, enligt utvalget, knytas till detta arbete; NOU 2008:11 s. 77.

¹¹⁰ NOU 2008:11 s. 13 f.

¹¹¹ Høring – Forslag til ny framtidig arbeidsskade-forsikring – organisering og yrkessykdommer s. 2.

Arbetsgivarsidan fokuserar på *systemfrågor*. Först när parterna har kommit fram till vilken typ av system de vill ha kan de diskutera försäkringens omfattning.¹¹² De önskar att arbetsskadeförsäkringen delas upp i två separata delar där yrkessjukdomarna läggs i trygden och arbetsolyckor hanteras inom privat försäkring. Skälet är sjukdomarnas långa latenstid och att de därför kan vara svåra att försäkra och prissätta. Detta gäller särskilt om muskel- och skelettsjukdomar (belastningsskador) ska kunna godkännas som yrkessjukdomar. Arbetsgivarsidan önskade vidare en permanent utredning eller ett råd för yrkessjukdomar (jfr Erhvervs sygdomsudvalget i Danmark).¹¹³

LO å andra sidan önskar först klarlägga *försäkringens omfattning* och därefter vilken typ av system som är lämpligt för att hantera försäkringen. *LO* har en stark önskan om att försäkringen ska omfatta belastningsskador. Frågan har även ett genusperspektiv, då belastningsskador främst drabbar kvinnliga yrken. Vad gäller systemförändringar föredrar *LO* en lösning där trygdens avgöranden ligger till grund för besluten. Skälet är att det uppges kännas tryggare med en statlig ordning.¹¹⁴

Bland *övriga intressenter* lyfts icke-transparensen fram. Det är komplicerat att förhålla sig till olika instanser (folketrygden, försäkringsföretagen, sjuk- och hälsovården m.fl.), vilket leder till att den enskilde är helt beroende av advokathjälp.¹¹⁵

Vid våra egna besök hos en advokatbyrå framkom att det från advokathåll riktats kritik mot de offentliga patientskadekontoren och man menar att motsvarande problem sannolikt skulle uppstå inom ett centraliserat arbetsskadekontor. Statens objektivitet ifrågasätts.¹¹⁶

¹¹² NOU 2004:3 s. 341 f.; FNO (7/6 2011).

¹¹³ Høringssvar – Forslag till ny framtidig arbeidsskadeforsikring – organisering og yrkessykdommer s. 1 f., NHO.

¹¹⁴ LO (7/6 2011).

¹¹⁵ Landsforeningen for trafikkskadde m.fl. (6/6 2011).

¹¹⁶ Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

3 Försäkrade skador

I det följande redogörs inledningsvis för de regler som gäller enligt folketrygdloven. Därefter följer en motsvarande redogörelse för det regelverk som gäller enligt yrkesskadeforsikringsloven.

3.1 Yrkesskada enligt folketrygdloven

3.1.1 Personskada, sjukdom och dödsfall

Med yrkesskada enligt folketrygdloven menas en *personskada*, en *sjukdom* eller ett *dödsfall* som orsakas av en arbetsolycka och som inträffar under tiden som personen är yrkesskadeförsäkrad (yrkesskadedekket) (13-3 § 1 st. ftrl.). Den norska begreppsbildningen skiljer således mellan skador och sjukdomar. Att en sjukdom måste vara orsakad av en yttre påverkan (och inte av genetiska faktorer) följer vidare av att den ska ha uppkommit till följd av arbetet. Som personskada räknas även skada på protes och stödbandage (13-3 § 4 st.).

3.1.2 Olycksfall i arbetet

3.1.2.1 Olycksfall

Olycksfall definieras som en *plötslig eller oväntad yttre händelse* som arbetstagaren utsatts för i arbetet (13-3 § 2 st.). Olycksfallsbegreppet anses i huvudsak relativt oproblematiskt att hantera inom arbetskadeförsäkringen. Frågan om i vilka situationer en skadelidande är arbetskadeförsäkrad kan emellertid leda till otaliga gränsdragningsproblem, se avsnitt 3.1.2.3.

3.1.2.2 Korttidspåverkan

Som olycksfall räknas även en *konkret tidsbegränsad yttre händelse* som leder till en belastning som är *ovanlig* i förhållande till det som är *normalt* under arbetet (13-3 § 2 st.). Bestämmelsen omfattar skador som ligger i gränslandet mellan olycksfall och sjukdom, även omtalat som det ”avdempede” arbetsolycksfallsbegreppet.¹¹⁷ Det rör sig om skador som uppkommer genom skadlig påverkan under en begränsad tid (korttidspåverkan). Hur lång tid det är

¹¹⁷ NOU 2008:11 s. 31.

fråga om och vilket slag av inverkan det kan röra sig om har utvecklats genom praxis. Det anförs att plötslighetsrekvisitet för olycksfall innebär att händelsen skall sträcka sig över maximalt ett skift eller en arbetsdag.¹¹⁸ Genom kravet på en ovanlig belastning i förhållande till vad som är normalt, sker en ytterligare kvalificering av vilka händelser som omfattas.

3.1.2.3 I arbetet på arbetsplatsen under arbetstiden

Yrkesskadan ska ha uppkommit under sådana förhållanden som omfattas av försäkringen, dvs. när den skadelidande är ”yrkesskadedekket”. Skyddet gäller för yrkesskador som uppstår när arbetstagaren är *i arbete* på arbetsplatsen under arbetstiden (13-6 § 2 st.). Det uppkommer inte sällan *rättsliga gränsdragningsproblem* kring vad som är en sådan arbetsrelaterad situation som täcks av försäkringen. Det gäller exempelvis sociala aktiviteter med viss koppling till arbetet, men som gränsar till fritidssysslor.¹¹⁹ Arbetsförhållandena och arbetsuppgifterna är vitt skiftande och mängden mer eller mindre unika situationer därför otaliga. Tolkningen av regelverket blir smått kasuistisk, dvs. praxis utformas utifrån enskilda händelser. Problemet är inte unikt för den norska försäkringen.

Det finns särskilda regler för vissa yrkesgrupper. Det handlar om arbetstagare på skepp om 100 bruttoregister-ton eller mer och för arbetstagare inom olje-verksamhet som uppehåller sig på en anläggning eller inrättning till havs. För dessa räknas hela tiden ombord som arbetstid (13-6 §).

3.1.2.4 Färdolycksfall

Kravet på att skadan ska ha inträffat när den skadelidande är ”yrkesskadedekket” innebär bl.a. en avgränsning mot skador som uppstår på väg till eller från arbetet, s.k. färdolycksfall. Skälet till avgränsningen är att färdolycksfall utgör en risk som arbetsgivaren varken kan påverka eller kontrollera.¹²⁰ Resor till och från arbetet kan ändå täckas av försäkringen om *transporten sker på uppdrag av arbetsgivaren* eller om den är av sådan karaktär att den medför en väsentlig risk för skada. De omständigheter under vilka skada har uppkommit

¹¹⁸ NOU 2008:11 s. 31; Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 54 f. Skada till följd av några dagars skadeinverkan i arbetet godkänns, enligt Kjørstad, Innføring i trygderett s. 165 f., som utgångspunkt däremot inte som arbetsskada.

¹¹⁹ Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

¹²⁰ NOU 2004:3 s. 215.

ska med andra ord ha en konkret koppling till arbetet. Departementet utfärdar närmare föreskrifter om vilka situationer det rör (13-6 § 4 st.).

Som exempel kan nämnas att gränsdragningsproblem av detta slag har uppstått i samband med reglering av personskador efter bombattentatet i Oslo den 22 juli 2011. Bomben utlöstes på fredag eftermiddag vid regeringsbyggnaden. Några arbetstagare befann sig i byggnaden när de skadades, några var på väg ut ur byggnaden och några var fortfarande inom det närmaste byggnadsområdet, medan andra hunnit ta ett par steg utanför det ”markerade” byggnadsområdet. Ytterligare andra skadade var bl.a. personer på väg hem från arbetet, men från andra arbetsplatser. Här är det lätt att se att det uppstår vissa svåra gränsdragningsproblem. Försäkringsskyddet omfattar i varje fall dem där (attentats)risken kan härledas till den egna arbetsgivaren.¹²¹

3.1.2.5 Bevisregler vid olycksfall

Det anges inte något uttryckligt beviskrav för visande av olycksfall enligt folketrygdloven. Istället gäller allmänna regler inom socialförsäkringen, varmed en yrkesskada ska göras sannolik.¹²²

3.1.2.6 Skade- och prövningstidpunkt

Skadetidpunkt är den tidpunkt som en arbetsolycka inträffar. NAV-kontoret kan dock bara godkänna en yrkesskada i förhållande till de sär fördelar för sådan skada som gäller enligt folketrygdloven (13-3 § 3 st.), dvs. skadan prövas i samband med ersättningsgrundande anspråk.

3.1.3 Yrkessjukdom

3.1.3.1 Yrkessjukdomar som likställs med yrkesskada – listade sjukdomar

Vissa yrkessjukdomar som beror på *påverkan i arbetet, klimatsjukdomar och epidemiska sjukdomar* likställs med yrkesskada. Departementet utfärdar föreskrifter om vilka sjukdomar detta gäller (13-4 § 1 st.). Dessa föreskrifter utgör

¹²¹ Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse och Melleby, Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV) (5/10 2011).

¹²² Melleby, NAV (5/10 2011).

Norges ”lista” över yrkessjukdomar. Listan är relativt specifik med enskilda ”öppna” kategorier, särskilt knuten till lungsjukdomar och kemikalier.¹²³

För att en yrkessjukdom ska godkännas som yrkesskada krävs att sjukdomen dels är upptagen i föreskrifterna, dels att den uppfyller följande fyra krav:

- sjukdomsbilden är typisk och i överensstämmelse med det som den aktuella påverkningen kan framkalla (*orsaksämne*),
- *exponeringen* har varit av en sådan omfattning att den kan ha utlöst sjukdomen,
- symptomen har uppstått inom rimlig tid efter exponeringen (jfr *latenstid*) och
- det är inte mer sannolikt att någon annan sjukdom eller påverkan kan ha lett till symptomen (2 st.).

Det är ett villkor att sådan påverkan som nämns enligt punkten 2 har skett medan personen var yrkesskadeförsäkrad enligt folketrydloven (3 st.).

Till de *yrkessjukdomar* som ska godkännas som arbetsskada enligt listan hör bl.a. förgiftning och annan kemisk påverkan, allergiska hud- och lungsjukdomar, sjukdom på grund av strålenergi, lungsjukdomar som följer av finfördelade partiklar, nedsatt hörsel till följd av ljud från maskiner, verktyg m.m., vissa vibrationsskador i armarna och dykarsjuka. Dessutom godkänns vissa specifikt uppräknade smittsamma sjukdomar som uppkommer i några utpekade yrkesförhållanden.¹²⁴ Det gäller arbete i laboratorium, vid läkar- och tandläkarkontor eller med djur och växter. Även sjukdom i samband med vaccination i yrket omfattas. Till sjukdomar som följer av *vistelse i olika klimat* hör sjukdomar som följer av kyla och låg temperatur under arbete i ishavs eller av stark värme och sol vid arbete i tropiska eller subtropiska

¹²³ NOU 2004:3 s. 12; NOU 2008:11 s. 24 ff.

¹²⁴ Det gäller sjukdomar som tuberkulos, polio, difteri, tyfoidfieber, paratyfus, smittsam gulsot, smitta med resistenta stafylokocker, hepatit och sjukdomar med liknande infektionssätt, bl.a. AIDS och HIV-smitta, andra smittsamma sjukdomar när den skadelidande har fått komplikation från hjärtat och/eller ryggmärgen, hjärtat, njurar eller leder samt paratyfus, annan salmonella och dysenteri när sjukdomen följer av ett långvarigt eller konstant smittbärartillstånd; 1 § (punkterna H och I) forskrift (220/1997) om yrkessjukdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade.

områden. Till de *epidemiska sjukdomarna* som därmed ersätts hör kolera, gul feber, pest och koppor samt malaria.¹²⁵

Belastningsskador som har utvecklats över tid i muskel- och skelettsystemet *räknas inte* som yrkesskada. Detsamma gäller sjukdom (lidelse) som följer av psykisk påverkan eller belastning över tid (13-3 § 3 st.). Den norska lagstiftningen är således tydlig med att belastningsskador, vare sig de är fysiska eller psykiska, inte ingår i arbetsskadeskyddet.

3.1.3.2 I arbetet på arbetsplatsen under arbetstiden

Som nämnts avses med yrkesskador sådana skador som drabbat en arbetstagarare *i arbetet på arbetsplatsen under arbetstiden* (13-6 § 2 st.), dvs. det ställs som villkor att skadan har uppstått i en arbetsrelaterad situation. Huruvida en viss utpekad skaderisk i sig härrör från arbetsförhållandena är som regel ett mindre problem, däremot uppstår inte sällan bevisproblem kring vilken som är den eller de faktiska skadeorsakerna. Detta är inte ett specifikt norskt problem.

3.1.3.3 Bevisregler vid sjukdom

Den skadelidande har att visa att han eller hon lider av en sådan sjukdom som finns upptagen bland de listade sjukdomarna. För detta gäller det gängse beviskravet om sannolikhet. Om en sådan skada är visad gäller en *presumption* om att skadan är en yrkesskada. Det är då istället NAV som ska visa att det är *mer sannolikt* att någon annan sjukdom eller påverkan kan ha lett till symptomen (13-4 §). Vid orsakskonkurrens gäller med andra ord en omvänd bevisbörda.

3.1.3.4 Sjukdomsinträde och prövningstidpunkt

En yrkessjukdom anses ha inträffat vid det *första läkarbesök* som leder till att sjukdomen konstateras (13-5 § 2 st.). Om den skadliga inverkan har upphört när sjukdomen konstateras fastställs skadetidpunkten till den sista dagen då den skadelidande utsattes för skadlig påverkan i arbetet. Exponeringen måste av naturliga skäl, i enlighet med föreskrifterna och gällande bevisregler, ha

¹²⁵ 2 § forskrift om yrkessjukdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade.

pågått under sådan tid och omfattning att sjukdomen alls kan godkännas som arbetsskada (13-4 §).

Som framgått kan NAV-kontoret godkänna en skada om det föreligger ett anspråk om viss yrkesskadeersättning enligt folketrygdloven (13-3 § 3 st.).

3.2 Yrkesskada enligt yrkesskadeforsikringsloven

3.2.1 Skador och sjukdomar

Yrkesskadeforsikringsloven omfattar skador och sjukdomar som drabbat en arbetstagare i arbetet på arbetsplatsen under arbetstiden (10 § yforsl.), dvs. försäkringsskyddet omfattar endast skador som uppstått i arbetsrelaterade situationer. Lagen gäller vidare för arbetsskador som har konstaterats efter det att lagen trädde i kraft den 1 januari 1989 (21 §).¹²⁶

Yrkesskadeförsäkringens skadebegrepp omfattar:

1. skada och sjukdom orsakad av arbetsolycka (*yrkesskada*),
2. skada och sjukdom som enligt folketrygdloven 13-4 § likställs med yrkesskada (*listade sjukdomar*) och
3. *annan skada* och sjukdom som orsakats av påverkan från skadliga ämnen eller arbetsprocesser (11 §).

Även om det inte uttryckligen framgår räknas dödsfall också som personskada, vilket följer av den allmänna skadeståndsrättsliga begreppsbildningen. Olycksfall i arbetet har samma innebörd som i folketrygdloven och omfattar även skador som uppkommit som följd av en kortvarig belastning.¹²⁷

Som framgår av paragrafen omfattar skadebegreppet alla skador och sjukdomar som även kan godkännas enligt folketrygdloven. Det innebär med andra ord att arbetsolycksfall och listade yrkessjukdomar omfattas av yrkesskadeförsäkringen. NAV och försäkringsföretagen är dock inte bundna av varandras bedömningar vid arbetsskadeprövningen.

¹²⁶ Det har varit oklart vad som avses med konstaterad, men begreppet har förtydligats något i praxis; se bl.a. Rt. 2000 s. 70.

¹²⁷ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 89; NOU 2004:3 s. 68.

Någon fullständig samstämmighet kan man inte heller räkna med eftersom man inom yrkesskadeförsäkringen tillämpar skadeståndsrättsliga sambandsprinciper, vilka inte nödvändigtvis äger bäring inom socialförsäkringen. I folketrygden är det tillräckligt att en arbetsbetingad faktor är *huvudorsak* till en skada för att skadan ska godkännas i sin helhet. Vid samverkande orsaker tillämpas därtill en *fördelningsprincip*. Om den yrkesbetingade delen av skadan är mindre än 50 procent kan besvären delvis godkännas.¹²⁸ Vid tolkningen av skadebegreppet stödjer man sig vidare på rättspraxis inom respektive område generellt. Som exempel på konkreta skillnader som kan uppkomma kan nämnas ett skadefall till följd av passiv rökning.¹²⁹ En kvinna som arbetat lång tid inom krogbranschen och där utsatts för skadlighet i form av passiv rökning, och som själv var rökare, drabbades av lungcancer. Enligt de principer som med stöd av *betingelseläran* utvecklats inom norsk skadeståndspraxis erkändes hennes skada fullt ut som yrkessjukdom enligt yrkesskadeförsäkringen. Kvinnan yrkade även ersättning från trygden och där tilldelades hon, i enlighet med fördelningsprincipen, en begränsad ersättning om 45 procent.¹³⁰

I tillägg är yrkesskadeförsäkringens skadebegrepp något vidare än vad som gäller enligt folketrygden. Lagen innehåller en kompletterande regel, en s.k. *säkerhetsventil*, men den är i liten grad utnyttjad.¹³¹ Enligt denna kan även skador och sjukdomar orsakade av *skadliga ämnen eller arbetsprocesser* godkännas (11 § 2 st. punkten c). Vilka skador detta rör sig om är inte helt klart. Till trots för bestämmelsens vida utformning, tycks försäkringsbolagen tolka den restriktivt.¹³² Från advokathåll ses det som ett stort problem att det i dag råder oklarhet kring vilka sjukdomar som omfattas av försäkringen och att denna oklarhet verkar öka.¹³³

¹²⁸ NOU 2004:3 s. 68 f.; NOU 2008:11 s. 25 f. Principen omnämns även som en modifierad huvudorsakslära; NOU 2008:11 s. 25.

¹²⁹ Rt. 2000 s. 1614.

¹³⁰ NOU 2004:3 s. 70. Se vidare Carlsson, Arbetsskada s. 418 och 384 ff.

¹³¹ NOU 2004:3 s. 12.

¹³² NOU 2004:3 s. 234 f.; NOU 2008:11 s. 26.

¹³³ Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

Sammantaget kan arbets-skade-begreppet inom yrkes-skadeförsäkringen delas in i tre olika nivåer:

1. *huvudregeln*, dvs. yrkes-skador (olycksfall) som uppkommer då arbetstagararen är i arbete på arbetsplatsen under arbetstid,
2. skador som enligt *sjukdomslistan* likställs med yrkes-skada och
3. *säkerhetsventilen* för skador som faller utanför listan.¹³⁴

Vid värderingen av om en skada eller sjukdom kan godkännas som yrkes-skada bortses från arbetstagararens *särskilda mottaglighet* för skadan eller sjukdomen.¹³⁵ Undantag från detta görs om den enskildes särskilda mottaglighet framstår som den helt övervägande orsaken till att arbets-skadan har uppstått (11 § 3 st.). I folketrygdloven har man inte någon motsvarande bestämmelse, men i praxis bortses man från ärftliga dispositioner, om inte det är dokumenterat att den ärftliga faktorn är den helt dominerande orsaken till sjukdomsutvecklingen.¹³⁶

3.2.2 I arbetet

Liksom trygden omfattar yrkes-skadeförsäkringen skador *i arbetet på arbetsplatsen under arbetstiden*. Resa till och från arbetsplatsen, s.k. färdolycksfall, faller följaktligen inom försäkringsskyddet endast om transporten sker i arbetsgivarens regi eller om den medför en väsentligt ökad risk för skada. Arbetstagarare på skepp, borrhullformar och andra flyttbara inrättningar registrerade i norskt skeppsregister anses vara i arbete under hela det tidsrum de är ombord eller uppehåller sig på inrättningar som har koppling till verksamheten.¹³⁷

¹³⁴ Efter en dom i Högsta domstolen kan säkerhetsventilen omfatta även olycksfall. (Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

¹³⁵ Jfr principen om att vara försäkrad *i befintligt skick*. Se vidare Kjelland, Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten – en analyse av generelle og spesielle årsaksregler, bl.a. s. 220 f. och 321.

¹³⁶ NOU 2004:3 s. 69.

¹³⁷ Forskrift til lov om yrkeskadeforsikring.

3.2.3 Bevisregler

För de listade sjukdomarna gäller liksom inom trygden en *presumption* om att dessa beror på arbetet och inte på andra orsaker. Ett skärpt beviskrav gäller emellertid för att bryta presumptionen. Skadan ska anses orsakad i arbetet om inte försäkringsföretaget kan bevisa att detta *uppenbart inte* är fallet. Det krävs en betydande sannolikhetsövertikt för att det inte ska anses föreligga ett ansvar.¹³⁸

Det anges i övrigt inte något beviskrav för bedömningen av arbetsskador enligt yrkesskadeforsikringsloven, varvid det beviskrav som gäller för personskaderätten generellt tillämpas. Den skadelidande ska därmed göra det *sannolikt* (sannolikhetsövertikt) att skada har inträffat.¹³⁹

3.2.4 Prövningstidpunkt

Det finns ingen samordningsperiod eller liknande mellan folketrygden och privat försäkring vad gäller beslut om ersättning, utan dessa två instanser hanterar sina respektive delar av försäkringen var för sig.

¹³⁸ Ot. prp. nr 44 (1988–89) s. 89; NOU 2008:11 s. 25 f.

¹³⁹ Se Lødrup, Lærebok i erstatningsrett s. 354 f.; Nygaard, Skade og ansvar s. 65 f. och 340 f.

Arbetskade
kommissionen

4 Försäkringsersättning

4.1 Lagstadgad ersättning av olika slag

Folketrygden ersätter bland annat utgifter för sjukvård, medicin, rehabiliteringsstöd m.m., liksom inkomstförluster vid utbetalning av sjukpenning, rehabiliteringspenning, pension m.m. Ersättningen bygger på allmänna *socialförsäkringsprinciper*.

Yrkesskadeförsäkringen ska täcka förlorad arbetsinkomst och utgifter som följer av skadan. Om den skadelidande har drabbats av en varaktig och betydande skada av medicinsk art utges menersättning (12 § yforsl.). Ersättningen beräknas enligt *skadeståndslagens regler*, om inte något annat är särskilt stadgat (13 §). Yrkesskadeförsäkringen kompletteras av en föreskrift om standardiserad ersättning med vissa särbestämmelser.¹⁴⁰ Nyligen lades en utredning fram med förslag till standardiserad ersättning vid personskada enligt skadeserstatningsloven.¹⁴¹ I utredningens mandat har även ingått att föreslå ändringar rörande yrkesskadeersättningen i syfte att anpassa regelverket efter den föreslagna skadeståndsreformen.¹⁴²

Flera skillnader gäller vid bestämmande av ersättning enligt trygden och yrkesskadeförsäkringen. Trygdersättningen utgör något av ett *standardskydd*, medan den obligatoriska försäkringen, enligt principen om *full ersättning*, fyller på. I folketrygdloven ställs exempelvis krav på minst 30 procents varaktigt nedsatt arbetsförmåga för rätt till ersättning för inkomstbortfall (11-26 §; 12-18 § ftrl.). Inom yrkesskadeförsäkringen, dvs. den skadeståndsrättsligt beräknade ersättningen, finns ingen sådan nedre gräns. Kompensation enligt yrkesskadeförsäkringsloven kan däremot jämkas vid grovt medvållande från den skadelidandes sida (14 § yforsl.), vilket inte gäller inom trygden.

I det följande redogörs inledningsvis för ersättning inom folketrygden. Därefter följer en redogörelse för den ersättning som ges inom ramen för yrkesskadeförsäkringsloven.

¹⁴⁰ Foreskrift (1027/1990) om standardiserat erstatning.

¹⁴¹ NOU 2011:16 s. 13.

¹⁴² NOU 2011:16 Standardiserat personskadeerstatning, från den 27 september 2011.

4.2 Olika typer av ersättning enligt folketrygden

4.2.1 Allmän ersättning och särfrörmåner

Den som drabbas av arbets-skada får som utgångspunkt *allmän trygdeersättning* vid sjukdom, skada och lyte under samma förutsättningar som andra trygdemedlemmar. Dessutom har arbets-skadade rätt till vissa *särfrörmåner* i förhållande till andra grupper. Frörmånerna kan röra såväl *villkoren* för att erhålla viss ersättning som *omfattningen* av den ersättning som utges. En grundförutsättning för att erhålla sådana särfrörmåner är att skadan betraktas som arbets-skada (yrkesskada och yrkessjukdom) enligt folketrygdloven. Särfrörmånerna gäller i förhållande till ordinär ersättning som utges enligt lagen. Det finns även regler om menersättning som endast omfattar arbets-skadade personer. Särfrörmåner i förhållande till ordinär ersättning regleras i slutet av respektive kapitel i folketrygdloven, medan ersättningsregler som endast gäller arbets-skadade framgår av ett särskilt kapitel om ”yrkesskadedekning” (13 kap. ftrl.).

Till grund för den ersättning som betalas ut i enlighet med folketrygdloven ligger ett *grundbelopp*, G, som räknas upp årligen per den 1 maj med hänsyn till *förväntad löneutveckling* (1-4 § ftrl.). Beloppet är på så sätt knutet till standardutvecklingen i samhället och inte till prisutvecklingen (inflationen). Justeringar görs vid uppräknigen om den faktiska löneutvecklingen under året avviker från den förväntade. Fr.o.m. 1 maj 2011 har grundbeloppet beräknats till 79 216 NOK, motsvarande knappt 93 000 SEK. Det innebär en ökning med 4,73 procent jämfört med föregående år.

Nedan följer en genomgång av sådan allmän ersättning som utges vid sjukdom, skada och lyte och som därmed aktualiseras även vid arbets-skada. I tillägg redovisas de särfrörmåner som specifikt gäller för arbets-skadade.

Särförmåner vid arbetsskada

Sammanfattningsvis har den arbetsskadade rätt till vissa särförmåner enligt folketrygdeloven avseende följande slag av ersättning:

- beräkningsregler för pension (3-30 §),
- stöd vid hälsotjänster (5-25 §),
- grundstöd och hjälpstöd (6-9 §),
- stöd vid gravfärd (7-5 §),
- sjukpenning (8-55 §)
- rehabiliteringspenning (11-26 §),
- sjukpension (12-18 §),
- pension till efterlevande maka eller make (17-12 §),
- barnpension (18-11 §) och
- ålderspension (19-11 §).

Dessutom har arbetsskadade rätt till menersättning från folketrygden (13-17 §).

Källa: 13-2 § folketrygdloven.

4.2.2 Sjukvårdskostnader och andra utgifter

Genom folketrygdloven kan *nödvändiga utgifter* för *hälsotjänster* vid sjukdom, skada och lyte helt eller delvis kompenseras (5-1 § 1 st.). Ersättningen är *sekundär* i förhållande till andra offentliga förmåner. Om det offentliga täcker utgifterna via annan lagstiftning, utges inte ersättning genom folketrygdloven (3 st.). Det rör sig om utgifter vid undersökning och behandling hos läkare, undersökningar vid laboratorier och röntgeninstitut, tandläkarbehandling, psykologhjälp, fysioterapi, behandling hos kiropraktor, behandling för språk- och taldefekter samt behandling hos ortoptist liksom utgifter för viktiga läkemedel, speciell medicinsk utrustning och förbrukningsmaterial och speciella hälsotjänster som inte annars täcks av det allmänna. Även nödvändiga utgifter till hälsotjänster i utlandet kan täckas av trygden (se 5 kap. ftrl.).

Vid en skada eller sjukdom som bedöms som *yrkesskada* enligt 13 kap. ftrl. utges alltid *full ersättning* för kostnader till läkarhjälp, tandläkarhjälp, sjukgymnastik, läkemedel, speciell medicinsk utrustning och förbrukningsmaterial

samt hjälpmedel som kan lindra följderna av skadan (5-25 § 1 st.). Efter en inträffad arbetsskada täcks också nödvändiga utgifter för hemtransport (2 st.). I övrigt utfärdar departementet föreskrifter om vad som ska räknas som full ersättning, om ersättning i utlandet och om stöd till personer som inte längre är medlemmar i trygden (3 st.).

Medlem i trygden har även rätt till ekonomisk kompensation för vissa extrautgifter (grundstödnad) och för särskild tillsyn eller vård (hjälpstödnad) om det efter behandling kvarstår *varaktig sjukdom*, skada eller lyte (se vidare 6 kap. ftrl.). *Grundstödnad* utges bl.a. till drift av hjälpmedel, transport (inkluderande bilersättning), förarhund och texttelefon (i särskilda fall vanlig telefon) samt på grund av proteser och stödbandage, fördyrad kost och extra slitage på kläder och sängkläder (6-3 §). *Hjälpstödnad* ges bara där det finns ett vårdbehov i privatlivet (6-4 § 1 st.). En person som är blind eller som har så dålig syn att han eller hon inte kan ledsaga sig, anses uppfylla villkoren för hjälpstödnad.¹⁴³

Vid en skada eller sjukdom som bedöms som *yrkesskada* enligt 13 kap. ftrl. utges grundstödnad och hjälpestödnad enligt folketrygdloven även om den skadelidande inte längre är medlem i trygden. Det är dock en förutsättning att den skadelidande var medlem vid skadetidpunkten (6-9 §).

Medlem av trygden kan även erhålla behovsprövad ersättning för *begravningskostnader* (se vidare 7 kap. ftrl.).

Är dödsfallet en följd av *yrkesskada* som omfattas av 13 kap. folketrygdloven lämnas ersättning för bårtransport till bosättningsplatsen, även om dödsfallet sker i utlandet eller bosättningsplatsen ligger utanför Norge. Ersättningen ska täcka de nödvändiga utgifterna med avdrag för en egenandel på 10 procent av fullt begravningsstöd enligt lagen (7-5 §).

Särskild kompensation lämnas för bestämda utgifter till förbättrande av *arbets- och funktionsförmågan* i det dagliga livet och arbetslivet (10-1 §; se vidare 10 kap. ftrl.). Den som begär ersättning ska i tiden före ha varit medlem i trygden i minst tre år eller varit medlem i ett år och under denna tid varit fysiskt och psykiskt i stånd att utföra normalt inkomstbringande arbete (10-2 §).

¹⁴³ Aktualiseras samtidigt hjälpstödnad och kommunal omsorgslön utges hjälpstödnad först (6-4 § 6 st.). I detta fall är alltså folketrygden primär.

Ersättning för kostnader vid arbetsskada

Vid godkänd arbetsskada enligt 13 kap. folketrygloven lämnas full ersättning för:

- läkar- och tandläkarhjälp,
- sjukgymnastik,
- läkemedel,
- speciell medicinsk utrustning och sådana förbrukningsmaterial,
- hjälpmedel,
- hemresor och
- bårtransport från utlandet eller till utlandet.

Källa: 5-25 §; 7-5 § ftrl.

Ersättning lämnas till den som till följd av sjukdom, skada eller lyte antingen har fått sin *förmåga att utföra inkomstbringande arbete* varaktigt nedsatt eller har fått sina *möjligheter att välja yrke eller arbetsplats* väsentligt inskränkt. Särskild vikt läggs vid ålder, förmågor, utbildning, yrkesbakgrund, arbetsmöjligheter på bostadsorten och arbetsmöjligheter på andra orter där det är rimligt att personen tar arbete. Ersättning lämnas för åtgärder som är nödvändiga och ändamålsenliga för att medlemmen ska bli i stånd att skaffa eller behålla adekvat arbete (10-5 §). När en person har fått sin *funktionsförmåga i dagliga livet* väsentligt och varaktigt nedsatt på grund av sjukdom, skada eller lyte lämnas ersättning för åtgärder som är nödvändiga och ändamålsenliga för att förbättra funktionsförmågan eller för att han eller hon ska kunna vårdas i hemmet (10-6 §).

Ersättning lämnas i form av utlåning av, tillskott till eller lån till:

- hjälpmedel,
- hörapparat,
- grundmönster till klädsömnad,
- förarhund,
- läs- och sekreterarhjälp för blinda och svagsynta,
- tolkhjälp vid hörselnedsättning,
- tolk- och ledsagarhjälp vid dövblindhet,
- motorfordon eller annat transportmedel samt
- ortopediska hjälpmedel, bröstproteser, ansiktsdefektproteser, ögonproteser och peruker (10-7 § 1 st.).

Ersättning kan även utges till ombyggnad av maskiner och tillrättalägganden av den fysiska miljön på arbetsplatsen (2 st.). För att förbättra funktionsförmågan i det dagliga livet kan även tillskott lämnas för utbildningsåtgärder (3 st.).

Rätten till ersättning bortfaller emellertid i den utsträckning som kompensation utges enligt annan lagstiftning (10-8 §). Till viss del kan ersättning av detta slag utges genom *yrkesskadeforsikringsloven*, varför den som får en godkänd yrkesskada ofta får full kompensation därifrån.

4.2.3 Sjukpenning

Sjukpenning (sykepeng) utges till yrkesaktiva som kompensation för inkomstförluster vid *arbetsoförmåga* på grund av sjukdom eller skada (8-1 §; se vidare 8 kap. ftrl.). För att vara berättigad till sjukpenning måste medlemmen ha varit i arbete i minst fyra veckor omedelbart före arbetsoförmågans inträde (*intjäningsstid*) (8-2 § 1 st.). Enligt huvudregeln berättigar endast pensionsgrundande intäkter till sjukpenning. Medlem över 70 år har inte rätt till sjukpenning och en medlem mellan 67 och 70 år har en begränsad rätt till ersättning (8-3 § 1 st.). Det är ett villkor att inkomstgrundlaget utgör minst 50 procent av grundbeloppet (2 st.). Sjukpenning utges till den som är arbetsoförmögen på grund av funktionsnedsättning som klart beror på *sjukdom eller skada*. Arbetsoförmåga på grund av sociala eller ekonomiska problem berättigar inte till ersättning. Arbetsoförmågan ska dokumenteras med läkarintyg (8-7 §).

Arbetsgivaren ansvarar för utgivande av sjukpenning (sykepeng; jfr sjuklön) under en period om *16 kalenderdagar* (8-18–19 §§).¹⁴⁴ Därefter utgår sjukpenning från folketrygden (8-17 § 1 st.).¹⁴⁵ Sjukpenningen under arbetsgivarperioden fastställs till en beräknad aktuell veckoinkomst (8-28–29 §§). Enligt skadeståndsrättsliga regler har arbetsgivaren rätt att kräva regress för utgiven lön under sjukdom eller liknande ersättning från tredje man som är skadeståndsansvarig för skadan (3-7 § 2 p. skl.). Detta kan exempelvis gälla fall där en anställd drabbats av arbetsskada som vållats av någon utomstående.

För att få sjukpenning ska medlemmen så tidigt som möjligt och senast inom *8 veckor* delta i arbetsrelaterad aktivitet, om inte medicinska grunder klart förhindrar detta. Undantagsvis kan sjukpenning utges utöver 8 veckor när arbetsrelaterad aktivitet inte kan genomföras på arbetsplatsen (8-4 § 1–2 st.; 8-6 §.). Vidare utges sjukpenning i vissa särskilt uppräknade situationer när medlemmen måste vara borta från arbetet. Det gäller bl.a. när vederbörande är inlagd på hälsoinstitution, är under viss läkarbehandling, deltar i arbetsinriktade åtgärder, på grund av sjukdom eller skada deltar i vissa utbildningsåtgärder, genomgår kontrollundersökning eller är förbjuden att arbeta till följd av smittorisk (3 st.).

Medlem som på grund av hälsomässiga orsaker inte kan utföra det arbete som han eller hon hade vid tidpunkten för sjukanmälan, men som annars är arbetsför, kan få sjukpenning i en tidsbegränsad period upp till *12 veckor*. Det är ett villkor att medlemmen har anmält sig som arbetssökande hos NAV och att eventuellt arbetsförhållande har upphört i enlighet med arbetsmiljölagens bestämmelser (8-5 §).

Om medlemmen delvis kan utföra sina vanliga arbetsuppgifter eller nya arbetsuppgifter efter tillrättalägganden utges s.k. *graderad sjukpenning* beroende av den återstående arbetsförmågan (8-6 § 2 st.).

Om medlemmen *inte* kan utföra sina *vanliga arbetsuppgifter* kan det under arbetsaktiviteter och arbetsträning hos arbetsgivaren utges tidsbegränsad sjuk-

¹⁴⁴ Om en arbetstagare på grund av långvarig eller kronisk sjukdom löper särskilt stor risk för sjukfrånvaro kan arbetstagaren själv eller arbetsgivaren ansöka om att trygden ersätter sjukpenning under arbetsgivarperioden (8-20 §). Det finns även möjlighet för arbetsgivaren att i vissa fall försäkra sig mot kostnaderna för sjukpenning under arbetsgivarperioden (8-21 § ftrl.).

¹⁴⁵ I de fall som medlemmen har rätt till sjukpenning under de första 16 kalenderdagarna, men arbetsgivaren inte är förpliktad att utge sjukpenning (sykepeng) under denna period lämnas ersättning enligt folketrygden (8-17 § 1 st.); se 8-18 § ftrl.

penning upp till 4 veckor. Om rehabilitering, prövning av funktionsförmågan, träning för nya arbetsuppgifter eller andra tillrättalägganden tar längre tid kan sjukpenning utges i upp till 8 veckor. Sjukpenning kan därefter utges *för längre tid* om arbetsinterna åtgärder fortfarande är nödvändiga eller ändamålsenliga för att medlemmen ska kunna behålla arbetet (3 st.).¹⁴⁶ Om arbetsinterna åtgärder inte leder till något resultat, ska det så tidigt som möjligt värderas om arbetsinriktade åtgärder bör prövas (4 st.).

Sjukpenningen beräknas på ett *sjukpenninggrundlag*. Ersättningen begränsas uppåt av ett inkomsttak motsvarande 6 gånger grundbeloppet. Sjukpenningen utgör per dag 1/260 av det årliga grundlaget (8-10 § 1–3 st.).¹⁴⁷ Särskilda bestämmelser om sjukpenning gäller för arbetstagare (8-15–33 §§), självständiga näringsidkare (8-34–37 §§) respektive frilansare (8-38–39 §§) samt för medlemmar med kombinerade inkomster (8-40–43 §§) eller som tillfälligt inte haft intäktsgivande arbete (8-47 § 4 st.).¹⁴⁸

Till arbetstagare utges sjukpenning med *100 procent* av sjukpenninggrundlaget (8-15 § 1 st.). Till självständig näringsidkare utges sjukpenning med 65 procent av sjukpenninggrundlaget, om inte frivillig försäkring tecknats för sjukpenning om 100 procent av grundlaget (8-34 § 1 st.; 8-36 § 1 st.). Det finns även möjlighet för särskilda grupper av självständiga näringsidkare att teckna kollektiv försäkring enligt bestämmelsen (8-36 § 4 st.).¹⁴⁹ Frilansare får sjukpenning om 100 procent av sjukpenninggrundlaget om de har en stadigvarande inkomst av uppdrag utanför tjänsteförhållande (8-38 § 1 st.).¹⁵⁰

Arbetstagare, självständiga näringsidkare och frilansare har (utöver sjuklöneperioden) sammantaget rätt till maximalt 248 dagar med sjukpenning under en period om tre år. Sjukpenning kan med andra ord utges för en löpande period om *ett år*. Medlem som därefter har varit arbetsför i 26 veckor återfår rätten till sjukpenning (8-12 § 1–2 st.). Föreligger delvis arbetsoförmåga utges graderad sjukpenning, förutsatt att förmågan att utföra inkomstbringande arbete är nedsatt med minst *20 procent*. Storleken på sjukpenningen beräknas på reduktionen av arbetstiden och/eller inkomstförlusten (8-13 §).

¹⁴⁶ Särskilda regler gäller för medlem som inte har en arbetsgivare; se 8-7 § ftrl.

¹⁴⁷ Sjukpenning utges inte för lördagar och söndagar (8-11 § ftrl.).

¹⁴⁸ För sjömän, fiskare och värnpliktiga gäller särskilda regler (8-44–46 §§ ftrl.).

¹⁴⁹ Självständiga näringsidkare erhåller inte sjukpenning under de första 16 kalenderdagarna (väntetid), om inte frivillig försäkring tecknats för denna period (8-43 § 2 st.; 8-36 § ftrl.).

¹⁵⁰ Frilansare har inte rätt till sjukpenning under de första 16 kalenderdagarna (väntetid), om inte frivillig försäkring har tecknats (8-38 § 2 st.; 8-39 § 1 st. ftrl.).

Vid behov kan *resetillskott* för extra transportutgifter lämnas istället för sjukpenning (8-14 §). Till en arbetstagare som är arbetsoförmögen enligt en tariffmässig arbetstemponedsättning (*gå-sakta-aktion*) utges sjukpenning utifrån arbetsinkomsten under aktionen (8-32 §).

Det finns särskilda regler om samordning av olika ersättningar enligt folketrygden (8-48–52 §§). Exempelvis har den som samtidigt uppfyller villkoren för sjukpenning och rehabiliteringspenning rätt till den högsta av de båda ersättningarna (8-48 § 2 st.).

Den som är arbetsoförmögen på grund av *yrkesskada* enligt 13 kap. folketrygdloven är berättigad till sjukpenning på samma sätt som andra medlemmar, men vid bestämmande av sjukpenning gäller dessutom vissa särbestämmelser (8-55 §). Dessa medför att:

- villkoret om viss intjäningstid gäller inte,
- sjukpenning beräknas minst utifrån det sjukpenninggrundlag som den skadelidande hade vid tidpunkten för skadan,
- vid återinsjuknande lämnas sjukpenning som minst motsvarande sjukpension (uførepension) vid yrkesskada, om personen mottar eller har mottagit sådan ersättning,
- sjukpenning utbetalas även vid uppehåll utanför Norge och
- sjukpenning utges i upp till 248 dagar, utan de särskilda tidsgränser som gäller för ny ersättningsperiod samt beträffande medlemmar mellan 67 och 70 år.

4.2.4 Rehabiliteringsersättning

Rehabiliteringspenning utges i syfte att säkra inkomst under tid som personer får *aktiv behandling*, deltar i *arbetsinriktade åtgärder* eller får *annan uppföljning* med sikte på att skaffa eller behålla arbete (11-1 §; se vidare 11 kap. ftrl.). En förutsättning är att personen den föregående tiden har varit medlem i trygden i minst tre år eller varit medlem i ett år och under denna tid varit fysiskt och psykiskt i stånd att utföra normalt inkomstbringande arbete (11-2 §). Rehabiliteringspenning ges till den som har fått sin arbetsförmåga nedsatt minst till hälften (11-13 § 1 st.). Det är NAV som har ansvaret för den *yrkesinriktade rehabiliteringen*. Myndigheten upplevs inte ta detta ansvar.¹⁵¹

¹⁵¹ LO (7/6 2011).

Som villkor för rehabiliteringspenning gäller att medlem på grund av sjukdom, skada eller lyte har fått arbetsförmågan nedsatt i sådan grad att han eller hon är *förhindrad att behålla eller skaffa inkomstbringande arbete* (11-5 § 1 st.). Bland annat läggs vikt vid hälsa, ålder, förmågor, utbildning, yrkesbakgrund, intressen, önskemål, möjligheter för att gå tillbaka till nuvarande arbetsgivare, arbetsmöjligheter på bostadsorten och arbetsmöjligheter på andra platser där det är rimligt att personen tar arbete (2 st.). Det är ett krav att det finns ett behov av aktiv behandling eller arbetsinriktade åtgärder (11-6 §). Under rehabiliteringsperioden har medlemmen anmälningsplikt var fjortonde dag (11-7 §). Det är vidare ett villkor att personen bidrar aktivt i processen. Kravet på *egenaktivitet* ska anpassas till den individuella funktionsnivån och fastställs vid beviljande av ersättning (11-8 §).

Rehabiliteringspenning utges så länge det krävs för att genomföra planerade åtgärder, men inte längre än fyra år. I särskilda fall kan ersättningsperioden förlängas (11-10 § 1 st.). Ersättning kan även ges under väntetid vid utarbetande av aktivitetsplanen, i väntan på att en behandling eller åtgärd ska starta eller under tiden för bedömning av sjukpension (11-13 § 2 st.). Rehabiliteringssjukpenning kan i vissa fall även utges till den som inte har upparbetat ny rätt till sjukpenning (3 st.). Vidare kan ersättning utges i upp till tre månader i väntan på nytt arbete (11-14 §). Rehabiliteringen ska kontinuerligt följas upp av NAV (11-11 § 1 st.).

Tilläggsstöd kan lämnas för böcker och undervisningsmaterial (11-12 § 1 st.). Medlem som genomför arbetsinriktad åtgärd och som under tiden inte har ordinär lön kan få tilläggsstöd för dagliga resor och hemresor samt för nödvändiga kostnader avseende flyttning, barntillsyn, extra boendekostnader och resor (2–3 st.).

Grundlaget för rehabiliteringspenning beräknas utifrån pensionsgrundande inkomst året före arbetsförmågan blev nedsatt. Blir ersättningen högre beräknas den istället utifrån genomsnittet av den pensionsgrundande inkomsten de tre sista åren före den tidpunkten (11-15 § 1 st.). Inkomster över inkomsttaket om 6 gånger grundbeloppet medräknas inte (3 st.). Rehabiliteringspenningen utgör 66 procent av grundlaget (11-16 §). Barntillägg lämnas till den som försörjer barn (4 st.).¹⁵² Är arbetsförmågan delvis nedsatt reduceras ersättningen så att den svarar mot arbetsoförmågan (11-18 § 2 st.). Uppfyller medlemmen

¹⁵² Ersättningen beräknas efter vissa särbestämmelser bl.a. för personer under 26 år; se 11-16 § ftrl.

samtidigt med rehabiliteringspenning villkoren för en annan trygdeersättning till täckning för samma inkomstförlust kan han eller hon välja ersättning (11-23 § 1 st.).

Ersättningen är i övrigt *sekundär*. Rätten till rehabiliteringspenning och tillläggsstönad faller bort i den utsträckning ersättningen kan föras in under ansvarsområdet i annan lagstiftning. Departementet kan utge närmare föreskrifter om begränsning av ansvaret enligt folketrydgen. I den utsträckning ersättning enligt *yrkesskadeforsikringsloven* överlappar trygdens rehabiliteringsregler utges ersättning med andra ord enligt den förstnämnda.

Den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av en *yrkesskada* enligt 13 kap. folketrygdloven har rätt till rehabiliteringspenning, men utifrån vissa särbestämmelser (11-26 §). Dessa medför att:

- villkoret om förutvarande medlemskap gäller inte,
- ersättning lämnas vid en arbetsförmåga ned till 30 procent och
- ersättningsgrundlaget ska inte sättas lägre än antagen årlig arbetsinkomst vid skadetidpunkten.¹⁵³

4.2.5 Sjukpension (uførepension)

Personer som har fått sin *inkomst- eller arbetsförmåga varaktigt nedsatt* på grund av sjukdom, skada eller lyte kan få sjukpension (uførepension; jfr sjukersättning) (12-1 och 6 §§; se vidare 12 kap. ftrl.). Det är ett villkor att vederbörande har varit medlem i trygden de sista tre åren före denna tidpunkt samt fortsatt är medlem i trygden (12-2 § 1 st.; 12-3 §).¹⁵⁴ Vidare krävs att inkomstförmågan är varaktigt nedsatt minst till hälften (12-7 § 1 st.).

Innan sjukpension aktualiseras måste personen ha genomgått lämplig behandling i syfte att förbättra arbetsförmågan. Om det inte är uppenbart utsiktslöst, kan ersättning bara beviljas när individuellt lämpade arbetsinriktade åtgärder har genomförts utan att inkomstförmågan förbättrats. Vid lämplighetsbedömningen läggs vikt vid ålder, förmågor, utbildning, yrkesbakgrund och arbetsmöjligheter samt ifall personen kan få arbete om han eller hon pendlar eller

¹⁵³ Där den del av arbetsförmågan som inte beror av yrkesskadan är mindre än 30 procent, beräknas hela nedsättningen som yrkesskada (11-26 § 3 st. ftrl.).

¹⁵⁴ För yngre personer gäller istället ett ettårskrav för medlemskap (12-2 § 3 st. ftrl.).

flyttar (12-5 § 1–2 st.). Funktionsförmågan ska dokumenteras av läkare eller annan sakkunnig (3 st.).

Med *sjukdom* avses ett begrepp som är vetenskapligt baserat och allmänt erkänt i medicinsk praxis (12-6 § 2 st.). De medicinska besvären ska ha medfört en varaktig funktionsnedsättning av sådan art och grad att den utgör *huvudorsaken* till nedsättningen av inkomst- eller arbetsförmågan (3 st.).

Vid värderingen av arbetsförmågans omfattning (*uføregraden*) ska inkomstmöjligheterna i sådant arbete som personen nu kan utföra jämföras med de inkomstmöjligheter som han eller hon hade innan sjukdomen, skadan eller lytet (differensprincipen). Vikt ska läggas vid ålder, förmågor, utbildning, yrkesbakgrund, arbetsmöjligheter på bostadsorten och arbetsmöjligheter på andra platser där det är rimligt att personen tar arbete. När inkomstförmågan värderas ska hänsyn tas till all pensionsgrundande inkomst (2 st.). För självständig näringsidkare värderas de tidigare inkomstmöjligheterna utifrån den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för de sista tre åren. Har arbetsförmågan försämrats gradvis över flera år, kan genomsnittsinkomsten beräknas för åren innan försämringen (3 st.).¹⁵⁵

Har personen förlorat hela sin inkomst- eller arbetsförmåga utges hel sjukpension. Är arbetsförmågan delvis nedsatt utges graderad ersättning motsvarande arbetsförmågan. Sjukpensionen graderas med intervaller om 5 procent (12-11 § 1–2 st.). Inträder senare en väsentlig ändring i de förhållanden som har betydelse för arbetsförmågan kan ”uføregraden” omvärderas (12-12 § 1 st.).

Sjukpensionen består av grundpension, tilläggspension och särskilt tillägg och beräknas enligt reglerna om ålderspension (12-13 §) (se vidare avsnitt 4.2.6).

¹⁵⁵ För hemarbetande maka eller make gäller särskilda regler (12-8 § ftrl.).

Den som är arbetsoförmögen på grund av en *yrkesskada* enligt 13 kap. folketrygdloven har rätt till sjukpension enligt vissa särbestämmelser (12-18 §). Dessa medför att:

- villkoret om förutvarande medlemskap gäller inte,
- villkoret om fortsatt medlemskap gäller inte,
- villkoret om minst tre poängår (enligt pensionsreglerna i 3 kap. ftrl.) för rätt till tilläggspension gäller inte,
- grundpension och tilläggspension utges vid en ”uföregrad” ned till 30 procent och
- sjukpensionen beräknas efter de särförmåner som gäller för yrkesskada enligt pensionsreglerna (se 3-30 §).

En särskild ”uföregrad” fastställs för den del av arbetsförmågan som beror på yrkesskadan.¹⁵⁶

4.2.6 Menersättning

Menersättning utges för skada av icke-ekonomiskt slag, s.k. ideell skada.¹⁵⁷ En medlem av folketrygden som vid *yrkesskada* får en varaktig eller betydande skada av medicinsk art (*medicinsk invaliditet*) har rätt till en årlig menersättning för resten av livet (13-17 § 1 st.). Med medicinsk invaliditet förstås den fysiska eller psykiska funktionsnedsättning som en bestämd skada utifrån erfarenhet orsakar.¹⁵⁸ Ersättningen kan inte fastställas förrän den skadelidande har genomgått medicinsk behandling och rehabilitering och tillståndet har stabiliserats. Normalt måste det därför ha gått minst 12 månader från skadetillfället innan menersättning kan utges.¹⁵⁹

Menersättningen beräknas utifrån skadans medicinska art och storlek i enlighet med föreskrifter och graderingsnormer som fastställs av Social- och hälso departemenetet (13-17 § 2 st.). Invaliditetsgraden bestäms enligt en *invaliditetstabell*. För skadeföljder som inte finns upptagna i tabellen värderas invaliditetsgraden utifrån en skönsmässig jämförelse med tabellskadorna.¹⁶⁰ Är

¹⁵⁶ Där den del av arbetsförmågan som inte beror av yrkesskadan är mindre än 30 procent, beräknas hela nedsättningen som yrkesskada (12-18 § 2 st. ftrl.).

¹⁵⁷ 1 § 1 st. forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

¹⁵⁸ 1 § 3 st. och 4 § 1 p. forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

¹⁵⁹ 2 § 1 p. forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

¹⁶⁰ 2 § 2 p. forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

invaliditetsgraden mindre än 15 procent lämnas inte någon ersättning. Den högsta årliga menersättning som kan utbetalas motsvarar tre fjärdedelar av grundbeloppet (13-17 § 3 st.) och utges vid betydligt större skadeföljder än 100 procents medicinsk invaliditet. Den utgivna ersättningen kan höjas om skadan är väsentligt svårare än normalfallet.¹⁶¹

Om den skadelidande begär det så betalas kapitalvärdet av menersättning ut som *engångsbelopp* (13-17 § 4 st.).¹⁶²

4.2.7 Pension

Pension enligt folketrygdloven utges i form av *grundpension* (jfr garantipension) och *tilläggs pension* (3-1 § ftrl). Pensionens storlek beror bl.a. av försäkringstid och tidigare inkomster. För att ha rätt till pension enligt lagen gäller ett krav om minst tre års försäkringstid och full pension utges till den som har minst 40 års försäkringstid. Tilläggs pensionen beräknas på tidigare pensionsgrundande inkomst utifrån ett minsta krav om tre poängår och för full pension 40 poängår (se vidare 3 kap. ftrl.).

Vid *yrkesskada* gäller vissa särregler för beräkning av pension. Grundpension reduceras inte även om den skadelidande har mindre än 40 års försäkringstid och inte heller tilläggs pensionen reduceras om den skadelidande har mindre än 40 poängår. Förmodad årlig arbetsinkomst vid skadetidpunkten omräknas till poängår efter särskilda bestämmelser (3-30 § 3 st. ftrl.). Den som har rätt till pension som efterlevande maka eller make efter dödsfall på grund av arbets-skada får likaledes pensionen beräknad efter särbestämmelser (4 st.).¹⁶³

Från och med 67 års ålder övergår eventuell förtidspension till följd av arbets-skada i ålderspension beräknad utifrån särbestämmelser (19-20 § ftrl.). Om arbets-skadan lett till en arbetsoförmåga på mindre än 100 procent ska den del som inte följer av arbets-skadan utgöras av vanlig ålderspension (3-30 § 3 st. ftrl.).

¹⁶¹ 3 § forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

¹⁶² Se även 4 § 3–4 p. forskrift (373/1997) om menersättning ved yrkesskada.

¹⁶³ Departementet utfärdar närmare föreskrifter om beräkning av ersättning när arbetsoförmågan beror på arbets-skada, inklusive tillgodoräknande av pensionspoäng (3-30 § 5 st. ftrl.).

4.2.8 Ersättning till efterlevande

Efterlevande barn, make eller maka kan erhålla pension från trygden i form av barnpension (18 kap. ftrl.) respektive ålderspension (19-16 § ftrl.).

Syftet med *barnpensionen* är att säkra inkomst för barn som förlorat en eller båda föräldrarna (18-1 §; se vidare 18 kap. ftrl.). Pension utbetalas fram till dess att barnet har fyllt 18 år. Studerar barnet och är båda föräldrarna döda utges ersättning fram till 20 års ålder (18-4 §). Barnpension för två eller flera barn summeras och lämnas med lika stort belopp till varje barn. Är en av föräldrarna avliden utgör pensionen för det första barnet 40 procent av grundbeloppet samt för vart och ett av övriga barn 25 procent av grundbeloppet. Är båda föräldrarna avlidna utgör pensionen för det första barnet samma belopp som för efterlevande maka eller make. Pensionen beräknas utifrån det högsta av faderns eller moderns intjäning ("opptjening"). För det andra barnet utgör pensionen 40 procent av grundbeloppet och för vart och ett av övriga 25 procent av grundbeloppet. Pensionen kan sättas ned om t.ex. den avlidne föräldern skulle ha fått en reducerad pension på grund av bristande försäkringstid (18-5 §).

Vid *yrkesskada* gäller vissa särfrämåner i förhållande till ordinarie regler om barnpension (18-11 §). Dessa medför att:

- villkoret om förutgående medlemskap gäller inte,
- villkoret om fortsatt medlemskap gäller inte,
- vissa bestämmelser om reduktion av ersättningen på grund av bristande försäkringstid gäller inte,
- är barnet studerande utges pension till barnet fyller 21 år och
- praktikanter och lärlingar får barnpension fram till 21 års ålder, om arbetsinkomsten efter skatt är mindre än grundbeloppet med tillägg för eventuellt särillägg.

Till *efterlevande maka eller make* beräknas pension i form av grundpension utifrån den avlidnes trygdetid, om den är längre än den efterlevandes (19-16 § 2 st.). Tilläggs-pension till efterlevande beräknas efter vissa särskilda regler härom (3-23 § 3 st.) (3 st.). Mottog den efterlevande grundpension och tilläggs-pension vid dödsfallet, ska pensionen omräknas (4 st.). Den som har rätt till pension som efterlevande maka eller make efter dödsfall som utgör *yrkesskada* får därutöver pensionen beräknad efter reglerna om efterlevande-pension vid yrkesskada (3-30 § 4 st.; 19-20 § 2 st.).

4.3 Olika typer av ersättning enligt yrkesskadeforsikringsloven

4.3.1 Skadeståndsrättsligt beräknad ersättning

Yrkesskadeforsikringslovens ersättningsbestämmelser är kortfattade och omfattar ekonomiska förluster samt viss ideell skada. Ersättningsposterna svarar i princip mot skadeståndslagen. Genom yrkesskadeforsikringsloven ersätts *redan uppkomna förluster, framtidiga inkomstförluster och utgifter* som den skadelidande kan antas drabbas av till följd av skadan.¹⁶⁴ Om den skadelidande har fått varaktig och betydande skada av medicinsk art (medicinsk invaliditet) utges *menersättning*. Yrkesskadeforsikringsloven omfattar däremot inte s.k. ”oppreisning” (ung. kränkingsersättning) enligt skadeståndslagen (12 § 1 st. yforsl.).¹⁶⁵ Sådan ersättning får istället krävas genom en sedvanlig skadeståndsprocess i domstol. Detta är naturligt, eftersom sådan skada inte utgör personskada.

Vid *dödsfall* ska yrkesskadeförsäkringen ge ersättning till dem som arbetstagaren helt eller delvis försörjde. I dessa fall tillämpas även 3-4 1 st. 2 p. skadeserstatningsloven (12 § 2 st. yforsl.).¹⁶⁶ Som kostnader ersätts även begravningskostnader i följd av dödsfall (3-4 § 3 st. skl.).

Om inte annat är särskilt föreskrivet gäller *skadeståndslagens regler* vid bestämmande av ersättning enligt yrkesskadeförsäkringen (13 § yforsl.). Av detta följer att även allmänna skadeståndsrättsliga principer tillämpas vid fastställande av ersättning. Skadeståndsrätten bygger på principen om *full ersättning* för den uppkomna skadan. Vid bestämmande av skadestånd avräknas lön under sjukdom och liknande ersättning, trygdeersättning, ersättning från pensionsordning i arbetsförhållande eller yrke och försäkringsersättning som den skadeståndsansvarige har betalt premien för (3-1 § 3 st. skl.).¹⁶⁷ Konsekvensen är att den skadeståndsrättsligt beräknade ersättningen endast omfattar sådan ersättning som inte utges genom folketryden eller genom avtal på arbetsmarknaden, etc.

¹⁶⁴ Detta harmoniserar med lydelsen av 3-1 § 1 st. skl.

¹⁶⁵ Se 3-5 § skl.

¹⁶⁶ Se vidare 3-4 § 1–2 st. skl.

¹⁶⁷ Hänsyn kan även tas till annan försäkringsersättning, annat väsentligt ekonomisk stöd som skadelidande erhåller till följd av skadan eller till omständigheterna i övrigt (3-1 § 3 st. skl.). Om avräkning, se vidare Carlsson, Arbets-skada s. 124 ff.

Ersättningsposter enligt yrkesskadeforsikringsloven

Vid godkänd arbetsskada (yrkesskada och yrkessjukdom) enligt yrkesskadeforsikringsloven lämnas följande slag av ersättning:

- redan uppkomna förluster,
- framtida inkomstförluster och
- utgifter som följd av skadan samt
- menersättning.

Om inte annat är särskilt föreskrivet beräknas ersättningen enligt skadeståndslagens regler.

Källa: 12–13 §§ yrkesskadeforsikringsloven.

Yrkesskadeforsikringsloven kompletteras av *forskrift (1027/1990) om standardiserat erstatning efter lov om yrkesskadeforsikring (fse.)* med vissa särskilda bestämmelser om beräkning av ersättning vid yrkesskada. Utöver ett inledande avsnitt är föreskriften indelad i fem kapitel omfattande:

1. uppkomna och framtida utgifter, förlorad inkomst,
2. förlust av framtida inkomst,
3. menersättning,
4. ändringar i förvärvsmässig invaliditet eller medicinsk invaliditet och
5. ersättning vid dödsfall.

Vid beräkning av ersättning tas bland annat hänsyn till den skadelidandes ålder (1-4 § fse.). Detta påverkar i stor utsträckning storleken på ersättningen och innebär att ersättningen i vissa delar *schabloniseras* i relation till viss åldersgrupp.

4.3.2 Kostnader

Utgifter beräknes individuellt i enlighet med skadeståndslagens regler, dvs. full ersättning utges utifrån faktiska utgifter, (2-1 § 1 st. og 2-2 § 1 st. fse.; 3-1 § 1 st. skl.).

Vid beräkning av framtida utgifter som er relativt lika frå år till år faststølls ersøtningen utifrån ett gjennomsnittligt årligt bortfall, s.k. *årlige utgifter*. Det årlige beløppet multipliseres med en faktor som følger av den skadelidandes alder (2-1 § 2 st. fse.). Ersøtningen er på så slett *schabloniserad* i forhold til visse aldersgrupper. Dette redovises i Tabell 1, der det framgår at multipliseringsfaktoren ligger mellom 8 og 21 avhengig av hvilken alder den skadelidende har oppnått. Antag eksempelvis at det årlige bortfallet berøknats til 100 000 NOK og at personen er 51 år. Engangsersøtningen oppgår då til 1,6 millioner NOK (= 100 000 x 16).

Tabell 1 Engangsersøtning framtida årlige utgifter

Ålder	Antal gånge årlige utgifter
<35 år	21
35–49 år	19
50–59 år	16
60–69 år	14
>70 år	8

Kølla: 2-2 § 2 st. forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

Skadelidende har rett til rønte enligt morarenteloven (røntelagen) frå og med en måned etter at kostnadsansprøket har sants til førsikringselskapet (2-1 § 2 st. fse.).

4.3.3 Inkomstförluster

Inkomstförluster i tiden fram till uppgörelsetidpunkten ersätts individuellt i enlighet med skadeståndslagens regler, dvs. full ersättning utges utifrån den faktiska förlusten, (2-3 § 1 st. fse.; 3-1 § 1 st. skl.).

Skadelidande har rätt till ränta enligt morarenteloven i tillägg till ersättningsbeloppet. Räntan beräknas särskilt för varje kalenderår. Räntan löper tidigast från en månad efter att anmälan om skadefallet har sänts till försäkringssällskapet (2-3 § 2 st. fse.).

Den inkomst som ligger till grund för beräkning av *framtida inkomstförlust* är den *pensionsgrundande inkomsten* året före arbetsskadan blev konstaterad, det s.k. inkomstgrundlaget, (3-1 § 1 st.). Om den pensionsgrundande inkomsten är *högre*, skadan eller sjukdomen förutan, det år då arbetsskadan konstaterades ligger istället det årets inkomst till grund för beräkningen. Detsamma gäller för det fall den skadelidande under senare inkomstår uppnår en högre pensionsgrundande inkomst (2 st.). Dvs. i dessa fall är det den högre inkomsten som ligger till grund. Om det finns särskild anledning att anta att inkomstgrundlaget avviker väsentligt från det som skulle ha varit den skadelidandes allmänna inkomstnivå, skadan eller sjukdomen förutan, ska grundlaget sättas till en sådan antagen nivå (3 st.). Detta innebär att det finns vissa möjligheter att ta hänsyn till framtida inkomstökning som den skadelidande skulle ha haft till följd av yrkeskarriär m.m.¹⁶⁸

Den beräknande inkomstförlusten begränsas av att det finns *ett golv och ett tak* vid bestämmande av ersättningen. Golvet uppgår till 7 G och innebär att ersättningen inte kan bli lägre än detta belopp. Taket uppgår till 10 G och innebär att ersättningen inte kan bli högre än detta belopp (3-2 §).

Grundersättning fastställs enligt Tabell 2. Upp till ett inkomstgrundlag på 7 G, dvs. knappt 600 000 NOK ges en ersättning på drygt 1,7 miljoner NOK. Detta gäller även om den pensionsgrundande inkomsten är *lägre* än 600 000 NOK blir ersättningen 1,7 miljoner NOK. För inkomster över 10 G, dvs. knappt 800 000, blir ersättningen knappt 2,4 miljoner NOK. Taket för ersättningen uppgår således till 2,4 miljoner NOK, vilket motsvarar omkring 2,8 miljoner SEK. Schablonreglerna är ämnade att *underlätta skaderegleringen* och innebär att individer med lägre inkomster överkompenseras och individer

¹⁶⁸Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

med høyre inkomster underkompenseras. Det finns därmed en uppenbar *fördelningspolitisk omfördelning* inom hela arbeidsskedeforsikringen.

Tabell 2 Grundersättning vid ulike inkomstnivåer

Nivå på inkomstunderlag	Grundersättning
≥ 7 G	22 G
>7 G–8G	24 G
>8G–9G	26 G
>9G–10G	28 G
>10G	30 G

Källa: 3-2 § 1 st. forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring.

Ersättningens omfang kan øke eller minske beroende på den *skadelidandes alder* ved tidspunktet for beslutet (1-4 §). En erstatning om 100 prosent av grundersætningen ges ved alderen 45–46 år, dvs. den aldersgruppen utgør ett slags jämviktslage. For varje år som den skadelidande är yngre än 45 år höjs erstatningen med 3,5 prosent. For personer yngre än 34 år höjs erstatningen ytterligere. For varje år som den skadelidande är äldre än 46 år görs ett avdrag om 5 prosent av grundersætningen. En 45-åring med en inkomst på 7 G erholder således 22 G, medan en 50-åring med samme inkomst erholder 22 G minskat med 5 prosent for varje år over 46 år. Dock kan inte erstatningen bli lägre än 10 prosent av grundersætningen (3-3 §), dvs. den lägste möjlige erstatningen är 60 000 NOK.

Har den skadelidande inte förlorat hela, utan endast delar av sin förvärvsför-måga, reduceras erstatningen i motsvarande utsträckning (3-4 §).

När den skadelidande, som i det norske systemet, får erstatning for framtida inkomstförlust i form av ett engångsbelopp har det hänt att vederbörande för-brukar summan under en begränsad tidsperiod och sedan står utan egen för-sörjning. Periodiska utbetalningar anses därför vara att föredra.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

4.3.4 Menersättning

Menersætningen beraknas utifrån skadans medisinske art (se 3-2 § 1 st. skl.) og storleken på ersætning bestemmes enligt forskrift om standardisert erstatning etter loven om yrkesskadeforsikring.

Menersætning utges ved ulike grader av medisinsk invaliditet på slett som framgår av *Tabell 3* (se 4-1 § fse.). Den lágste ersætningen oppgår till 0,75 G, dvs. knapt 60 000 NOK, medan den högste ersætningen, for skada som är betydligt större än skada som ger 100 prosent invaliditet ligger på drygt 400 000 NOK.

Tabell 3 Menersætning ved ulike grader av medisinsk invaliditet

Grad av medisinsk invaliditet	Grundersætning
15–24 %	0,75 G
25–34 %	1 G
35–44 %	1,5 G
45–54 %	2 G
55–64 %	2,5 G
65–74 %	3 G
75–84 %	3,75 G
85–100 %	4,5
>> 100 %	5,5

Källa: 4-2 § forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

Även menersætningen justeras utifrån den skadelidandes *ålder* ved tidpunkten då han eller hon första gången framstälte krav till försækringsgivaren om ersætning på grund av arbeidsskadan (5 § 2 st. 3 p. yforsl.; 1-4 fse.), där åldern 45–46 år utgör ett jämviktsläge og ersætningen trappas opp/ner for skadelidende yngre/ældre än detta (4-2 § fse.).

4.3.5 Ersättning vid dödsfall

Ersättning till *efterlevande maka, make eller sambo* vid dödsfall uppgår till 15 G, dvs. omkring 1,2 miljoner NOK (6-1 § 1 st. fse.). Som sambo räknas person som antingen har levt samman med den döde under äktenskapsliknande förhållanden, om de enligt folkregistret har delat bostad de senaste 2 åren, eller har gemensamma barn och gemensam bostad med den döde (3 st.). Ersättningen reduceras för varje år äldre än 46 år som den döde var, dock inte med mer än 80 procent (5 st.). Dvs. ersättningen kan inte minskas med mer än 80 procent.

Efterlevande barn till och med 19 år har rätt till ersättning för förlust av försörjare, också det enligt tabell (se 6-2 § 1 st.). Ersättningen beräknas särskilt för varje barn (2 st.). Dubbel ersättning utgår om den döde var ensamförsörjare (3 st.).

Den ersättningsberättigade har rätt till ränta enligt morarentelagen från en månad efter att dödsfallet anmäldes till försäkringssällskapet (6-1 § 6 st.; 6-2 § 4 st.). Ersättning för begravningskostnader utgår med en halv G även om den döde inte efterlämnar några personer som kan framställa krav på ersättning (6-3 §).

4.3.6 Jämkning

Ersättning enligt yrkesskadeforsikringsloven (14 §) *kan* sättas ned eller helt falla bort om den skadelidande uppsåtligen eller grovt oaktsamt medverkar till skadan (*medvållande*). Enkel oaktsamhet har inte, som annars inom skadeståndsrätten, betydelse vid arbetsskada. Det måste föreligga en kvalificerad överträdelse av en aktsamhetsnorm för att jämkning ska ske. I den ovan nämnda passiv rökningdomen, jämkades exempelvis inte ersättning på den grunden att skadelidande själv rökte.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Rt. 2000 s. 1614; NOU 2004:3 s. 70.

Arbets-skade-
kommissionen

4.3.7 Omprövning

Om den skadelidandes förvärvsmässiga invaliditet (ekonomisk invaliditet) eller medicinska invaliditet som följd av skadan *ändrar sig väsentligt*, kan skadelidande begära omprövning av ersättningen. Omprövning måste begäras inom 5 år från det att uppgörelsen avslutades (5-1 § 1 st. fse.).

Arbetskade
kommissionen

5 Anmälan, handläggning och information

5.1 Skadeanmälan

Arbetsgivare, rektorer, chefer för militärförläggningar och andra i motsvarande ställning ska *snarast anmäla* en skada som kan ge rätt till arbetsskadeersättning till NAV (13-14 § 1 st. ftrl.). Man kan notera särskilt att det gäller för både olycksfall och sjukdomar. Om en sådan anmälan inte sker kan den enskilde själv anmäla skadan (2 st.). Enskilda näringsidkare och frilansare som tecknat frivillig försäkring ska själva anmäla en inträffad arbetsskada (§ 2 st.).

När det gäller cancer kan *Kreftregistret*, en självständig institution under Oslo universitetssjukhus dit alla läkare är skyldiga att anmäla cancerfall eller misstanke om cancer, utan hinder av tystnadsplikt anmäla sjukdomen om det finns skäl att tro att den väsentligen beror på arbetet (3 st.).

En arbetsolycka ska anmälas till NAV inom *ett år* efter det att olyckan inträffade, medan en yrkessjukdom ska anmälas inom ett år efter det att den skadelidande eller den anmälningspliktige blev klar över orsaken till sjukdomen. Undantag kan göras från tidsfristen om det är uppenbart att det är en arbetsskada och det föreligger *särskilda skäl* till att anmälan inte har skett inom tidsramen (4–5 st.).

Arbetsgivare är även skyldiga att anmäla allvarliga arbetsskador till *arbetstilsynet* och *polisen* (21 § arbetsmiljøloven). *Läkare* är vidare skyldiga att anmäla arbetsskada till arbeidstilsynet när de genom sitt arbete får kännedom om att en arbetstagarare lider av yrkessjukdom som likställs med yrkesskada eller annan arbetsrelaterad sjukdom (22 §).¹⁷¹ Dvs. läkarens anmälningskyldighet gäller även sådana sjukdomar som inte finns upptagna på yrkessjukdomslistan enligt folketrygdloven.

Enligt yrkesskadeforskringsloven gäller inte någon anmälningskyldighet för arbetsgivaren. Vikt har lagts vid den skadeståndsrättsliga principen att det är skadelidande som måste framställa och visa på kravet.¹⁷² Däremot ska försäkringssällskapen *registrera* krav som följer av arbetsskador. Offentliga myndigheter samt arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer kan kräva insyn i registret för bruk i skadeförebyggande arbete (9 § yforsl.).

¹⁷¹ NOU 2004:3 s. 126 och 173.

¹⁷² NOU 2004:3 s. 22 och 173.

5.2 Handläggning inom folketrygden

5.2.1 Beslutsprocess

Arbets- och velferdsdirektoratet, dvs. NAV, administrerar förmåner enligt folketrygdloven (21-11 § ftrl.).¹⁷³ Det finns ett NAV-kontor i varje kommun, sammantaget 430 stycken.

Arbets-skade-ärenden enligt folketrygdloven behandlas i flera steg inom NAV. Den skadelidande inkommer först med en anmälan till det *lokala NAV-kontoret*, som utan behandling sänder den vidare till något av de 20 fylkeskontoren. Här fattas alla beslut i ärenden om *arbetsolycksfall*. Vidare kan fylkeskontoret fatta beslut om godkända *arbets sjukdomar* i enklare ärenden och rörande ersättning under kortare tid. Frågor om menersättning, sjukpension och rehabilitering i arbets sjukdoms ärenden avgörs däremot av NAV Förvaltning på det centrala *Yrkessjukdomskontoret* i Oslo. Det är fylkeskontoret som står för inhämtande av upplysningar och förelägger dem för NAV:s rådgivande läkare i fylket. Huvudkontoret är inte bundet av fylkeskontorets beslut i frågan om sjukdomen är arbetsrelaterad eller inte. Även om fylkeskontoret har godkänt en arbets sjukdom beträffande ett mindre anspråk, kan huvudkontoret avslå ytterligare krav på ersättning. Detta kan vara svårt för den skadelidande att förstå och ordningen upplevs inte som välfungerande. Det finns planer på att *centralisera bedömningen* av alla sjukdoms ärenden till kontoret i Oslo.¹⁷⁴

Trygde ärenden ska förberedas och beslut fattas utan ogrundat uppehåll (21-10 § 1 st.). Den som ansöker om ersättning har *upplysningsplikt* och ska lämna de dokument som NAV behöver för att värdera om det finns en rätt till ersättning. Vid behov ska vederbörande även låta sig *undersökas* eller intervjus av en läkare eller sakkunnig som NAV bestämmer. Vidare har NAV rätt att *inhämta de upplysningar* som behövs för att ta ställning till om villkoren för ersättning är uppfyllda från hälsopersonal, arbetsgivare, postoperatör, utbildningsinstitution, barn tillsynsordning, offentlig verksamhet, pensionsinrättning, försäkringssällskap och annan finansinstitution. Den som blir uppmanad att lämna upplysningar, förklaringar och uttalanden är skyldig att göra det utan hinder av tystnadsplikt (21-3-4§§).¹⁷⁵

¹⁷³ Se vidare NAV-loven.

¹⁷⁴ NOU 2008:11 s. 32; Melleby, Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV) (5/10 2011).

¹⁷⁵ Om inhämtande av upplysningar, se vidare 21-4-4c ftrl.

Är NAV-handläggaren osäker på om en arbetsskada föreligger måste *supple-
rande uppgifter* inhämtas från arbetsgivare, skadeförklaring från arbetstagaren
och medicinska uppgifter från behandlande läkares journal. Även den skada-
des tidigare sjukdomshistorik efterfrågas.¹⁷⁶ Det kan vidare inhämtas vittnes-
uppgifter. I ärenden som gäller arbetssjukdomar läggs stor vikt vid uppgifter
om vilka skadliga inverkningsområden som arbetstagaren varit utsatt för i arbetet, hur
stark exponeringen har varit och hur länge den har pågått. I enskilda ärenden
kan det även finnas behov av att be *arbetstillsynets lokala avdelningskontor*
om bistånd med utredningen, exempelvis genom att efterfråga om det finns
data från tidigare mätningar som gjorts hos arbetsgivaren eller för att genom-
föra en yrkeshygienisk kartläggning av förhållandena på arbetsplatsen.¹⁷⁷ I de
flesta fall rörande sjukdomar är det även aktuellt att ta in *specialistyttranden*. I
särskilt komplicerade frågor anlitas *Statens Arbetsmiljöinstitut*. Den skadelid-
ande kan själv inkomma med specialistyttrande, men kostnaderna för detta
ersätts endast om det haft avgörande betydelse i saken och då med ett belopp
motsvarande vad det skulle ha kostat att inhämta yttrandet från närmsta
specialist.¹⁷⁸

I folketrygden gäller vissa *tidsgränser* för handläggningen, dvs. för hur lång
tid det får ta tills saken ska vara färdigbehandlad och det finns ett avgörande.
För alla andra krav än menersättning är fristen 12 månader från att kravet
framställdes. Vid menersättning är den bortre tidsgränsen 18 månader. Inom
NAV finns emellertid även normtider för hur lång tid enskilda saker bör ta att
behandla.¹⁷⁹

Ett krav på ersättning som följd av sjukdom, skada eller lyte kan avslås eller
tillfälligt dras in om den berättigade utan rimlig grund vägrar att underställa
sig behandling, rehabilitering eller arbetsinriktade åtgärder eller uppträder på
ett sätt som han eller hon måste inse förvärrar hälsotillståndet eller förlänger
arbetsoförmågan (21-8 §). Den som mottagit ersättning är även skyldig att
meddela om förhållanden som påverkar rätten till ersättning ändras (21-
3 § 1 st.). NAV har möjlighet att fatta ett nytt beslut om det sker en ändring i
de förhållanden som har betydelse för rätten till ersättning (21-6 §).

¹⁷⁶ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 231.

¹⁷⁷ NOU 2004:3 s. 81.

¹⁷⁸ NOU 2004:3 s. 81; Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 232.

¹⁷⁹ NOU 2004:3 s. 82.

Arbetsgivare som betalar full lön till arbetstagare under en tidsperiod när det även föreligger ersättning för inkomstförlust från trygden kan få sådan ersättning utbetald till sig (22-3 §).

5.2.2 Förvaltningsrättslig skadereglering

Vid handläggningen av ersättning enligt trygden gäller *förvaltningsloven* tillsammans med de särskilda bestämmelser som finns i folketrydeloven (21-§ 1 ftrl.). Förvaltningsloven omfattar ett antal *rättssäkerhetsgarantier* som myndigheten har att följa. Det gäller olika förfaranderegler för att säkra materiellt riktiga beslut.

Rättssäkerhetsprinciper i förvaltningsrätten

De 10 mest centrala rättsäkerhetsprinciperna enligt förvaltningsloven är:

1. ”habilitet”,
2. tystnadsplikt,
3. vägledningsplikt,
4. tillgång till rättsligt biträde,
5. upplysnings- och utredningsskyldighet,
6. förhandsbesked innan beslut fattas,
7. partsoffentlighet och kontradiktion,
8. motivering och underrättelse om beslut,
9. överklagandemöjlighet och
10. omprövning.

Källa: NOU 2004:3 s. 364 och 365 ff.

En viktig sida av rättsäkerhetsbegreppet är förutsebarhet. Det säkrar lagen genom regler om förhandsbesked, informationsplikt och partsoffentlighet. Vidare ställs krav på rättfärdig, hänsynsfull och snabb behandling. Handläggningen ska vara saklig och opartisk. Myndigheten har dessutom en utredningsskyld-

dighet och ska tillse att exempelvis ett arbetsskadeärende blir tillräckligt utrett innan beslut fattas.¹⁸⁰

5.3 Handläggning inom yrkesskadeforsikringen

5.3.1 Ansvarig försäkringsgivare

Ersättning enligt yrkesskadeforsikringsloven betalas med stöd av den försäkring som gäller för arbetstagaren vid den tidpunkt när arbetsskadan *konstateras* (5 § yforsl.). Det gäller även om skadan kan anses ha uppkommit hos en annan arbetsgivare än den nuvarande. En skada anses ha konstaterats vid det tillfälle då den skadelidande:

- a) dött av arbetsskadan utan att ha sökt läkarhjälp,
- b) första gången sökte läkarhjälp eller
- c) första gången en anmälan gjorts till försäkringsgivare pga. arbetsskadan (5 § 2 st. yforsl.).

Om arbetstagaren inte längre är i arbete är det den senaste arbetsgivarens försäkringsgivare som ansvarar för att försäkringen uppfylls (5 § 3 st. yforsl.).

I vissa fall kan det uppstå tveksamhet kring vilken försäkringsgivare som är ansvarig. I sådana fall kan alla berörda parter enligt *kasteballavtalen*, se även avsnitt 2.3.4, kräva att tvisten löses genom skiljedom.¹⁸¹ Om försäkringsgivaren anser sig fri från ansvar till följd av att tidpunkten för konstaterande av skadan ligger utanför försäkringstiden är försäkringsgivaren skyldig att informera den skadelidande om möjligheten att ta upp saken med YFF.¹⁸²

När ett skadefall förs över till YFF påbörjar YFF sakbehandlingen oavsett vad som gäller angående försäkringsföretagets ansvar. Så snart det har fastställts en konstateringstidpunkt förs den potentiella arbetsskadan över till aktuellt försäkringsföretag. Om försäkringsföretaget under den vidare behandlingen anser att en annan konstateringstidpunkt gäller, är företaget trots det skyldigt att fullfölja handläggningen och betala ut eventuell ersättning. Därefter kan försäkringsföretaget rikta regresskrav mot annan ansvarig försäkringsgiva-

¹⁸⁰ NOU 2004:3 s. 81 och 363 f.

¹⁸¹ www.yff.no.

¹⁸² www.yff.no.

re.¹⁸³ På så sätt riskerar inte den skadelidande att stå utan ersättning under tiden frågan utreds.

Det ansvariga försäkringsföretaget ska ersätta YFF:s totala utlägg samt betala en fast avgift på 15 000 NOK. YFF har även rätt att kräva ränta för gjorda utlägg.¹⁸⁴

5.3.2 Försäkringsföretagens administration

Privata försäkringsföretag är underställda andra regler för handläggning av arbetsskadefall än NAV. Den största och viktigaste skillnaden är att förvaltningslagen inte gäller. Formellt sett är försäkringskunderna och försäkringsföretaget likställda parter i ett *kontraktsförhållande*. Ofta är försäkringsföretaget emellertid överlägset kunden när det gäller kunskap, erfarenhet och resurser. Det finns därför regler som tillvaratar den skadelidandes intressen, bl.a. i *forsikringsavtaleloven*.¹⁸⁵ Lagen är tillämplig även vid arbetsskadeärenden, så länge inte annat är bestämt med stöd av yrkesskadeforsikringsloven eller framgår av sammanhanget (18 § yforsl.). Den privata försäkringsmarknaden är dessutom underställd en omfattande *offentlig tillsyn*, se vidare avsnitt 11.2.¹⁸⁶ I tillägg ersätter försäkringsföretagen även rimliga och nödvändiga utgifter för *advokathjälp*.

Yrkesskadeförsäkringen gäller direkt till fördel för den skadelidande, i försäkringssammanhang talas om en s.k. *direktkravsrett*. I förhållandet mellan arbetsgivaren och försäkringsgivaren står klart att försäkringen definieras som en *ansvarsförsäkring*. Förhållandet mellan den arbetsskadade och försäkringsgivaren bär dock starka drag av *personförsäkring* (jfr olycksfallsförsäkring). Det har därför ifrågasatts vilka regler i forsikringsavtaleloven som är tillämpliga mellan den arbetsskadade och försäkringsföretaget, reglerna om skadeförsäkring eller reglerna om personförsäkring. Efter en omfattande diskussion kom man i Kjønstadutredningen fram till att även den senare relationen bör följa det regelverk som gäller för ansvarsförsäkring. Lagens bestämmelser om skadeförsäkring gäller därmed i båda leden.¹⁸⁷

¹⁸³ www.yff.no.

¹⁸⁴ www.yff.no.

¹⁸⁵ NOU 2004:3 s. 82.

¹⁸⁶ Tillsynen avser dock i första hand finansiella förhållanden.

¹⁸⁷ Se forsikringsavtaleloven del A; NOU 2004:3 s. 294 ff.

Det finns ingen särskild reglering av försäkringsföretagens hantering av arbetsskadefrågor vad gäller deras *rutiner*, utan det är upp till varje försäkringsföretag att lösa. De flesta försäkringsgivare har skriftliga riktlinjer för hur ärenden ska handläggas. Genom fullmakt från den skadelidande kan försäkringsföretagen inhämta uppgifter som behövs för att utreda en skada.¹⁸⁸ Vad gäller tveksamheter kring beslut om ersättning gör försäkringsföretagen oftast affärsmässiga bedömningar. Om de anser att det är mer kostsamt att undersöka fallet vidare än att genast betala ut ersättning väljer de ibland att betala ut ersättningen direkt.¹⁸⁹ Försäkringsföretagen uppges även betala ut ersättning i *förskott* trots att skadan inte är slutligt reglerad.¹⁹⁰ Det kan ibland råda tveksamhet kring huruvida skadan är ett trafikolycksfall eller en arbetsskada. I dessa fall finns det en tendens att försäkringsföretaget definierar skadan som en trafikskada då försäkringsföretaget därmed slipper det påslag om 120 procent, av de ersättningar som betalas ut, som det annars måste betala till folketrygden (refusion), se vidare avsnitt 10.3.¹⁹¹

Det finns ingen lagreglerad *samordning* mellan NAV och försäkringsföretagen. Detta upplevs vara ett stort problem av bl.a. LO och Yrkesskadades förbund som önskar att försäkringsföretagen måste acceptera de beslut som NAV fattar.¹⁹² Försäkringsföretagen å sin sida anser att NAV:s beslut emellanåt baserar sig på alltför svaga medicinska underlag eller lider av andra kvalitetsfel och försäkringsföretagen vill därför inte vara bundna av att följa trygdens beslut.¹⁹³ Meningarna går isär om de försäkringsmässiga bedömningarna. Det anförs att försäkringssällskapen i ett inte obetydligt antal ärenden är oeniga i trygdens värdering av orsakssamband, medicinsk invaliditet och förvärvsmässig invaliditetsgrad.¹⁹⁴ Samtidigt tycks de värderingar av arbetsförmåga som NAV¹⁹⁵ och försäkringsgivarna gör trots allt sammanfalla i stor utsträckning. Det har åtminstone inte kunnat beläggas att det finns systematiska skillnader mellan NAV:s och försäkringsgivarnas värderingar.¹⁹⁶ Inom tariff-

¹⁸⁸ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 233.

¹⁸⁹ Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

¹⁹⁰ LO (7/6 2011).

¹⁹¹ Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011). Det kan noteras att det även inom trafikförsäkringen finns ett liknande påslag. Det är dock lägre.

¹⁹² Johansen, LO; NOU 2004:3 s. 27 f. och 181 ff.; Yrkesskadades förbund (7/6 2011).

¹⁹³ Nordiska system och erfarenheter av arbetsskadeförsäkringen (2005) s. 8.

¹⁹⁴ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 233.

¹⁹⁵ Det mest korrekta är att istället för NAV ange Trygdeetaten här eftersom källan är från 2004 då NAV ännu inte var etablerat. Det kan dock upplevas förvirrande att blanda olika namn på i stort sett samma myndighet.

¹⁹⁶ NOU 2004:3 s. 26.

avtalen mellan statliga och kommunala arbetsgivare och arbetstagare finns vissa särskilda regler för när NAV:s beslut måste följas och inte.¹⁹⁷

Försäkringsföretagen ska företa en självständig värdering av ersättningsanspråket. Det har lyfts fram att det finns en tendens hos försäkringsgivarna att vänta in NAV:s beslut.¹⁹⁸ Samtidigt framförs att detta enbart följer av att försäkringsföretagen får anmälan om en skada först efter det att NAV har beviljat förtidspension till följd av arbetsskadan.¹⁹⁹

5.3.3 Läkareundersökningar och medicinska utlåtanden

Bristen på objektiva medicinska rådgivare upplevs vara mycket stor.²⁰⁰ Från LO lyfts fram att medicinska rådgivare sällan är oberoende.²⁰¹ Försäkringsgivarna har egna rådgivande läkare och tar in kompetens vid behov. Så gott som alla försäkringsföretag använder sig av interna läkare.²⁰² Dessa kritiserar för att vara uppdragsorienterade, dvs. de har en önskan om att tillmötesgå sin uppdragsgivare.²⁰³

5.3.4 Preskription

Arbetstagarens krav mot försäkringsgivaren preskriberas efter *tre år*. Fristen löper från utloppet av det kalenderår som arbetsgivaren fick eller borde ha skaffat sig nödvändig kunskap om de förhållanden som anspråket grundar sig på (15 § 1 st. yforsl.). Krav som är anmält till försäkringsföretaget före det att fristen har gått ut, preskriberas tidigast 6 månader efter att arbetstagaren har fått skriftligt meddelande om att preskription kommer att åberopas. Fristen förlängs dock inte om det gått mer än *10 år* från att kravet anmälades (3 st.).

¹⁹⁷ Se vidare NOU 2004:3 s. 55 ff.

¹⁹⁸ NOU 2008:11 s. 32; Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

¹⁹⁹ NOU 2004:3 s. 26.

²⁰⁰ Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

²⁰¹ LO (7/6 2011).

²⁰² NOU 2004:3 s. 82; Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

²⁰³ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 236.

5.4 Administration av försäkringen

Administrationen utgör en del av den totala kostnaden för arbetsskadeförsäkringen och dess omfattning kan skilja sig åt mycket mellan olika länder bl.a. beroende på hur länderna har valt att organisera försäkringen – i privat, offentlig eller semi-offentlig regi. Eventuella jämförelser bör dock göras med försiktighet då sättet att fördela kostnaderna inom verksamheten kan ha betydelse för den totala kostnaden för försäkringen liksom avvägningar mot graden av kvalitet.

5.4.1 Kostnader och kvalitet

Det finns många gånger ett hårt tryck på att hålla nere de administrativa kostnaderna hos myndigheter och företag. De administrativa kostnaderna ska vara låga samtidigt som verksamhetens arbete ska hålla en hög kvalitet. Definitionen av hög kvalitet eller hur den ska mätas är inte given.

Vid bedömningen av kvaliteten i exempelvis den svenska Försäkringskassans verksamhet använder Försäkringskassan begreppen enkelt, snabbt och rätt. Med *enkelt* menas att myndighetens kontakter med kunderna ska vara anpassade till kundernas behov, att det ska vara lätt för kunderna att komma i kontakt med myndigheten, att informationen ska vara begriplig och att bemötandet ska vara vänligt och respektfullt. Med *snabbt* avses att handläggningen genomförs utan dröjsmål. Vid bedömningen av *rätt* tas hänsyn till statistik över omprövningar, överklaganden till förvaltningsdomstol, anmälningar till JO och skadestånd, samt insatser för att förbättra rättssäkerheten.²⁰⁴

5.4.2 Administration inom NAV och privat försäkring

NAV har omkring 150 anställda²⁰⁵ som administrerar de särregler som är förknippade med arbetsskador. Vid Statens Pensjonskasse används omkring 5 årsverk.²⁰⁶

I den senaste kostnadsrevisionen FNO gjorde för de fem största försäkringsföretagen arbetar omkring 70 anställda totalt sett, med frågor direkt kopplade

²⁰⁴ Svenska Försäkringskassans årsredovisning 2010 s. 16–32.

²⁰⁵ Antal heltidsanställda.

²⁰⁶ NOU 2004:3 s. 138 och 143.

till yrkesskadeforsikringsloven. Därutöver tillkommer omkring 80 anställda som arbetar med information, marknadsföring och försäljning. Dessa fem försäkringsgivare står för 75 procent av marknaden.

FNO genomförde 2001 och 2005 *kostnadsundersökningar* för yrkesskadeförsäkringen. Dessa ingår i Finanstilsynets yrkesskaderegnskab. FNO har genomfört ytterligare en kostnadsundersökning för 2010, men den är ännu inte offentliggjord av Finanstilsynet.²⁰⁷ Undersökningarna baserades på data från fem av de största skadeförsäkringsföretagen som tecknar yrkesskadeförsäkring på den norska marknaden. För 2005 uppgick de *totala driftskostnaderna* (för den privata delen) till 215 miljoner NOK, varav kostnader i samband med försäljning uppgick till 124 miljoner NOK. Räknat per försäkrad uppgick driftskostnaden för samma år till 160 NOK.²⁰⁸

5.5 Information om försäkringen

Det är NAV som ska informera folketrygdens medlemmar om folketrygdlovens sär fördelar vid arbetsskador.²⁰⁹

Informationen om försäkringen upplevs ha stora brister. Vid sidan av att den i sig lyfts fram som icke-transparent så ges det överlag ingen eller dålig information om försäkringen.²¹⁰

FNO ger en begränsad information om yrkesskadeförsäkringen på sin hemsida.²¹¹ Arbeidstilsynet ger viss information om arbetsskadeförsäkringen på sin hemsida avseende vad arbetstagaren respektive arbetsgivaren bör göra/är skyldiga att göra, vad försäkringen täcker, hur anmälan ska ske m.m. Även Yrkesskadades förbund,²¹² en partipolitiskt obunden intresseorganisation, ger information och rådgivning om försäkringen, liksom Landsforeningen for trafikskade,²¹³ som namnet till trots, främst arbetar med arbetsskadeförsäkringen.

²⁰⁷ FNO (1/9 2011).

²⁰⁸ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer pr. 31. december 2009 s. 80 ff.

²⁰⁹ NOU 2004:3 s. 34 f.

²¹⁰ Yrkesskadades förbund (7/6 2011), arbeidstilsynet, Wergeland (8/6 2011).

²¹¹ www.fno.no.

²¹² www.yrkesskadde.no.

²¹³ www.ltn.no.

6 Tvistelösning

6.1 Avgöranden enligt folketrygdloven

Klagomål över avgöranden enligt folketrygdloven kan prövas av närmaste *överordnat organ*. När denna väg är uttömd kan saken överklagas till *Trygderetten*. Överklagandet ställs till det lokala NAV-kontoret där den skadelidande bor. Överklagandefristen i trygdeärenden är 6 veckor (21-12 § ftrl.).²¹⁴ Trygderetten påminner om en specialdomstol, men är ett *förvaltningsorgan*.²¹⁵ Förvaltningsrättsliga principer ska tillämpas, men förfarandet sker inte med direkt stöd av förvaltningsloven, utan regleras istället enligt trygderettsloven. Överprövningsinstansen har även en prejudicerande funktion.²¹⁶ Värdet av Trygderettens avgöranden anses dock diskutabel, inte minst för att publiceringen av avgöranden är begränsad. Som specialiserat organ med *medicinsk och juridisk kompetens* har Trygderetten däremot ofta en bättre grund för att avgöra trygdeärenden än de ordinära domstolarna.²¹⁷ Ordföranden i NOU 2004:3, Asbjørn Kjørstad, ansåg att Trygderetten hade upparbetat en betydande juridisk och medicinsk kompetens vad gäller arbetsskador och att den var viktig att ta tillvara.²¹⁸ Arbetsskador är den näst vanligaste ärendetypen i Trygderetten.²¹⁹

Trygderettens avgöranden överklagas till *allmän domstol*. Saken kan inte tas upp i domstol förrän möjligheter till klagomål och överklagande inom förvaltningsmyndigheterna är nyttjade fullt ut (21-12 §).²²⁰ Det norska domstolsväsendet inte är uppdelat på förvaltningsrätter och allmänna domstolar och därför prövas anspråk enligt såväl trygden som yrkesskadeforsikringen i samma domstolar. Arbetsskadeärenden enligt trygden tas först upp i lagmannsretten och kan därefter överklagas till Høyesterett, men det gäller vissa begränsningar i rätten till prövning i högre instans.

²¹⁴ 10 § trygderettsloven (9/1966).

²¹⁵ Se Kjørstad, Inføring i trygderetten s. 30 f., 51 och 216 f.; Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 21 och 246 ff.

²¹⁶ Se vidare 3 kap. trygderettsloven.

²¹⁷ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 21.

²¹⁸ NOU 2004:3 s. 352.

²¹⁹ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 247.

²²⁰ 1, 5 och 23 §§ trygderettsloven.

Trygderetten

Trygderetten infördes 1967, samma år som folketrygdloven trädde i kraft. Det ansågs då finnas ett särskilt behov av en rättssäker ordning för trygde- och pensionsområdet. Den nya folketrygdordningen innebar även att olika trygdeordningar samlades under ”en hatt”, vilket gjorde att det var naturligt med en gemensam instansordning för överklagan.

Trygderetten är en oberoende instans och är placerad under Arbetsdepartementet. Ett överklagande ska gå igenom den instans som har givit avslaget, normalt NAV. 90–95 procent av alla ärenden rör frågor som har hanterats av NAV.

Trygderetten består av en ordförande, en vice ordförande och 24 fasta rättsmedlemmar (domare) fördelade på områdena juridik, medicin och rehabilitering.

Källa: www.trygderetten.no.

6.2 Avgöranden enligt yrkesskadeforsikringsloven

Om det uppstår tvist kring den ersättning som utges enligt yrkesskadeforsikringsloven överklagas försäkringsföretagets beslut till *allmän domstol*.²²¹

Det finns även en s.k. fellesnemnd, numera *Finansklagenemnda*, dit klagomål som gäller de privata försäkringsföretagen lämnas.²²² Enligt nämnden anmäls omkring 9 000 yrkesskadefall varje år.

Antalet tvister inom arbetsskadeförsäkringen är relativt många till följd av att yrkesskadebegreppet upplevs som oklart och bedömningen av orsakssambandet oförutsebar. Avgränsningen mot belastningsskador, som inte räknas som arbetsskador, är ofta svår att bedöma.²²³ Det leder till *många och långa processer*. Det upplevs finnas en obalans i systemet mellan å ena sidan den skadelidande och å den andra systemföreträdarna i övrigt. Det gäller såväl

²²¹ Se Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 253 ff.

²²² <https://publisering.finkn.no/viewSearchResults.aspx?cs=prod&mode=f&key=YA>

²²³ 13–3 § 3 st. ftrl.

ekonomiskt som socialt. Från de skadelidandes sida finns, som framgått, en önskan om att försäkringsgivarna följer trygdens beslut.²²⁴

Finansklagenemnda (FinKN)

Finansklagenemnda är ett branschbaserat utomrättsligt tvistlösningsorgan vars huvudsakliga syfte är att hantera tvister som har uppstått mellan finansiella företag och deras kunder inom områdena försäkring, bank, finans och värdepapper.

Nämndens uttalanden är rådgivande men följs som huvudregel av försäkringsföretagen. Uttalandena är offentliga, men anonymiserade. Nämndens uttalanden överklagas till domstol.

Finansklagenemnda består av ett sekretariat och fyra nämnder: Finansklagenemnda Bank, Finansklagenemnda Person, Finansklagenemnda Skade och Finansklagenemnda Eierskifte. Finansklagenemnda Skade består av en ordförande och fyra medlemmar. Två av dessa representerar försäkringsnäringsen och två brukarorganisationerna.

Källa: www.finkn.no.

Det har blivit allt vanligare att anlita *advokat* i samband med misstänkta yrkesskador. För större skador är försäkringsbranschens inställning att det är att föredra, eftersom det underlättar kommunikationen mellan försäkringsgivaren och den skadelidande. Istället för egna jurister anlitar även försäkringsföretagen i relativt stor utsträckning advokatbyråer som specialiserat sig på arbetsskadetvister.²²⁵

²²⁴ Johansen, LO, NOU 2004:3 s. 27 f. och 181 ff.; Yrkesskadades förbund (7/6 2011).

²²⁵ Advokatfirma Kogstad, Lunde & Co (6/6 2011).

Arbetsskade
kommissionen

7 Kompletterande ersättning

Genom yrkesskadeforsikringsloven har de allmänna skadeståndsreglerna till stor del blivit överflödiga på arbetsskadeområdet.²²⁶ Försäkringsersättning utges på *skadeståndsnivå* och för arbetsskador som omfattas av lagen kan ersättning enligt allmänna skadeståndsregler inte utkrävas (8 § 1 st. yforsl.). Yrkesskadeförsäkringen har på så sätt en *exklusiv* utformning med innebör att en ansvarsfrihetsprincip i praktiken har återinförts.²²⁷

Om arbetstagaren drabbas av personskada som *inte* omfattas av lagen, som regel yrkessjukdom, kan han eller hon väcka skadeståndstalan mot arbetsgivaren med stöd av allmänna skadeståndsregler. Det finns inte heller något som hindrar att skadelidande yrkar på skadestånd från tredje man. Det gäller såväl skador som faller inom som utom lagen. Ansvarsfrihetsprincipen gäller med andra ord endast till förmån för arbetsgivaren.²²⁸ I vissa fall kan den standardiserade ersättningen enligt yrkesskadeforsikringsloven vara något lägre än motsvarande ersättningen enligt skadesersättningsloven. Den skadelidande kan då begära skadestånd av tredje man istället för att begära arbetsskadeersättning.²²⁹ Är såväl bilansvarsloven (trafikskadelagen) som yrkesskadeforsikringsloven tillämpliga kan den skadelidande välja ersättningsform.²³⁰

Yrkesskadeforsikringsloven omfattar inte s.k. *oppreisning* (jfr kränkningsersättning) (12 § 1 st.). I dessa fall får den skadelidande rikta skadeståndsanspråk direkt mot den som begått den kränkande handlingen med stöd av 3-5 § skadesersättningsloven. Ideell skada av detta slag är heller inte en *personskada*, varför det är naturligt att den inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Krav på *oppreisning* kan uppkomma när arbetstagare i arbetet blir utsatta för vissa brottsliga angrepp.

²²⁶ NOU 2004:3 s. 62.

²²⁷ NOU 2004:3 s. 55.

²²⁸ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 15.

²²⁹ Skårberg/Reusch, Yrkesskade s. 15. Genomförs det harmoniseringsförslag som lagts fram i NOU 2011:16, så kommer det ekonomiska intresset av att föra skadeståndsprocess mot tredje man att försvinna.

²³⁰ Se bl.a. Carlsson, Arbets-skada s. 100 f.

Arbetskade
kommissionen

8 Arbetarskyddsverksamhet

8.1 Helse, Miljø og Sikkerhet (HMS)

Helse, Miljø og Sikkerhet (HMS) är ett samlingsbegrepp för de regler om att produktion, produkter och tjänster ska uppfylla olika säkerhets- och kvalitetskrav samt att lokaler, skyddsanordningar och arbete ska anpassas för att säkerställa den yttre miljön och skapa en trygghet för arbetstagarna.²³¹ Förutsättningarna för det systematiska HMS-arbetet i verksamheter regleras i en särskild föreskrift, *internkontrollföreskriften*.²³² Den första föreskriften om HMS infördes 1992 med ett formaliserat krav på att alla arbetsgivare kontinuerligt och systematiskt ska förbättra arbetsmiljön.²³³

Med internkontroll avses *systematiska åtgärder* som säkrar att verksamhetens aktiviteter planeras, organiseras, utförs och upprätthålls i enlighet med de krav som finns inom hälso-, miljö- och säkerhetslagstiftningen (3 § interkontrollföreskriften). Syftet med internkontrollföreskriften är närmare bestämt att främja åtgärder som leder till förbättringsarbete inom:

- arbetsmiljö och säkerhet,
- förebyggande skador på hälsa och miljö från produkter eller tjänster samt
- värna den yttre miljön mot föroreningar och nå en bättre hantering av avfall (1 §).

I 2 § internkontrollföreskriften specificeras närmare vilka verksamheter som omfattas. En utgångspunkt är dock att en verksamhet som producerar, säljer och erbjuder varor och tjänster sannolikt omfattas av internkontrollföreskriften.²³⁴

²³¹ www.arbeidstilsynet.no.

²³² Föreskrift (1127/1996) om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter.

²³³ Mattans, Sparebank Skadeforsikring A/S (28/6 2011).

²³⁴ www.arbeidstilsynet.no.

Verksamheter som omfattas av interkontrollforskriften

De verksamheter som berörs av föreskriften är sådana som omfattas av:

- lov (4/1929) om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr,
- sivilforsvarsloven (9/1753),
- produktkontrollloven (79/1976),
- arbeidsmiljøloven (4/1977),
- forurensningsloven (6/1981) (dersom virksomheten sysselsetter arbeidstaker),
- genteknologiloven (38/1993),
- strålevernloven (36/2000) samt
- brann- og eksplosjonsvernloven (20/2002).

Foreskriften gjelder inte på Svalbard eller på viss verksamhet inom petroleumverksamhet (se nærmare 1–3 § arbeidsmiljøloven, aml).

Källa: 2 § internkontrollforskriften.

Det ligger framför allt på arbetsgivaren att ta ansvar för verksamhetens internkontroll, men det vilar också ett ansvar på arbetstagaren att medverka vid införandet och utövandet av internkontroll (4 §). Exempelvis är arbetstagaren förpliktigad att följa de skyddsinstruktioner och säkerhetsrutiner som gäller på arbetsplatsen. Om arbetstagaren inte följer instruktionerna kan det vara en saklig grund för uppsägning.²³⁵ I fall då arbetstagaren uppmärksammar fel eller brister som han eller hon själv inte kan rätta till ska det anmälas till arbetsgivaren (2-3 § aml.).

Utgångspunkten är att alla verksamheter ska ha ett *verneombud* (skyddsombud). Då verksamheten har färre än tio anställda kan parterna dock avtala om att det inte ska finnas något skyddsombud. Avtalet ska innehålla en beskrivning av vilken annan ordning som är vald med hänsyn till arbetstagarnas arbetsmiljö (6-1 § aml.). Vissa regler gäller för skyddsombudet. Exempelvis ska han eller hon ha varit anställd i minst tio år för att ha tillräcklig erfarenhet och kunskap om verksamheten.²³⁶

²³⁵ www.arbeidstilsynet.no.

²³⁶ www.arbeidstilsynet.no.

I alla verksamheter med fler än 50 anställda ska det finnas ett arbetsmiljø-utvalg (AMU). Om en av parterna kräver det ska det finnas ett AMU även i verksamheter med mellan 20 och 50 anställda.²³⁷

Verksamhetens HMS-arbete ska dokumenteras och det ska tydligt framgå när och hur olika förhållanden har kartlagts och kontrollerats och hur fel ska förebyggas, undvikas och rättas till. Det ska även framgå vem som är ansvarig för respektive delar i arbetet (5 § internkontrollföreskriften). Dokumentationen ska närmare bestämt innehålla:

- verksamhetens mål för hälsa, miljö och säkerhet,
- hur verksamheten är organiserad, bl.a. fördelning av ansvar och uppgifter inom HMS,
- hur riskkartläggningen har genomförts,
- vad som ska göras, när och av vem för att främja hälsa, miljö och säkerhet,
- rutiner för att hantera fel och brister och
- hur HMS-rutinerna läggs upp för att säkra att de uppfyller syftet.²³⁸

Kraven på HMS är lägre för små verksamheter med liten risk för brand, arbetsolyckor eller föroreningar.

Arbeidstilsynet utövar tillsyn över verksamheternas HMS-arbete för att säkra att bestämmelserna följs genom stickprov, tillsynsbesök eller mer omfattande genomgång av hela HMS-systemet i verksamheten. Vid brott mot regelverket kan myndigheten ge en anvisning om att rätta till förhållandena inom en viss tid. Om det inte följs kan myndigheten vitesförelägga verksamheten. I allvarliga fall kan polisen kopplas in.²³⁹

8.2 Bedriftshelsetjeneste (BHT)

Branscher med större risk för sjukdomar, skador och psykiska belastningar är skyldiga att anlita skydds- och hälsopersonal i form av en *bedriftshelsetjeneste* (BHT). Närmare bestämmelser om vilka branscher som ska ha en BHT

²³⁷ www.arbeidstilsynet.no.

²³⁸ www.arbeidstilsynet.no.

²³⁹ www.arbeidstilsynet.no.

specificeras i en förordning, *forskrift om bedriftshelsetjeneste i visse bransjer*.²⁴⁰ Föreskriften listar ett antal näringsgrenar till vilka det ska knytas en BHT som är godkänd av arbeidstilsynet. Några exempel på näringsgrenar som omfattas är produktion av textilier, privata vaktjänster, undervisning och omvårdnadstjänster på institution.

BHT ska ge råd till arbetsgivare och arbetstagare och ha god kompetens inom arbetsmiljöområdet. Arbetsgivaren ska säkerställa att BHT hjälper till att planera och organisera förändringar i arbetet och arbetsmiljön, gör riskutvärderingar, övervakar och kontrollerar arbetstagarnas hälsa i förhållande till arbetssituationen, anpassar arbetet för den enskilde arbetstagaren m.m.²⁴¹ Dvs. i mycket tycks det påminna om den verksamhet som företagshälsovården bedriver i Sverige.

²⁴⁰ Forskrift (162/2009) om at virksomheter innen visse bransjer skal ha godkjent bedriftshelsetjeneste.

²⁴¹ www.arbeidstilsynet.no.

9 Arbets-skadestatistik

Det finns tre olika källor till statistik över arbets-skador: NAV, arbeidstilsynet och försäkringsbranschen. Det är framför allt den statistik som hanteras av NAV och försäkringsbranschen som är intressant, men även arbeidstilsynets statistik kan ge viktiga bidrag vid en analys av försäkringen.

9.1 Statistikinsamling via NAV

Folketrygdens information om arbets-skador delas upp i två olika områden: *saksbehandlingsstatistikk* och *stönadsstatistikk*. Det förra registret ger bl.a. upplysningar om resultat av skaderegleringen (godkännande eller avslag) och handläggningstider. Stönadsstatistikken ger information om vilka bidrag som har beviljats, när det har skett och vilka belopp som har betalats ut. För historiska utbetalningar, före 1998, går det inte att samköra registren. Bidrag inom sjuk- och hälsovård registreras inte på personnivå, vilket gör att det inte finns uppgifter om kostnader för detta inom arbets-skadeförsäkringen.²⁴²

Registreringen av arbets-skador fördelas sedan 2001 på bransch och typ av skada i saksbehandlingsregistret INFOTRYGD.²⁴³

De anmälningar som NAV mottar skickas inte vidare till försäkringsföretagen, utan anmälan till försäkringsföretagen sker, som även nämnts i avsnitt 5.1, i särskild ordning av arbets-givaren och/eller arbetstgaren.

9.2 Statistikinsamling via arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet mottar omkring 25 000 anmälningar om arbets-skador per år. Statistiken grundar sig på de anmälningar som arbets-givare är skyldiga att sända till NAV när en anställd har drabbats av en arbets-skada. Även den anställda kan, som nämnts i avsnitt 5.1, anmäla en skada. Efter det att NAV har fått anmälan sänder myndigheten en papperskopia på anmälan till arbeidstilsynet som registrerar anmälan i *Virksomhets- og yrkesskaderegisteret*.²⁴⁴ Grunden till den statistik som arbeidstilsynet sammanställer utgörs således av

²⁴² NOU 2004:3 s. 127.

²⁴³ NOU 2004:3 s. 137.

²⁴⁴ www.arbeidstilsynet.no/statistikk.

arbetsgivarens och, i vissa fall arbetstagarens, värdering av om skadan kan ge rätt till ersättning enligt folketrygdloven.

Statistikunderlaget utgör främst ett tillsynsverktyg för arbetstilsynets inspektörer. Antalet arbets-skador under perioden 1990–2004 uppskattas av arbetstilsynet ha varit omkring 78 000 per år samtidigt som antalet anmälningar uppgick till omkring 25 000 per år. Det finns med andra ord sannolikt en mycket stor *underrapportering* i arbetstilsynets statistik. Förutom att detta är ett problem i sig, så leder det till svårigheter vid en analys av statistiken. En upp- eller nedgång i antalet registrerade skador kan följa av faktiska ändringar i antalet skador, men det kan även vara följden av förändrade anmälningsrutiner eller att fler skador av annan anledning anmäls.²⁴⁵

9.3 Statistikinsamling via försäkringsbranschen

Försäkringsgivare är skyldiga att föra ett *register över arbets-skador* (9 § yforsl.). Detta register ska innehålla information om arbets-skadans art och omfattning, samt arbetsstället där arbets-skadan uppstått.²⁴⁶ I de fall orsaken till arbets-skadan är känd ska registret även innehålla upplysningar om det. Kommunal- och arbetsdepartementet kan därutöver ge närmare regler om krav på innehåll i registret. Offentliga myndigheter, arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer kan kräva insyn i registret som underlag för skadeförebyggande arbete (9 § yforsl.). Försäkringsföretagen får själva avgöra hur uppfyllandet av dessa krav ska ske.

Försäkringsföretagen har valt att uppfylla sin plikt till registrering på olika sätt. FNO administrerar sedan 1991 ett för försäkringsbranschen gemensamt register, det s.k. DAYSY, dit ett antal försäkringsgivare levererar data. Närmare bestämt Gjensidige Forsikring, If Skadeförsäkring, Tryg Forsikring, Sparebank1 Skadeforsikring, Kommunal Landspensjonskasse och Sjøtrygdgruppen Gjensidig Skadeforsikringsselskap. Mätt i marknadsandelar motsvarar dessa försäkringsföretag omkring 85–90 procent av den norska marknaden för yrkesskadeförsäkringen. Tidigare levererade även Statens Pensjonskasse data till DAYSY, vilket påverkar statistiken sett över tid något, dock endast i mindre utsträckning. Övriga försäkringsföretag som tecknar yrkesskadeför-

²⁴⁵ www.arbeidstilsynet.se.

²⁴⁶ Forskrift till yrkesskadeforsikringsloven IV.

säkring har egna register som ska uppfylla lagens krav. Det gäller även utländska försäkringsföretag som tecknar försäkring i Norge.²⁴⁷

DAYSY innehåller de arbetsskador där ersättningen förväntas eller har överstigit 500 NOK och den ersättning som redovisas innehåller även den s.k. refusionen.²⁴⁸

DAYSY ger ett relativt omfattande statistikunderlag med statistik över olycksfall och sjukdomar fördelat på näringsgrenar, yrken, år för anmälan respektive skadeår, typ av skada, ersättning inom olika grupper, skadeorsak och diagnos. Yrken klassificeras enligt s.k. STYRK-kode, vilket är Statistiska Centralbyråns standard för yrkesklassificering. Diagnoser registreras med s.k. ICPC-kod (International Classification of Primary Care).²⁴⁹

9.4 Statistisk analys

Nedan redovisas statistik för arbetsskadeförsäkringen i Norge. Det bör noteras att mycket stor försiktighet bör iakttas vid *jämförelser* av antalet anmälda och godkända skadefall m.m. i olika sammanhang. Det gäller t.ex. vid jämförelser mellan olika länder. Skälet är att försäkringens omfattning och hanteringen av den skiljer sig åt i olika utsträckning och sådana aspekter måste vägas in vid en jämförande analys.

Betydligt färre skador anmäls till försäkringsföretagen än till NAV. Anmälan sker, som nämnts ovan, separat till NAV respektive försäkringsföretag och huvudorsaken till att anmälan till försäkringsföretagen uteblir kan vara att skadorna inte skulle ge så stor merersättning från försäkringsföretagen att arbetsgivaren/arbetstagen anser det värt att anmäla dem. Utebliven anmälan till försäkringsföretaget är inte sanktionerad.²⁵⁰

NAV mottar omkring 40 000 anmälningar om arbetsskador per år. En mindre andel av dessa anmäls även till försäkringsföretagen. I Tabell 4 redovisas statistik över antalet anmälda och godkända arbetsskador fördelade på yrkes-sjukdomar och olycksfall på arbetsplatsen till NAV respektive försäkrings-

²⁴⁷ DAYSY-rapport 2010 s. 4.

²⁴⁸ DAYSY-rapport 2010 s. 4.

²⁴⁹ Publiceras fr.o.m. 1987 av World Organisation of Family Doctors (Wonca). Genom ICPC-kod klassificeras tre faktorer för hälsan: skäl till problemet, själva problemet eller diagnosen och hur problemet hanteras; www.globalfamilydoctor.com.

²⁵⁰ FNO (7/6 2011).

företagen. Som framgår uppgick antalet anmälda olycksfall och sjukdomar till försäkringsföretagen till knappt 2 000. Sjukdomarna leder i genomsnitt till högre ersättningar än olycksfallen.

Tabell 4 Antal anmälda och godkända arbetsskador 2008

	NAV	Försäkringsbranschen
Anmälda olycksfall	37 192	1 575
Godkända olycksfall	32 463	n.a. ¹
Anmälda sjukdomar	1 460	299
Godkända sjukdomar	983	n.a. ¹

¹ Försäkringsbranschen redovisar inga siffror över detta; FNO (1/9 2011). Skälet är att försäkringsgivarna har olika praxis för att hantera anmälda skador vad gäller t.ex. skador som inte leder till någon ersättning.

Källa: DAYSY-rapport 2010 s. 5 f.; Ellingsen, NAV (13/10); FNO (1/9 2011).

Som framgår godkänns de flesta av de arbetsskador som anmäls till NAV. Det sker en viss tidsfördröjning mellan det att en skada inträffar och det att den anmäls. För de skador som anmäls till försäkringsföretagen har omkring 90 procent av alla olycksfall anmäls inom 5 år, medan endast 50 procent av sjukdomarna är anmälda efter samma tidsperiod.²⁵¹

De flesta godkända arbetsskador sker inom *industrisektorn* och den totala ersättningen inom denna sektor är också högre jämfört med andra näringsgrenar. Fördelat på *yrken* är antalet godkända skador högst inom sjukvårdssektorn och den har även den högsta totala ersättningen. Kläm- och stötskador är det vanligaste olycksfallet, medan luftvägsskador (KOL, astma m.fl.) är de vanligaste yrkessjukdomarna.

Antalet anmälda skador inom den statliga sektorn uppgår till omkring 5–600, varav hälften inte godkänns.

Vad gäller skillnader i antal anmälda skador mellan *kvinnor och män* och godkännandefrekvensen för dessa, så har det varit mycket svårt att finna någon sammanställning över detta. Den offentliga statistik som finns är ytterst

²⁵¹ DAYSY-rapport 2010 s. 6.

begränsad. Ett begränsat underlag redovisas i utredningen Yrkessjukdommer från 2008.²⁵² Liksom i många andra länder är antalet godkända olyckor och sjukdomar fler för män än för kvinnor. I den norska utredningen konstateras att det finns betydande skillnader mellan könen både vad gäller antal anmälda och godkända yrkessjukdomar. Godkännandefrekvensen är 42 procent för kvinnor och 63 procent för män under perioden 2004–07.²⁵³ Ett skäl till detta är att ett stort antal mer typiska ”kvinnosjukdomar” inte omfattas av dagens utformning av försäkringen. Det rör exempelvis belastningsskador.²⁵⁴ Utredningens förslag förväntas bidra till att fler kvinnor får yrkessjukdomar godkända. Det gäller särskilt muskel- och skelettsjukdomar i skuldror och armar samt fosterskador.²⁵⁵ Utredningens förslag har dock inte, vilket har nämnts tidigare, genomförts.

²⁵² NOU 2008:11.

²⁵³ NOU 2008:11 s. 128.

²⁵⁴ Mørk, FNO (1/9 2011).

²⁵⁵ NOU 2008:11 s. 24.

Arbetsskade
kommissionen

10 Finansiering av arbetsskadeförsäkringarna

Det tvåspåriga systemet för arbetsskadeersättning innebär att avgift respektive premie betalas in till två olika system, dels för finansiering av den ersättning som betalas ut av NAV enligt folketrygdloven, dels för finansiering av den ersättning som betalas ut från försäkringsföretagen enligt yrkesskadeförsäkringsloven. Den avgift som betalas in till NAV saknar tydlig koppling till risk, medan den premie som betalas in till försäkringsföretagen är differentierad utifrån branschrisk och, för större företag, även baserad på den enskilda risken. I det följande redovisas finansieringen av dessa två olika system närmare.

10.1 Finansiering av ersättning enligt folketrygdloven

10.1.1 Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

De utgifter som följer av folketrygdloven finansieras huvudsakligen genom *arbetsgivaravgift*, *trygdeavgift* (egenavgift) och genom tillskott från staten (23-2–3 och 10 §§ ftrl.). För yrkesskador tillkommer den s.k. *refusionen* (23-8 §), se närmare avsnitt **Fel! Hittar inte referensälla.** nedan. Det görs inga avsättningar till någon särskild fond eller liknande för att täcka framtida förpliktelser, utan ersättningarna finansieras löpande över statsbudgeten.²⁵⁶

Arbetsgivaravgift betalas som *andel av lön* och annan ersättning för arbete. *Nivån på arbetsgivaravgiften* fastställs av Stortinget – riksdagen – och är geografiskt differentierad (23-2 § 12 st. yforsl.). Avgiften varierar mellan som lägst 0 procent (Finnmark och delar av Troms fylke) och som högst 14,1 procent (Oslo, Akershus, Östfold Fylke m.fl.).²⁵⁷

Egenavgift betalas som andel av *personinkomst* (23-3 § 1 st. ftrl.),²⁵⁸ dvs. inkomst av tjänst eller näringsverksamhet. *Nivån på egenavgiften* fastställs årligen av Stortinget. Det finns tre nivåer på egenavgiften, en låg sats, en mellan-

²⁵⁶ NOU 2004:3 s. 84.

²⁵⁷ www.skatteetaten.no/no/tabeller-og-satser/arbeidsgiveravgift/2010.

²⁵⁸ Personinntekt – inkomst av tjänst – omfattar s.k. fördel från arbete, dvs. lön, semesterersättning, provision m.m., olika typer av personersättning, arbetsavklaringspengar m.m. (5-10 § och 12-2 § skatteloven). Inkomst av arbete är normalt ett vidare begrepp än ”lön”. Förutom lön ingår kapitalinkomster och transfereringar och inkomsten påverkas av frånvaro, deltids-/heltidstjänst m.m., vilket inte gäller för begreppet ”lön”.

sats och en hög sats (23-3 §). Låg sats (4,7 procent) betalas för olika typer av pensionsersättningar, av individer under 17 år och över 69 år, introduktionsstöd för nyanlända invandrare m.m. Mellansats (7,8 procent) betalas för lön, näringsinkomst, rehabiliteringspenning och liknande. Hög sats (11,0 procent) betalas för inkomster som inte går in under låg- eller mellansats.²⁵⁹

För egenavgiften finns det ett *golv* på 39 600 NKR, dvs. för inkomster understigande 39 600 NKR betalas ingen egenavgift. Avgiften får heller inte vara högre än 25 procent av den inkomst som överstiger 39 600 NKR.

10.1.2 Särskilt om refusionsordningen

Sedan den 1 januari 1991 ska yrkesskadeförsäkringen ersätta i stort sett alla folketrygdens utgifter som följer av de utbetalningar som har gjorts i enlighet med yrkesskadeforsikringsloven genom den s.k. *refusionen*²⁶⁰ (8-23 § ftrl.).²⁶¹ Ordningen regleras i en särskild *föreskrift om trygderefusjon ved yrkesskada*. Refusionen omfattar inte ersättning till personer som inte är medlemmar av folketrygden, tillfällen då arbetsgivare är oförsäkrade, räntor till de skadelidande, advokatkostnader eller utgifter för sakkunnigutlåtanden.

Bakgrunden till refusionsordningen är att arbetsgivaravgiften höjdes med 0,2 procent 1971 för att finansiera vissa av kostnaderna inom yrkesskadeförsäkringen, som från och med denna tidpunkt skulle täckas av folketrygden. Efter hand visade det sig att denna höjning inte var tillräcklig. En avvägning gjordes då mellan att öka arbetsgivaravgiften och att införa en ny generell avgift. Valet föll till slut på en modell, där utgifterna kanaliseras till den verksamhet som har vållat skadorna genom en s.k. refusionsordning, kopplad till yrkesskadeförsäkringen. Skälet till att denna modell valdes var en önskan om att arbetsgivarnas finansieringsansvar därigenom skulle tydliggöras och detta i sin tur skulle stimulera till ett ökat skadeförebyggande arbete.²⁶²

Storleken på den refusion som försäkringsgivarna ska betala in till folketrygden beräknas som en fast procentsats utifrån försäkringsgivarens ersättningsutbetalningar enligt yrkesskadeforsikringsloven (1 § 3 st.). Refusionen har sedan den infördes uppgått till *120 procent av ersättningsutbetalningarna*,

²⁵⁹ www.skatteetaten.no/no/tabeller-og-satser/trygdeavgift/2010.

²⁶⁰ Refusionen kallas även RTV-avgift sedan den tid då NAV hette Rikstrygdeverket (RTV).

²⁶¹ Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2012, s. 125 f.

²⁶² NOU 2004:3 s. 85.

vilket innebær att for varje krona som forsikringsforetaget betalar i ersattning till den skadelidande ska det betala 1,20 NOK till folketrygden. Dette er tankt att motsvara folketrygdens *beraknede utgifter* og ikke de faktiske.²⁶³ For det fall att refusionen skulle variere mellom ulike ar galler att den ska beraknas utifran den procentsats som er faststallt for det ar da arbeidsskadan konstateres (4 §).

En forutsattning for modellen er att varje ersattningsutbetaling enligt yrkesskadeforsikringsloven leder till motsvarande utbetaling fra folketrygden. Storleken pa den inbetalade refusionen folger dermed av forsikringsgivers vurdering av om det foreligger en arbeidsskada eller ikke og som leder till utbetaling av ersattning, dvs. det er ikke avgjorende att folketrygden godkanner skaden.²⁶⁴

I og med att refusionen beraknas utifran de ersattningsutbetalninger som gors finns en koppling till den aktuelle arbeidsgiveren eller bransjen som berors. Det kan derfor tolkes som att en andel av arbeidsgivers premie till den lagstadede yrkesskadeforsikringen fors over till folketrygden (1 § 2 st. forskrift om trygderefusjon ved yrkesskade). I og med att arbeidsgivers premier till yrkesskadeforsikringen er differensierede, se videre avsnitt **Fel! Hittar inte referenskalla.**, spiller dette gjennom refusionen over aven pa finansieringen av folketrygdens utgifter for arbeidsskador, dvs. i praktiken kan aven finansieringen av folketrygden sagas ske gjennom differensierede premier. Det var ogsaa dette som var intentionen bakom refusionen nar den infordes (jfr ovan).

10.2 Sarskilt om statligt ansattlde

Omkring 200 000 statligt ansattlde omfattas av yrkesskadeforsikringen.²⁶⁵ Staten har, som namnt i avsnitt 2.3.1, undantagts fra plikten att teckne yrkesskadeforsikring. Fram till den siste december 1995 var enskilda statlige arbeidsgivere ekonomisk ansvarige for att takke lopande utbetalninger enligt yrkesskadeforsikringsloven over sin budjet.²⁶⁶

²⁶³ NOU 2004:3 s. 26 og s. 85; Proposisjon til Stortinget for budsjettaret 2012 s. 125 f. Se aven Ot. prp. nr 77 (1989–90) kap. 7.

²⁶⁴ NOU 2004:3 s. 85; Ot. prp. nr 77 (1989–90) s. 63.

²⁶⁵ Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

²⁶⁶ Proposisjon til Stortinget for budsjettaret 2012 s. 155.

Från och med 1 januari 1996 har de statliga arbetsgivarna istället gått över till att betala en försäkringstekniskt beräknad premie.²⁶⁷ Premien ska täcka försäkringsansvaret enligt yrkesskadeforsikringsloven och det tilläggsansvar som följer av kollektivavtal. De enskilda verksamheterna inom staten betalar en årlig premie som motsvarar risken i den enskilda verksamheten. Skador som har inträffat före den 1 januari 1996 ersätts av Statens Pensjonskasse som därefter kräver in medlen från aktuell statlig arbetsgivare med tillägg för administrativa kostnader.²⁶⁸

De inbetalda premierna fonderas inte utan förs upp som intäkt i statsbudgeten. Statens Pensjonskasse finansierar sedan löpande de kostnader som uppstår under budgetåret via anslag.²⁶⁹ De årliga utgifterna för arbetsskador inom den statliga sektorn uppgår till omkring 70 miljoner NOK inklusive refusionen till NAV.²⁷⁰

10.3 Finansiering av yrkesskadeförsäkringen

Yrkesskadeförsäkringen finansieras sedan införandet av yrkesskadeforsikringsloven genom premier från arbetsgivarna. I försäkringsvirksamhetsloven ges närmare bestämmelser för försäkringsgivare som bedriver försäkringsverksamhet. Av lagen framgår att *premierna ska stå i rimlig proportion till den risk som övertas och de tjänster som erbjuds* (12-5 §). Premierna ska vidare vara tillräckliga för att säkra att försäkringsgivaren kan uppfylla sina förpliktelser enligt försäkringsavtalet. Försäkringsgivaren får använda olika premier för olika kundgrupper när det är motiverat sett till den statistik över risker som finns och de aktuariemässiga beräkningar som gjorts (12-5 § forsvl.).

Vid införandet av yrkesskadeförsäkringen 1990 skapades det ett gemensamt s.k. *Fareklassystem* (riskklasser), där olika yrken placerades i olika riskklasser. Varje enskild försäkringsgivare prissatte sedan varje riskklass utifrån

²⁶⁷ Premien beräknas utifrån 8 olika riskklasser där bl.a. poliser ligger i de högsta riskklasserna; Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

²⁶⁸ Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2012 s. 155.

²⁶⁹ Statens Pensjonskasse beräknar dock en fiktiv fond där premier och avkastning, motsvarande räntan på långsiktiga statsobligationer, utgör intäktsidan och administration, ersättningsutbetalningar, refusionen och medicinska utgifter utgör kostnadssidan; NOU 2004:3 s. 26.

²⁷⁰ Husebø Chambenoit, Statens Pensjonskasse (5/10 2011).

egen statistik och andra uppgifter. Samarbetet med dessa gemensamma Fareklasser upphörde 1994.²⁷¹

I dag väljer olika försäkringsgivare istället olika sätt att gruppera försäkringstagarna i riskklasser. Det kan vara utifrån bransch (NACE-kod²⁷²), yrke eller en kombination av dessa. Placeringen av en arbetsgivare i en viss riskklass följer av den försäkrade arbetsgivarens huvudverksamhet, de anställdas sysselsättning, hur arbetsutgifterna utförs m.m. Denna riskklass prissätts, vilket ger en *grundpremie*.²⁷³

Grundpremien justeras utifrån en uppskattning av den enskilde arbetsgivarens risk, vilket ger en *riskpremie*. För större företag gäller att deras *egen skadehistorik* kan användas som underlag vid premiesättningen om sådan finns tillgänglig och ger ett tillräckligt underlag för att göra en tillförlitlig statistisk bedömning, s.k. *erfaringstariffering*. För små företag är detta inte alltid möjligt då det sällan finns ett tillräckligt stort statistiskt underlag för att fastställa en individuell premie.

Riskpremien kan justeras beroende på om den enskilde arbetsgivaren har en positiv eller negativ s.k. *HMS (Helse-Miljø-Sikkerhet)*. Se avsnitt 8.1 för en utförligare beskrivning av HMS. En positiv HMS ger en *rabatt* i förhållande till grundpremien, medan en negativ HMS istället ger en *förhöjd premie*. En sådan HMS-rabatt kan uppgå till mellan 20 och 30 procent för en mycket god HMS-nivå. En negativ HMS kan ge en höjning av premien med allt från mindre påslag till flera gånger grundpremien.²⁷⁴

I riskpremien för en enskild arbetsgivare inräknas även den s.k. refusionen till folketrygden, som utgör en fast procentandel av ersättningsutbetalningar till följd av yrkesskadeförsäkringen, se även avsnitt **Fel! Hittar inte referensskäl- la.**, och den årliga avgiften och eventuella utbetalningar till YFF, se vidare avsnitt 2.3.4. Refusionens storlek är avhängig försäkringsföretagets värdering av om det föreligger en arbetsskada som utgör grund för ersättning (4 §). Ordningen förutsätter därmed inte att det ska finnas ett godkännande av arbetsskadan hos folketrygden, dvs. det är *försäkringsföretagets* godkännande som styr om refusion ska erläggas eller inte. Refusion ska dock inte erläggas för personer som erhåller ersättning från försäkringsgivare, men inte har rätt

²⁷¹ FNO (7/6 2011).

²⁷² NACE är EU:s system för näringsindelning.

²⁷³ NOU 2004:3 s. 394.

²⁷⁴ NOU 2004:3 s. 394.

till ersättning enligt folketrygdlovens kapitel 13 som rör yrkesskadedekning (4 § ftrl.).

Efter tillägg av administrationskostnader och vinst beräknas därefter en *tariffpremie*. I administrationskostnaderna ingår kostnader förknippade med själva administrationen av försäkringen vid inträffade skador, kostnader vid försäljningen m.m. Vid beräkning av försäkringsföretagets vinst tas hänsyn till kostnader för att täcka kapitalbehov vad gäller försäkringstekniska avsättningar och kapitalavkastning. Exempelvis innebär mer riskfyllda placeringar högre krav på marginaler för att säkerställa att försäkringsgivaren kan uppfylla sina åtaganden gentemot försäkringstagarna. Det förekommer att ytterligare *marknadsrabatt* ges i säljsituationen beroende på många olika variabler vid säljsituationen och kundrelationen.²⁷⁵

Den försäkringspremie som arbetsgivaren betalar beräknas utifrån *årsverk*, dvs. det arbete en *heltidsanställd* utför under ett års tid, multiplicerat med tariffpremien:

$$\text{Försäkringspremie} = \text{Antal årsverk} * \text{Tariffpremie}$$

Försäkringspremien grundar sig således på antalet årsverk och inte på lönesumman för en viss arbetsgivare eller en viss kategori av anställda.

Vad gäller själva premiens storlek så är *premierna inte officiella* och det finns en stor tveksamhet hos försäkringsföretagen till att lämna ut dem då de utgör en del i deras affärsidé. Arbetsskadeförsäkringen fungerar emellanåt som en *inträdesbiljett* till försäkringstagarna, vilket påverkar prissättningen av försäkringen.²⁷⁶ Ungefärliga premier uppges vara omkring 800 NOK per årsverk på kontor, 1 100 NOK för ett årsverk i butik och 7 000 NOK per årsverk inom byggnadsverksamhet.²⁷⁷ Genomsnittet ligger på omkring 1 600 NOK per försäkrat årsverk.²⁷⁸

²⁷⁵ NOU 2004:3 s. 394.

²⁷⁶ FNO (7/6 2011).

²⁷⁷ Information från ett försäkringsföretag.

²⁷⁸ FNO (1/9 2011).

Under den senaste 10-årsperioden har premierna stigit med i genomsnitt omkring 100 procent. Försäkringsbranschen förklarar denna ökning med att de till en början undervärderade de faktiska kostnaderna och att de nuvarande premierna närmare motsvarar de utgifter som är förknippade med försäkringen.²⁷⁹

10.4 Premievolym

De *totala utgifterna* för arbetsskada inom folketrygden uppgår till omkring 1,45 miljarder NOK, vilket motsvarar omkring 1,7 miljarder SEK, per år.²⁸⁰ Av dessa finansieras omkring 1,0 miljarder NOK genom den s.k. refusionen.²⁸¹ Skälet till att refusionen inte täcker de totala utgifterna är att vissa ersättningar faller utanför refusionsordningen. Det handlar i huvudsak om ersättning vid korttidsfrånvaro som sjukpenning och utgifter för tjänster inom hälsoområdet. Refusionsordningen omfattar inte heller grupper av personer som faller under det offentliga såsom skolelever och intagna på fängelseanstalter.²⁸²

De *totala premieintäkterna* för yrkesskadeförsäkringen, dvs. den del som hanteras av privat försäkring, uppgick 2009 till 2,74 miljarder NOK, vilket motsvarar omkring 3,2 miljarder svenska kronor.²⁸³ Detta kan tyckas mycket med tanke på att yrkesskadeförsäkringen endast står för omkring 10 procent av alla ersättningsfall. Skälet till det stora beloppet är refusionen som leder till ett påslag om 120 procent på den ersättning som betalas ut vid ett inträffat och godkänt skadefall, se vidare avsnitt **Fel! Hittar inte referensälla..**

10.5 Effekter av differentierade premier i Norge

En central fråga är att undersöka om de differentierade premierna inom yrkesskadeförsäkringen i Norge har lett till positiva effekter på antalet arbetsskador och bidragit till en effektiv rehabilitering. Vid införandet av yrkesskadeförsik-

²⁷⁹ Nordiska system och erfarenheter av arbetsskadeförsäkringen (2005) s. 7.

²⁸⁰ Informationsmaterial STAMI.

²⁸¹ Refusionen har legat på omkring 1,0 miljard NOK under perioden 2005–10. Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2012 s. 126.

²⁸² Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2012 s. 125 f.

²⁸³ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer pr. 31. december 2009 s. 6.

ringsloven 1990 var t.ex. en av förhoppningarna att riskdifferentierade premier skulle ha en skadeförebyggande effekt.²⁸⁴

Till en början tycks försäkringsföretagen ha försökt att satsa på olika typer av skadeförebyggande åtgärder. Exempelvis byggde Storebrand tillsammans med Teknologisk institutt upp ett certifieringssystem för både brand- och personförsäkring. Yrkeshygieniker anställdes som besökte kunderna och bl.a. delade ut diplom till ”sunda bilverkstäder” som följde lagar och regler och hade goda rutiner som bidrog till att minska antalet arbetsskador. Dessa typer av aktiviteter upphörde efter en tid.²⁸⁵

I dagsläget tycks det finnas ett visst nyvaknat intresse hos vissa försäkringsföretag för förebyggande arbete och effektiviserad rehabilitering. Exempelvis har en försäkringsgivare inlett samarbete med en socionom som har visat sig framgångsrikt i att få tillbaka individer i arbete.²⁸⁶ Detta tycks dock inte vara särskilt utbrett. Det finns en oro hos företrädare för de yrkesskadade för att dessa åtgärder helt kommer att försvinna om allt läggs i en ordning under NAV.²⁸⁷

Enligt de intervjuer och det material vi har tagit del av i samband med vårt besök i Norge finns det *ingen empirisk studie* som visar vilken effekt differentierade premier har eller inte har för antalet arbetsskador eller om det leder till effektivare rehabiliteringsinsatser. En utvärdering av systemet med differentierade premier inom yrkesskadeförsäkringen i Norge kan därför enbart bygga på *kvalitativa* uppskattningar. Vid förfrågningar om effekterna av differentierade premier under våra besök framkom att deras vara eller icke-vara inte är någon fråga som diskuteras av t.ex. arbetsmarknadens parter. De utgör en naturlig del av systemet. Tilläggas bör att den del av försäkringen som omfattas av differentierade premier är relativt liten då endast omkring 10 procent av ersättningen i samband med arbetsskador betalas ut från yrkesskadeförsäkringen. Dock blir effekten av differentieringen större till följd av refusionen som leder till att den premie som tas ut blir i genomsnitt 120 procent högre.

Underrapportering upplevs inte utgöra ett problem. Risken för underrapportering anses vara mycket liten och till största delen följa av okunskap om för-

²⁸⁴ NOU 2004:3 s. 85. Se även Ot.prp. nr 77 (1989-90), kap. 7.

²⁸⁵ Mattans, Sparebank Skadeforsikring A/S (1/7 2011); Wergeland, Arbeidstilsynet (8/6 2011).

²⁸⁶ Landsforeningen for trafikkskadde (6/6 2011).

²⁸⁷ Landsforeningen for trafikkskadde (6/6 2011).

säkringen hos små arbetsgivare med 1–2 anställda.²⁸⁸ Ett angränsande problem är att läkarna inte uppfyller sin anmälningsskyldighet, vilket misstänks bero på att ett arbetsskadefall leder till ett merarbete jämfört med om läkaren underlåter att anmäla skadan som en arbetsskada.²⁸⁹

Från LO:s sida lyfts inte problem med differentierade premier vare sig vad gäller underrapportering, selektion eller löneövervältring fram. LO tror att premiedifferentieringen kan ha en positiv effekt på det förebyggande arbetet.²⁹⁰ Från arbetsgivarhåll riktas kritik mot premiesättningen då den anses vara svår att förstå, den upplevs vara icke-transparent.²⁹¹

²⁸⁸ Landsforeningen for trafikskadde (6/6 2011); Yrkesskadades förbund (7/6 2011).

²⁸⁹ Yrkesskadades förbund (7/6 2011).

²⁹⁰ LO (7/6 2011).

²⁹¹ NHO (6/6 2011).

Arbetskade
kommissionen

11 Tillsyn och konsolidering

De försäkringsgivare som erbjuder yrkesskadeförsäkring har att förhålla sig till de lagar och föreskrifter som gäller för skadeförsäkringsföretag vad gäller bl.a. premiesättning och försäkringstekniska avsättningar. Detta regleras i Forsäkringsverksamhetsloven till vilken det är kopplat mer detaljerade föreskrifter om avsättningar i skadeförsäkring.²⁹²

11.1 Krav på avsättning för framtida skador

En svårighet vid premieberäkningen för arbetsskador är tidsfördröjningen mellan själva *konstaterandet* av en skada till dess att skadan är *slutligt reglerad*, dvs. försäkringarna är ”långsvansade”. Den premie som tas ut ett visst år ska täcka de kostnader som konstateras under det året, oavsett hur lång tid det går från det att skadan anmäls, behandlas och regleras (7 § forsvl.).

Inom den norska försäkringen är det endast omkring 10 procent av årets premie som går till ersättningsutbetalningar under samma år. Försäkringsföretagen räknar med att det tar omkring 10 år från det att ett arbetsolycksfall anmäls till dess att det är slutligt reglerat. För yrkessjukdomar är motsvarande tidsram 15–20 år.²⁹³ Detta innebär att försäkringen binder upp försäkringsföretaget under många år och följderna blir att försäkringsföretagen måste bygga upp *avsättningar* för täckning av framtida utbetalningar. Närmare bestämt ska försäkringsföretaget vid varje tidpunkt ha tillräckliga försäkringstekniska avsättningar för att säkerställa att det kan uppfylla sina förpliktelser (10 §).

De tillgångar som motsvarar de försäkringstekniska avsättningarna placeras i olika finansmarknadsinstrument enligt särskilda i lag angivna krav på säkerhet och likviditet hos de tillgångar som utgör täckning för framtida åtaganden (8 §). Det ställs även krav på att försäkringsgivaren ska ha en *god riskkontroll* över de verksamheter som ligger inom försäkringsföretagets verksamhet och att kostnader och intäkter, som direkt hänför sig till en viss försäkringsgren, också ska föras till denna försäkringsgren (9 §). Det sist-

²⁹² Forskrift (301/1991) om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring og gjenforsikning.

²⁹³ NOU 2004:3 s. 156.

nämnda gäller även finansiella inntekter og kostnader.²⁹⁴ Yrkesskadeforsikringen utgör en egen sådan försäkringsgren.

Det gängse förfarandet då ett försäkringsföretag inte kan uppfylla sina åtaganden är att det sätts under s.k. *offentlig administrasjon* (OA).²⁹⁵ De försäkrade inom skadeförsäkring omfattas även av en *garantiordning* som bidrar till att förhindra eller reducera förlust för försäkrade för det fall försäkringsgivaren ställs under OA.²⁹⁶

11.2 Finansinspektionens tillsyn

Det är Finanstilsynet som ansvarar för tillsynen av den lagstadgade yrkesskadeforsikringen og myndigheten publicerar årligen statistisk om yrkesskadeforsikringen i den s.k. *Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer*.

Till underlag for Finanstilsynets analys for 2009 ligger data från 12 försäkringsföretag, som tillsammans står for knappt 90 procent av marknaden for yrkesskadeförsäkring mätt i premieinntekter.²⁹⁷ I denna rapport bortses genomgående från eventuell yrkesskadeförsäkring som tecknats före 1991, dvs. från tiden innan yrkesskadeforsikringsloven trädde i kraft.²⁹⁸

År 2009 gick yrkesskadeförsäkringen med *överskott* på knappt 500 millioner NOK. Yrkesskadeförsäkringen delas även in i två undergrupper, yrkesulycksfallsförsäkring og yrkessjukdomsförsäkring, vilket gör det möjligt att skilja mellom resultatet for dessa två grupper. Den övervägande delen av överskottet härrör från yrkessjukdomsförsäkringar som gav ett överskott på knappt 400 millioner NOK. Ett skäl till överskottet har varit att de investerte premiene har gett en positiv kapitalavkastning på gjorda investeringar.²⁹⁹

²⁹⁴ 2 og 4 §§ forskrift (1167/1989) om fordeling av kostnader, tap, inntekter, fond m.v. mellom forsikringselskaper i konsernforhold og mellom bransjer og kontrakter i et forsikringselskap.

²⁹⁵ Se vidare lov (75/1996) om sikringsordninger for banker, forsikringselskapenes garantiordninger og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner.

²⁹⁶ NOU 2004:3 s. 88.

²⁹⁷ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer pr. 31. desember 2009.

²⁹⁸ Redan före 1991 hadde vissa företag tecknat yrkesskadeförsäkring for sine ansatte. Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikring 31. desember 2009 s. 3 f.

²⁹⁹ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikring 31. desember 2009 s. 14.

Sett over en *längre tidsperiode* har yrkesskadeforsikringen däremot inte varit lønsam for forsikringsbolagen. For hela perioden 1991–2009, dvs. sedan den obligatoriska yrkesskadeforsikringen infördes fram till nutid, är det forsikringstekniska resultatet negativt, (–1 493) miljoner NOK. Under hela perioden 1996–2005 gick forsikringen – med ett undantag (år 2002) – med underskott, dock med stora variationer från (–18,1) miljoner NOK till (–1 022) miljoner NOK. Det är framfor allt olycksfallsforsikringen som har gått med underskott. Yrkessjukdomsforsikringen oppvisar något bättre resultat sett till hela perioden.³⁰⁰

Enligt Finanstilsynets rapport krävs det minst 22–25 *skadeår* for att ett forsikringsforetag ska ha ett *tillræckligt statistiskt underlag* for att kunna beräkna en forsikringstekniskt korrekt forsikringspremie (forutsatt att antalet forsäkrade ligger på en konstant nivå). Mot bakgrund av att forsikringen infördes 1991 intræffar detta omkring 2012–15.³⁰¹ Ett skäl till det bättre resultatet for yrkessjukdomsforsikringen kan derfor vara tidsfordrøjningen mellom det at en skada intræffar och det at den konstateras, dvs. den långa latensperioden, vilket i sig innebær at det är svårt at sætta en forsikringstekniskt korrekt beræknad premie.

³⁰⁰ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer 31. desember 2009 s. 14.

³⁰¹ Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer 31. desember 2009 s. 25.

Arbetsskade
kommissionen

12 Skatteeffekter

Beskattning av inkomster regleras i skatteloven. Enligt skatteloven utgör varje fördel som erhållits genom arbetet skattepliktig inkomst, dvs. livränta (5-1 §) och bidrag som inträder istället för arbetsinkomst, dvs. sjuk- och dagpenning enligt folketrygdloven (10 § c.). Menersättning till följd av yrkesskada är däremot inte skattepliktig inkomst (15 § h.).

Arbetsskade
kommissionen

Referenser

Offentligt tryck

Författningar

- Lov (9/1966) om anke till Trygderetten (trygderettsloven)
- Lov (62/2005) om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.
(arbeidsmiljøloven)
- Lov (20/2006) om arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV-loven)
- Lov (00/1967) om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
- Lov (40/1988) om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner
(finansieringsvirksomhetsloven).
- Lov (19/1997) om folketrygd (folketrygdloven)
- Lov (69/1989) om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven)
- Lov (44/2005) om forsikringsselskaper, pensjonsforetag og deres virksomhet mv.
(forsikringsvirksomhetsloven)
- Lov (100/1976) om renter ved forsinket betaling m.m. (forsinkelsesrenteloven)
- Lov (75/1996) om sikringsordninger for banker, forsikringsselskapenes
garantiordninger og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner
(banksikringsloven)
- Lov (26/1969) om skadeerstatning (skadeerstatningsloven)
- Lov (131/2009) om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- Lov (14/1999) om skat av formue og inntekt (skatteloven)
- Lov (1989/65) om yrkesskedeforsikring
- Forskrift (162/2009) om at virksomheter innen visse bransjer skal ha godkjent
bedriftshelsetjeneste.
- Forskrift (1167/1989) om fordeling av kostnader, tap, inntekter, fond m.v. mellom
forsikringsselskaper i konsernforhold og mellom bransjer og kontrakter i et
forsikringsselskap
- Forskrift (270/1997) om forsikringsbasert refusjon av trygdeutgifter ved yrkesskade
og yrkessykdommer
- Forskrift (301/1991) om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skade-
forsikring og gjenforskning
- Forskrift (1027/1990) om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring
- Forskrift (1127/1996) om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksom-
heder

Forskrift (220/1997) om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade

Forskrifter (06/1960) om yrkessykdommer og infeksjonssykdommer som likestilles med yrkesskade

Forskrift (1041/1989) til lov om yrkesskadeforsikring

Propositioner

Ot. prp. nr 44 (1988–89). Lov om yrkesskadeforsikring

Betänkanden

NOU 2004:3. Arbeidsskadeforsikring

NOU 2008:11. Yrkessykdommer

NOU 2011:16. Standardisert personskadeerstatning

Övrigt

Kunglig resolution (Kgl. res.) 29 juni 2001

Rättsfall

Rt. 2000 s. 70

Rt. 2000 s. 1614

Rt. 2008 s. 1646

Litteratur

Carlsson, Mia, Arbetsskada – samspelet mellan skadestånd och andra ersättningsordningar, 2008

Kjelland, Morten, Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten – en analyse av generelle og speciella årsaksregler, 2008

Kjønstad, Asbjørn, Innføring i trygderett, 3 uppl., 1998

Lødrup, Peter, Lærebok i erstatningsrett, 6 uppl., 2009

Nygaard, Nils, Skade og ansvar, 6 uppl., 2007

Skårberg, Lars Olav/Reusch, Marianne, Yrkesskade, 2003

Övrigt material

Bransjeregnskapet for Yrkesskadeforsikringer pr. 31. december 2009, Finanstilsynet
DAYSY-rapport 2010, Finansnærings Fellesorganisation

Høring – Forslag til ny framtidig arbeidsskadeforsikring – organisering og yrkes-
sykdommer, brev 12.12.2008, Arbeidsdepartementet.

Høringssvar – Forslag till ny framtidig arbeidsskadeforsikring – organisering og
yrkessykdommer, NHO.

Intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv 1. mars 2010–31. december
2013 (IA-avtalen)

Målene om et mer inkluderende arbeidsliv – status och utviklingstrekk nr 1 2011,
Rapportering fra faggruppen for IA-avtalen, 24. mai 2011

Nordiska system och erfaringer av arbeidsskadeforsikringen, 28 juni 2005, If
Pressemelding 24.05.2007 nr 58, Arbeidsdepartementet

Tildelingsbrev for 2011 för Arbeids- og velferdsdirektoratet, Det kongelige arbeids-
departement

www.regjeringen.no/nb/dep/ad/tema/velferdspolitik/inkluderende_arbeidsliv

www.yff.no

www.riksbank.se

Möten och kontakter

Advokatfirma Kongstad Lunde & Co

Claus Brynildsen, advokat

Terje Marthinsen, advokat

Trond Werner Lunde, advokat

Arbeidstilsynet

Ebba Wergeland, specialist Arbeidsmedisin

Arbeidsskade
kommissionen

Finansnæringens Hovedorganisation (FNH)

Øivind Flatner, seksjonsdirektør FNH

Harald Moseby, statistiker/aktuarie FNH

Kari Mørk, chefsaktuarie FNH

If Skadeforsikring AB

Truls Nygård, advokat

Landsforeningen for trafikkskadde

Stein Chr. Hexeberg, advokat (Vogtviig)

Kjell Inge Ambjørndalen, advokat (egen firma)

Lars-Olov Skårberg, advokat (egen firma)

LO

Anne-Lise H. Rolland, advokat

Atle S. Johansen, advokat

Næringslivets Hovedorganisation

Kristin Diserud Mildal, spesialrådgiver

Oslo universitet

Asbjørn Kjønstad, professor

Sparebank Skadeforsikring AS

Anna-Lisa Mattans, Produkt & Underwriting Person BM

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)

Helge Kjuus, avdelningsdirektør

Ingrid Sivesind Mehlum, överläkare

Yrkesskadades förbund

Rolf S. Hansen, leder

Ole Hauge Bendiksen, advokat Bjørge-Skaaraas & Co AS

Arbetsskade
kommissionen